

תקציר דו"ח שנתי 2012

אמנסטי
אינטרנשיונל ישראל
אמנסטי
אינטרנשיונל
منظمة العفو
الدولية

תקציר דו"ח שנתי 2012

אמנסטי אינטרנשיונל ישראל

אמנסטי
אינטרנשיונל ישראל
אמנסטי
אינטרנשיונל
منظمة العفو
الدولية

אמנסטי אינטרנשיונל ישראל ע"ר
منظمة العفو الدولية امנסتي الاسرائيلي
Amnesty International Israel

טלפון: 03-5250005 | פקס: 03-5250001
www.amnesty.org.il | info@amnesty.org.il

אמנסטי אינטרנשיונל 2012

תקציר דו"ח שנתי

הקדמה

**"אם משהו קורה לי, דעו כי המשטר אינו פוחד מהאסירים,
אלא מאלה מכם שלא ישכחו אותם"**

ראון גאזאווי, בלוגר סורי, נעצר ל-15 יום בסוריה בדצמבר 2011.

דו"ח אמנסטי אינטרנשיונל לשנת 2012 מתעד את מצב זכויות האדם בשנת 2011. הדו"ח המלא כולל חמש סקירות אזוריות ו-155 סקירות של מדינות ושטחים ומדגים כיצד הדרישה לזכויות אדם המשיכה להדהד בכל פינה בעולם.

מיליונים יצאו לרחובות הערים בזרם המוני של תקווה לחופש וצדק. נראה כי אפילו הדיכוי האלים ביותר לא יכול היה להשתיק את הדרישות הדחופות ההולכות וגוברות לסיום הרודנות, כאשר אנשים הראו כי אינם מוכנים לסבול יותר שיטות ממשל שאינן מושתתות על מתן דין וחשבון, שקיפות, צדק וקידום השוויון.

ההתנגדות לאי-צדק ולדיכוי התבטאה בדרכים רבות, לעיתים קרובות על ידי מעשי אומץ ונחישות מעוררי השראה של קהילות ופרטים העומדים לכאורה בפני מכשולים הנראים כבלתי עבירים. אל מול האדישות, האיומים וההתקפות, מגיני זכויות האדם התמודדו עם אתגרים משפטיים ברמה הלאומית והבינלאומית ביחס לאפליה המקומית והחסינות מעונש, הנמשכות שנים ארוכות.

דו"ח זה משקף גישה להתמודדות עם הפרות זכויות אדם, המבוססת הן על האתגרים והן על ההזדמנויות לשינוי. בעוד אמנסטי אינטרנשיונל נכנס לעשור השישי שלו, דו"ח זה אינו מעיד רק על מצוקתם של אלה החיים בצל הפרות זכויות האדם, אלא גם על אלה הממשיכים לקבל השראה לפעולה המבוססת על עקרון כבוד האדם.

התקציר בעברית של הדו"ח השנתי של אמנסטי אינטרנשיונל כולל את חמשת הסקירות האזוריות ו-12 סקירות של מדינות ושטחים הרלוונטיים לפעילותנו, ביניהן ישראל, השטחים הפלסטינים הכבושים והרשות הפלסטינית.

משמר החופים האיטלקי מציל
מהגרים, פנטלריה, איטליה,
13 באפריל 2011.

© AP Photo/Italian Coast Guard,
Francesco Malavolta

תוכן עניינים

6	פתח דבר
8	סקירה אזורית / אסיה והאוקיינוס השקט
16	סקירה אזורית / אפריקה
22	סקירה אזורית / המזרח התיכון וצפון אפריקה
28	סקירה אזורית / אירופה ומרכז אסיה
36	סקירה אזורית / אמריקה
44	אריתריאה
46	דרום סודן
48	סודן
52	ארצות הברית
56	סין
62	איטליה
66	צרפת
70	לוב
76	מצרים
82	סוריה
88	ישראל והשטחים הפלסטינים הכבושים
92	הרשות הפלסטינית
96	אמנסטי אינטרנשיונל ישראל

שוטר יווני מהמשטרה לפיזור
הפגנות בועט במפגינה במהלך
עימותים בכיכר סינגמה, אתונה,
15 ביוני 2011. מפגינים התעמתו
עם המשטרה לפיזור הפגנות
במרכז אתונה במהלך עצרת
ענקית כנגד הצנע.

© AP Photo/Lefteris Pitarakis

פתח דבר

ד"ר ישי מנוחין | יו"ר

יונתן גר | מנכ"ל

אמנסטי אינטרנשיונל ישראל

בחדש מרץ השנה, לראשונה מאז הקמתו לפני עשור, הרשיע בית הדין הפלילי הבינלאומי אדם – תומאס לובנגה דילו – בביצוע פשעי מלחמה וחדש לאחר מכן את נשיא ליבריה לשעבר צ'רלס טיילור. זהו עשור בו אנו עדים להתרחבות משמעותית של העשייה בתחום זכויות האדם – החל מכניסתה לתוקף של אמנת רומא לבית הדין הפלילי הבינלאומי, דרך המורטוריום שהכריזה עצרת האו"ם ב-2007 על עונש המוות ואף כניסתה לתוקף של אמנת קיוטו – אשר למרות היותה סביבתית בבסיסה, היא לוקחת בחשבון אספקטים רבים של זכויות אדם.

בחדשים הקרובים תעמוד במרכז תשומת הלב האמנה לסחר בנשק. השנה ידונו המדינות בגיבושה של אמנה, שאם תנוסח נכונה, תצמצם משמעותית את אספקת הנשק למפירי זכויות אדם וכך תקטין משמעותית את הפגיעה באזרחים. אם נצליח בכך תהיה זו התקדמות משמעותית נוספת ביכולתו של העולם למנוע מקרים של טבח ועינויים נרחבים.

כאן בישראל, בנוסף לפעילות למען אמנה חזקה לסחר בנשק, אנו ממשיכים בעבודתנו להגן על זכויותיהם של פליטים ומבקשי מקלט, להאבק באפליה המתמשכת בדיוור של אזרחי ישראל הפלסטינים, למנוע הפרות זכויות אדם המתרחשות תחת כיבוש, ובעבודתנו במסגרת תוכנית פעולה בינלאומית של אמנסטי אינטרנשיונל לקידום זכויות האדם של אנשים בכל רחבי העולם.

ההתקדמויות שתיארנו בעולם זכויות האדם הן תוצאה של מספר הפועלים לקידום ועוצמתם. אנו תנועה הולכת וגדלה, ואנו מזמינים אותך לפעול עמנו למען עולם צודק ובטוח יותר לכולנו.

שנת 2011, שנת המאבק ה-50 של ארגון אמנסטי אינטרנשיונל בהפרות זכויות אדם, לא הייתה חפה מהפרות זכויות אדם נרחבות, כפי שניתן להתרשם בדו"ח זה. אך במבט לאחור ניתן לומר בבירור, כי זכויות האדם מעולם לא היו חלק מרכזי כל כך מהתמורות הבינלאומיות, כפי שהיו בשנה החולפת. אם בעבר הייתה רודנות חלק ממצאות החיים במדינות רבות, בשנה האחרונה היינו עדים להתקוממויות אזרחיות חסרות תקדים, בהן אזרחים אמרו למנהיגיהם: עד כאן.

ערב יום זכויות האדם הבינלאומי, אמרה מזכירת המדינה של ארה"ב, הילרי קלינטון: "בעשרה בדצמבר 1948, מנהיגי אומות העולם התאספו בעצרת הכללית של האו"ם והתחייבו לקיים ולשמור על זכויות האדם והחירויות הבסיסיות של כל בני האדם... 63 שנים לאחר מכן, אנו שומעים קריאה נצחית זו לחירות וכבוד מהדהדת ברחובות, בכיכרות ובשכונות המזרח התיכון, צפון אפריקה ומעבר להן. אחריותם של אזרחי כל מדינה ליצור את הממשלות והחברות שתשקפנה את שאיפותיהם. אחריותם של אזרחי מדינות במעבר ליצור את חוקותיהם ולבנות את היסודות, אשר ישמרו על זכויות האדם שלהם ועל חירויותיהם... אנו נעמוד לצד אלו המגינים על זכויות האדם מפני דיכוי בכל מקום בו הוא מתרחש..."

בעודנו ממשיכים וקוראים למועצת הביטחון וחברותיה לפעול אל מול הזוועות המתרחשות כעת בסוריה, היינו עדים השנה למעורבות פעילה חסרת תקדים של מדינות במטרה למנוע הפרות זכויות אדם של אזרחים בידי ממשלתם. הקהילה הבינלאומית יותר ויותר רואה עצמה מחוייבת להגן על אזרחים מעבר לגבולות הלאומיים. זוהי עדות לתפקיד הגדל והולך של זכויות אדם וחשיבותן בזירה הבינלאומית.

"הפרפר עבורנו הוא ממל לרצון
לממש את החלומות שלנו, לפרוש
את הכנפיים שלנו...ללחמים בעוצמה
עבור זכויותינו". מרתה מונגויה,
שותפות מרכזי הנשים בניקרגואה.
נשים, נערות, גברים ונערים יוצאים
לרחובות ניקרגואה ביום לאי-
הפללת הפלות באמריקה הלטינית
והקריביים, 28 בספטמבר 2011.

© Amnesty International / Grace Gonzalez

אסיה והאוקיינוס השקט

"הגיעה העת, אזרחי סין! הגיעה העת.

סין שייכת לכולנו. מרצונכם החופשי

הגיעה העת לעצב את פניה של סין".

ז'ו יופו, מתנגד המשטר הסיני

רקע

כשרוחות השינוי נשבו מהמזרח התיכון וצפון אפריקה, מספר ממשלות באזור אסיה והאוקיינוס השקט הגיבו בהגברת מאמציהן לשמור על אחיזתן בשלטון על ידי דיכוי הדרישות לזכויות אדם וכבוד. בה בעת, הצלחת ההתקוממויות בתוניסיה ובמצרים היוותה השראה למיני זכויות אדם, פעילים ועיתונאים באסיה להשמיע את קולם, באמצעות שילוב של טכנולוגיות חדשות ואקטיביזם מהדור הישן, על מנת לקרוא תיגר על הפרות זכויותיהם.

במספר מקרים, השלטונות עינו עצורים על מנת לחלץ מפיהם "הודאות" והבטחות להימנע מדיווח על ההתעללות ברשתות חברתיות ובשיחות עם עיתונאים או אחרים

חברתיות ובשיחות עם עיתונאים או אחרים. חומרת הדיכוי שיקפה את מידת דאגתה של ממשלת סין לגבי הודעות דוא"ל אנונימיות, שהחלו להישלח בפברואר תחת השם "יסמין", וקראו לאזרחי סין שמאסו בשחיתות, בממשל הקלוקל ובדיכוי הפוליטי להיאסף בכינוסים לא־אלימים או פשוט לטייל בצוותא באזורים מוגדרים בערים נבחרות. על אף שקרירות אלו לא היוו איום, ממשלת סין הגיבה באיסור חיפוש המילים "יסמין" ו"מצרים" באינטרנט, במועדים שונים לאורך השנה. אף על פי כן, עשרות אלפי הפגנות התקיימו בכל רחבי המדינה, כשהמפגינים הסינים ביקשו להגן על זכויות האדם שלהם – האזרחיות, הפוליטיות, הכלכליות, החברתיות והתרבותיות.

הפעילות הדינמית של אזרחי סין בבואם להגן על זכויותיהם עמדה בניגוד למצב ששרר ברפובליקה העממית הדמוקרטית של קוריאה (צפון קוריאה), שם לא היה כל סימן לשיפור במצב זכויות האדם המחריד לאחר שקים ג'ונג־און, שטרם מלאו לו 30, ירש את אביו כרודן ב־17 בדצמבר. אם בכלל, היו עדויות לכך שהשלטונות עצרו פקידים, שנחשדו בהתנגדות להעברה החלקה של השלטון או במתיחת ביקורת עליה ועלו חששות שמא העצורים הללו יצטרפו למאות האלפים שכבר סובלים ממעצר שרירותי, עבודת פרך, הוצאות פומביות להורג, ועינויים והתעללויות אחרות באינספור מחנות המעצר הפוליטיים במדינה.

דיכוי ההתנגדות

ממשלות מעטות באזור גילו אכזריות המשתווה לזו של המשטר בצפון קוריאה בבואן לדכא קולות מחאה עממיים, אך הפרות של חופש הביטוי והמידע נמשכו בכל רחבי האזור. מספר ממשלות פעלו במתכוון להשתקת קולות מתנגדיהן. בצפון קוריאה, כל מי שסוּטה מהאידיאולוגיה הרשמית עלול לבלות את שארית חייו במחנה מעצר פוליטי מוזנח ונידח. הן וייטנאם והן מיאנמר הפכו את הביטוי החופשי של דעות נגד המִשטר לעבירה פוליטית ופועלות בהן סוכנויות ביטחון המיועדות להפחדת והשתקת המבקרים.

מדינות אחרות אף הן סתמו פיות למתנגדים, אף על פי שהן נקטו באמצעים פחות בוטים. ב־1 ביוני, סינגפור, שעדיין מחשיבה את עצמה פטורה מאמות־מידה בינלאומיות להגנה על חופש הביטוי, עצרה לזמן קצר את הסופר הבריטי בן ה־76 אלן שֶׁדְרִיק בעוון בזיון

ז'ו יופו, מחבר הפואמה שצוטטה לעיל, נעצר במרץ על ידי שלטונות סין. התובע במשפטו הציג את הפואמה הזו כראיה מרכזית לחיזוק האישום ב"הסתה לחתירה תחת סמכות המדינה". ז'ו יופו, שכבר ריצה קרוב לתשע מתוך 13 השנים האחרונות בכלא בעוון דרישה להגברת החופש הפוליטי, היה רק אחד מעשרות מבקרים, פעילים ומתנגדי משטר, שנעצרו והוטרדו על ידי שלטונות סין לאחר פברואר, במסגרת אחד ממבצעי הדיכוי הפוליטי החמורים ביותר מאז המחאות בכיכר טיאנאנמן ב־1989. בנוסף לז'ו יופו, כללה הרשימה הארוכה של אלה שנעצרו, הושמו במעצר בית לא־חוקי או הועל־מו בכפייה גם את ליו שיא, רעייתו של חתן פרס נובל לשלום ליו שיאֹבֹו, את עורך הדין גאו ז'ישֶׁנג ואת האמן בעל השם העולמי אי וִיִיִיוִי. במספר מקרים, השלטונות עינו עצורים על מנת לחלץ מפיהם "הודאות" והבטחות להימנע מדיווח על ההתעללות בהם ברשתות

סקירה אזורית אסיה והאוקיינוס השקט

מיעוטים

כמו במדינות רבות אחרות באסיה ובאוקיינוס השקט, סבלו בני מיעוטים דתיים ואתניים בפקיסטן מאפליה חמורה ומתמשכת. בני המיעוטים הודרו לא פעם ובמקרים רבים נפלו קורבן להטרדה ישירה מצד הממשלה. במקרים רבים, ממשלות לא עמדו באחריותן להגן על זכויות בני מיעוטים. אפליה מושרשת זו החריפה את העוני, האטה את ההתפתחות הכלכלית ובמדינות רבות גם ליבתה את האלימות. בחבל בֶּלּוּצִ'סְטָן עתיר המשאבים בפקיסטן, כוחות הביטחון, כמו גם מספר קבוצות מורדים, היו מעורבים בהפרות זכויות אדם, לרבות היעלמויות בכפייה, עינויים והוצאות להורג ללא משפט. הממשלה לא עמדה בכל הבטחותיה לתת מענה לקובלנות ישנות של קהילת הבלוצ'ים בנוגע לחלוקת ההכנסות מפרויקטים רחבי היקף של כרייה ותשתיות. בחבל נרשמו גם מספר התיקפות אכזריות על קהילת השיעים של פקיסטן, ובמיוחד השיעים הקזאכים, רבים מהם מאפגניסטן במקור, המתגוררים בבירת החבל קוֹאֶטָה. קבוצות דת קיצוניות קראו בגלוי למעשי אלימות נגד השיעים והותר להן לנקוט בעצמן במעשי אלימות, כגון הרצח בסגנון הוצאה להורג של 26 עולים לרגל שיעים ב־20 בספטמבר. מיליציות פקיסטניות קיבלו אחריות למתקפות נגד השיעים אפילו בשטח אפגניסטן, שם גרמו שני פיגועים מתואמים למוותם של כ־70 שיעים, גברים ונשים, שהשתתפו בתהלוכת הדת עשורה בקאבול ובמֶרְאֶשֶׁרִיף.

מיעוטים אתניים אחרים בסין סבלו גם הם מאפליה. לפחות תריסר נזירים ונזירות טיבטים, בהווה ובעבר, העלו עצמם באש (מתוכם נפטרו ככל הנראה שישה) במחאה נגד ההגבלות שהוטלו על חופש הפולחן והתרבות.

קהילת האחמדיה, קבוצת דת שמאמיניה מתגוררים בעיקר באסיה ורואים עצמם כמוסלמים לכל דבר, סבלה מאפליה שיטתית בפקיסטן ובאינדונזיה. בפקיסטן, בה החוק אוסר על האחמדים להכריז על עצמם כמוסלמים, סבלה קהילת האחמדיה מהטרדות נמשכות מצד פקידי ממשלה, ובהעדר הגנה או תמיכה מספקת, היוותה יעד לתקיפות של מיליציות דתיות. באינדונזיה, נמתחה ביקורת על המשטרה לאחר שזו לא מנעה מה-

ביהמ"ש לאחר שתקף את הרשות השופטת על כך שהטילה עונש מוות.

בהודו, המתגאה בהיסטוריה ארוכה של חופש ביטוי ותקשורת תוססת, ביקשה הממשלה להטיל הגבלות חדשות על הרשתות החברתיות, לרבות שירותי מסרונים. התקשורת המקוונת נותרה גם היא תחת לחץ במלזיה, אם כי הייתה מעט משוחררת יותר ממגבלות הצנזורה החמורות שהוטלו על העיתונות וערוצי השידור.

בתאילנד, ממשלתה החדשה של יינגלוק שינאוואטרה (אחותו של ר"מ לשעבר, ת'אקסין שינאוואטרה) לא שמה קץ לאכיפה האגרסיבית של חוק *lèse majesté* הבעייתי ביותר, האוסר על השמעת ביקורת כלשהי נגד משפחת המלוכה. רבים מאלו שנעצרו בעוון הפרת חוק זה, העלו לאינטרנט חומרים, שנראו בעייתיים בעיני התובעים, או, כמו במקרה של הסב בן ה־61 אמפון טאנגנפאקול, שלחו לכאורה מסרונים פוגעניים, בעקבותיהם נידון ל־20 שנות מאסר.

הרשויות ברפובליקה של קוריאה (דרום קוריאה) עשו שימוש גובר בחוק הביטחון הלאומי על מנת להטריד חשודים בהתנגדות למדיניות הממשלה בעניין צפון קוריאה. לעתים, הדבר הוביל להחלה מגוחכת של החוק, כמו במקרה של פארק ג'אנגאון, שנעצר והועמד למשפט פלילי לאחר שהעלה לרשת קטעי תעמולה סאטיריים של צפון קוריאה.

מבקרים אחרים באזור, שדרשו זכויות אדם וכבוד, דו"כאו ביד קשה יותר ולעתים אף שילמו על כך בחייהם. עיתונאים פקיסטנים הצליחו לשמר אווירה תקשורתית ערה ולעתים אף לוחמנית במדינה, על אף דיכוי אליממצד הממשלה, כמו גם מצד מפלגות וקבוצות מורדים כגון הטאליבן הפקיסטני. לפחות תשעה עיתונאים נהרגו במהלך השנה, לרבות סלים שְהָאד, כתב אינטרנט, שתקף בגלוי את הצבא וסוכנויות המודיעין רבי העוצמה. עיתונאים אחרים סיפרו לאמנסטי אינטרנשיונל, כי היו נתונים לאיומים חמורים מצד סוכנויות המודיעין החזקות והאפלות של פקיסטן, כוחות הביטחון, מפלגות או מיליציות. העיתונאים לא היו היחידים שהותקפו בגלל דעותיהם בפקיסטן. שני פוליטיקאים בכירים נרצחו לאחר שתקפו את השימוש בחוקי לשון הרע הבעייתיים ביותר: מושל פוּנְג'ב הדעתן, סלמן טאסיר, והשר לענייני מיעוטים (שהיה גם חבר הקבינט הנוצרי היחיד) שהבאז באטי.

בני קאָן, שאַן וקאַצ'ין, תוך עקירת עשרות אלפי אזרחים מבתייהם וביצוע הפרות של זכויות אדם והחוק הבינלאומי, שעשויות להגיע לכדי פשעי מלחמה או פשעים נגד האנושות.

הטאליבן וקבוצות מורדים אחרות באפגניסטן ערכו מתקפות נרחבות ושיטתיות נגד אזרחים, וגרמו ל-77% מהאבדות בקרב אזרחים בסכסוך, כך לפי נתוני האו"ם. אמנסטי אינטרנשיונל חידש את קריאתו לבית הדין הפלילי הבינלאומי (ICC) לחקור את המצב, במקביל לתחילת העברת האחריות על הביטחון מידי הכוחות הבינלאומיים המסייעים לממשלת אפגניסטן לידי כוחות הממשלה. עמותות אפגניות רבות, ובפרט קבוצות נשים, הביעו דאגה עקב הדרתן מהמו"מ עם ארגוני המורדים, על אף החלטת מועצת הביטחון 1325 הקוראת לייצוג נאות ומשמעותי של נשים בשיחות השלום.

סכסוכים בעצימות נמוכה נמשכו באי מיִןְדָנָאָ שבפיליפינים, כמו גם בדרום תאילנד – שני אזורים בהם המיעוט המוסלמי הופלה לרעה, לאורך השנים, ונאלץ להימלט עם פיתוח כלכלי ירוד. בפיליפינים הייתה סיבה לתקווה, כשהצדדים לסכסוך המשיכו לחתור לשלום על אף פרץ אלימות קצר. אולם בדרום תאילנד המצב המשיך להיות בעייתי, כשהמורדים המשיכו לתקוף אזרחים במטרה להטיל אימה על התושבים המקומיים ולעקור בודהיסטים ואחרים שנחשבו נאמנים לשלטון המרכזי. השלטון המרכזי בתאילנד לא עמד בהתחייבויותיו להעמיד לדין אנשי כוחות ביטחון על הפרות שביצעו ולספק מענה שיטתי ובר־קיימא לדרישות לפיתוח פוליטי וכלכלי משמעותי יותר באזור.

פיתוח כלכלי נמוך יחסית, בפרט בקרב בני שבט אדי־באסי, כמו גם ממשל קלוקל, הביאו לפרוץ התקוממויות בכמה מהמדינות במרכז הודו ובצפונה. כ־250 איש נהרגו בעימותים בין מורדים מאואיסטים וכוחות הביטחון. המורדים השתמשו בשיטות של לקיחת שבויים והתקפות חסרות הבחנה, בעוד שכוחות הממשלה הפרו כדבר שבשגרה את זכויות התושבים המקומיים, שעליהם הגנו לכאורה. מתוך הכרה באופייה הבעייתי של האסטרטגיה הממשלתית, הורה בית המשפט העליון של הודו לפרק את הקבוצות הצבאיות-למחצה שפעלו בתמיכת השלטון בצ'אִטְסִינגאר, לאחר שאלו נחשדו בהפרות חמורות של זכויות אדם. בית המשפט גם התיר את שחרורו בערבות של אסיר המצפון, ד"ר בינאיאק

מון של 1,500 איש לתקוף את קהילת האחמדיה בנפת סיקאואסיק בחודש פברואר; בהתקפה נהרגו שלושה אנשים ונפצעו רבים נוספים. השלטון המרכזי התיר הטלת הגבלות מקומיות על פעילויות האחמדים, על מנת להישאר בשלטון. האחמדים במדינות מוסלמיות אחרות באזור, כגון בנגלדש ומלזיה, סבלו גם הם מאפליה דתית, כשילדיהם הודרו מבתי ספר מסוימים והוטלו מגבלות חמורות על חופש הפולחן שלהם.

מוסלמים סונים נפלו קורבן לאפליה בסין: האויגורים, רובם מוסלמים ונבדלים מבחינה אתנית, המשיכו לסבול מדיכוי ואפליה באזור האוטונומי שינג'יאנג אויגור. ממשלת סין השתמשה באימים מעורפלים של טרור ומרדנות כתירוץ לדיכוי זכויות אזרחיות ופוליטיות ולשיבוש פולחנם הדתי של האויגורים, בעוד שהתנחלויות של המוני מהגרים סינים בני האן ואפליה לטובתם הפכו את האויגורים לאזרחים מדרגה שנייה במונחים של הישגים תרבותיים, כלכליים וחברתיים. מיעוטים אתניים אחרים בסין סבלו גם הם מאפליה. לפחות תריסר נזירות ונזירים טיבטיים, בהווה או בעבר, העלו עצמם באש (מתוכם נפטרו ככל הנראה ששה) במחאה נגד ההגבלות שהוטלו על חופש הפולחן והתרבות – הגבלות שחזקו את תחושת הניכור של הטיבטים והעמיקו את מרירותם. גם במונגוליה הפנימית נמשכה המתחנות האתנית הגבוהה. מחאות נרחבות פרצו ברחבי האזור לאחר שנהגו משאית פחם ממוצא האן נחשד ברצח של רועה ממוצא מונגולי.

בעוד המושגים בהפרות זכויות אדם חמקו מאחריות למעשהיהם, ממשלות רבות השתמשו בהלקאות על מנת להעניש עבריינים לכאורה – הפרה של האיסור הבינלאומי על ענישה אכזרית, בלתי-אנושית ומשפילה.

התקוממויות וסכסוכים מזוינים

אפליה אתנית ודתית והמצוקות הפוליטיות והכלכליות הנלוות לה עמדו מאחורי רבים מהסכסוכים המזוינים וההתקוממויות, שפגעו במאות אלפים מתושבי האזור.

הסכסוכים בני עשרות השנים בין ממשלת מיאנמר לבין קבוצות אתניות חמושות שונות שבו והסלימו באופן משמעותי. כוחות הממשלה לחמו נגד מורדים

סקירה אזורית אסיה והאוקיינוס השקט

סרי לנקה ומזרח, כמו גם איומים והתקפות נגד עי-תונאים, פעילים ומבקרים. למרות שהשלטון ביטל את מצב החירום המדיני, הוא הותיר על כנו את החוק למ-ניעת טרור ואף הוסיף לחוק דכאני זה תקנות חדשות, שהתירו מעצר חשודים ללא כתב אישום או משפט.

תהליך האחריות לפשעים שבוצעו בעידן החמר רז' בקמבודיה נפגע אף הוא כתוצאה מהתערבות ממשלתית, כשאחד התיקים נסגר ללא חקירה מלאה בעוד שאחר הוקפא. באפגניסטן, חשודים באחריות לפשעי מלחמה ופשעים נגד האנושות המשיכו להח-זיק במשרותיהם הבכירות בממשלה, על אף שהחשדות נגדם היו מוצקות.

בעוד שהמואשמים בהפרות זכויות אדם חמקו מאחריות למעשיהם, ממשלות רבות השתמשו בהלקאות, על מנת להעניש עבריינים לכאורה – הפרה של האיסור הבינ-לאומי על ענישה אכזרית, בלתי-אנושית ומשפילה. סי-נגפור ומלזיה המשיכו להטיל עונש זה על מגוון עבירות, לרבות הפרות של תקנות ההגירה. מחוז אצ'ה בסומטרה, אינדונזיה, עשה שימוש גובר בהלקאות כעונש על עבי-רות שונות, לרבות צריכת אלכוהול, הימורים ושהייה ללא ליווי עם בן המין השני, שאינו בן-זוג בנישואים או קרוב משפחה. באיים המלדיביים הותירה הממשלה את עונש ההלקאה על כנו עקב לחץ של האופוזיציה.

**וייטנאם ומיאנמר הפכו את הביטוי החופשי של דעות
נגד המשטר לעבירה פוליטית ופועלות בהן תוכניות
ביטחון המיועדות להפחדת והשתקת המבקרים.**

מהגרים ופליטים

מצב ביטחוני מעורער, אסונות טבע, עוני והעדר הזד-מנויות הולמות הניעו מאות אלפים לחפש חיים טובים יותר במקום אחר, הן באזור והן מחוצה לו. בעוד ממשלות רבות באזור מסתמכות על כוח העבודה של מהגרים כהכ-רח כלכלי בסיסי, רבות עדיין אינן עושות די על מנת להגן על זכויותיהם של מבקשי עבודה או מקלט.

לפחות 300,000 נפאלים היגרו ממדינתם, על מנת להימנע מהעוני ומההשלכות של סכסוך ממושך. לר-בים מהם לא נאמרה האמת על תנאי העסקתם והם נאלצו לעבוד בתנאים הנחשבים כעבודת פרך. למרות שממשלת נפאל חוקקה מספר חוקים והקימה מספר

סן, במהלך ערעורו נגד עונש מאסר העולם שנגזר עליו. בשנת 2010, בית משפט מחוזי בצ'אטיסגאר דן אותו למאסר עולם לאחר שהורשע באשמת הסתה ושיתוף פעולה עם מאואיסטים חמושים.

גם השנה נמתחה ביקורת חריפה על כוחות הודו בג'אמו וקשמיר בגין הפרות זכויות אדם. אמנסטי אינטרנשיונל פרסם במרץ דו"ח, שהתמקד בניצול לרעה של מעצרים מנהליים בהתאם לחוק ביטחון הציבור (PSA) וקרא לממשלות במדינות להבטיח לשנות את החוק. בספ-טמבר, זיהתה הנציבות המחוזית לזכויות האדם למע-לה מ-2,700 קברים בלתי-מסומנים וזיהתה 574 גופות כגופותיהם של מקומיים שהועלמו, ממצאים שעמדו בסתירה לטענת כוחות הביטחון שמדובר בחמושים. בקשת הנציבות, שהמדינה תשתמש בבדיקות רפואה-משפטית מתקדמות על מנת לזהות את יתר השרידים, לא זכתה להתייחסות.

אחריות וצדק

הפרות זכויות אדם, שמבציעיהן לא נתנו עליהן את הדיון, המשיכו להעביד על מדינות רבות באזור, בפרט אלו המ-תמודדות עם סכסוכים מהעבר. הכישלון בעשיית צדק סיבך את מאמצי הפיוס וביסס לעיתים קרובות דפוס של אי-צדק והעדר אחריות מצד אנשי כוחות הביטחון.

בסרי לנקה נמשכה המסכת בת עשרות השנים של ועדות מיוחדות כושלות לבדיקת הפרות חמורות של זכויות אדם, עם עבודתה של "הוועדה להפקת לקחים ופיוס" (LLRC). הוועדה סיימה את עבודתה בהגשת דו"ח, שכלל מספר הצעות יעילות לשיפור מצב זכויות האדם במדינה, אך לא חקרה כיאות את התפקיד לאו כוחות הממשלה בהתקפות על אלפי אזרחים, במהלך השלבים האחרונים של הסכסוך, נגד נמרי השחרור של טמיל אָלאם ("הנמרים הטמילים"). מסקנות הוועדה בעניין זה היוו תולדה של הליך פגום מיסודו וסתרו את ממצאי "ועדת המומחים של מזכ"ל האו"ם בנושא אחריותיות בסרי לנקה", לפיהם ישנן עדויות מהימנות לכך ששני הצדדים ביצעו פשעי מלחמה ופשעים נגד האנושות. ועדת המומחים המליצה ליזום חקירה בלתי-תלויה של החשדות לפשעים מצד כל הצדדים לסכסוך, כמו גם לב-חון את פעולות האו"ם במהלך הסכסוך בסרי לנקה.

הכישלון בעשיית צדק תרם לאקלים של חסינות מעונש שאיפשר מקרים חדשים של היעלמויות בכפייה בצפון

מנגנונים להגנה על מהגרי העבודה שלה, מחקר של אמנסטי אינטרנשיונל הראה, שצעדים אלה לא יושמו כהלכה עקב מודעות ציבורית נמוכה ופיקוח לקוי על עבריינים, שלא הועמדו לדין.

מלזיה שימשה כמדינת קליטה של מהגרים רבים מהאזור, כמו גם כמדינת היערכות למבקשי מקלט בדרכם לאוסטרליה. מהגרים חסרי מסמכים במלזיה נעצרו לא פעם, נכלאו או הולקו. תנאי מעצר קשים הובילו באפריקא להחלומות של מהגרים עצורים במתקן לִגְגֵג בסמוך לבירה קואלה לומפור. בית המשפט העליון של אוסטרליה פסל הסכם דו-צדדי בין אוסטרליה למלזיה ל"חילופי" 800 מבקשי מקלט, שהגיעו לאוסטרליה בדרך הים, ב־4,000 פליטים (רובם ממיאנמר) שהמתינו במלזיה ליישובם מחדש ונימק זאת בהעדר ערבויות משפטיות להגנה על פליטים במלזיה.

ועצרה למעלה מ־1,600 איש. במרץ, הודיעה מלזיה כי חתמה על אמנת רומא של בית הדין הפלילי הבינלאומי וכי תפעל לאשרורה. הפרלמנט הפיליפיני אשרר את האמנה בנובמבר.

ההתקדמות המשמעותית ביותר בתחום זכויות האדם באזור הייתה אולי החלטת שלטונות מיאנמר לשחרר למעלה מ־300 אסירים פוליטיים במהלך השנה ולהתיר לאנג סאן סו קאי להתמודד בבחירות בפרלמנט. השל־טונות המשיכו להטריד ולעצור חלק ממתנגדי המשטר ופעילי האופוזיציה, מה שמעורר את החשש שמא כוונתם העיקרית הייתה להשיג הקלה בסנקציות שהוטלו על המדינה ולא לחולל שינוי של ממש. אולם, כפי שהוכיחו האירועים במיאנמר ובמקומות אחרים, דרך סדקים צרים כאלו פעילים פוליטיים ומגיני זכויות אדם יכולים להשמיע את קולם ולעצב את עתידם.

ההתקדמות המשמעותית ביותר בתחום זכויות האדם באזור הייתה אולי החלטת שלטונות מיאנמר לשחרר למעלה מ־300 אסירים פוליטיים במהלך השנה ולהתיר לאנג סאן סו קאי להתמודד בבחירות לפרלמנט.

צעדים קדימה

על אף המכשולים הקשים, מגיני ופעילי זכויות אדם רבים באזור אסיה והאוקיינוס השקט הצליחו להתקדם לקראת כיבוד גדול יותר של זכויותיהם, כשהצלחה במדינה אחת נתנה השראה ועידוד לאחרים.

בני אדיבאסי במחוז אוריסה שבמזרח הודו זכו ביולי בניצחון במאבקם להגן על אורח חייהם, כשבית המשפט העליון באוריסה פסק שבקשתה של חברת נְדָאנטה אלומיניום להרחיב את בית הזיקוק שלה מהווה הפרה של זכות הקהילות למים, בריאות וסביבה בריאה, וכי ההרחבה המתוכננת תביא להפרות נוספות של זכויות בני אדיבאסי.

בספטמבר, הודיע ראש ממשלת מלזיה כי יפעל לביטול החוק לביטחון פנים, אשר מתיר, בין היתר, מעצר מנהלי ללא הגבלת זמן ולהחלפתו בחקיקה ביטחונית חדשה. המהלך בא, לפחות בחלקו, בתגובה לתנועת Bersih 2.0 ("נקי"), שהוציאה ביולי אלפי מפגינים לצעדה לא־אלימה ברחובות קואלה לומפור. המשטרה הכתה את המפגינים, ירתה רימוני גז מדמיע הישר לעבר הצועדים

עיתונאים מראיינים את האמן
האקטביסט איי ווייוויי מחוץ
לביתו, לאחר ששב ממעצר,
בייג'ינג, סין, 22 ביוני 2011.
© AP Photo/NG Han Guan

שרידים מאלבום משפחתי, שנמצא
בבית נטוש בדואקו, חוף השנהב,
שם נהרגו מאות אנשים באליומות
שפרצה בעקבות הבחירות השניות
במחלוקת לנשיאות בנובמבר 2010.
אפריל 2011.

© Amnesty International

אפריקה

"אולי זו תהא השנה בה יכובדו חופש הביטוי וההתאגדות.... אולי זו תהא השנה בה אתיופים לא ייכלאו עוד עקב השקפותיהם הפוליטיות".

אסקינדר נגה, עיתונאי אתיופי ואסיר מצפון לשעבר, בנאום שנשא בנושא חופש העיתונות בערב ראש השנה האתיופי בספטמבר 2011. ימים ספורים לאחר מכן הוא נעצר בעוון פעילות טרור ובגידה.

התנועות העממיות בצפון אפריקה השאירו חותם על תושבי אפריקה שמדרום לסהרה, בפרט במדינות הנ-תונות לשלטון רודני. בהשראתן, החלו פעילי איגודים מקצועיים, סטודנטים ופוליטיקאים מהאופוזיציה לא-רגן הפגנות. אנשים יצאו לרחובות בגלל שאיפותיהם הפוליטיות, החיפוש אחר חירות נוספת ותסכולם הע-מוק מחיי העוני. הם מחו נגד מצבם הסוציו-אקונומי הנואש והעלייה ביוקר המחיה. רבים מגורמי היסוד שהובילו להתקוממויות בצפון אפ-ריקה ובמזרח התיכון קיימים גם בחלקים אחרים של אפריקה. הם כוללים עריצים שנשארו בשלטון במשך עשרות בשנים ומסתמכים על מנגנוני ביטחון על מנת לדכא כל גילוי של מחאה. העוני והשחיתות הם נפוצים, חירויות בסיסיות נשללות מהאזרחים וקבוצות גדולות בחברה נדחקות לא פעם לשוליים. הדיכוי האלים של הפגנות במהלך 2011 המחיש, כי מנהיגי האזור לא הפי-קו לקח מגורלם של מקביליהם בצפון.

עוני

שיעורי העוני באפריקה ירדו ובמהלך העשור האח-רון הושגה התקדמות לקראת השגת יעדי הפיתוח של האו"ם למילניום. אך מיליונים עדיין חיים בעוני, ללא גישה לשירותים חיוניים, כגון מים נקיים, סניטציה, טי-פול רפואי וחינוך. העיור המהיר גרם לכך שאפריקאים רבים חיים ללא דיור הולם, לא פעם בשכונות עוני, בלי שירותים בסיסיים ביותר ובסכנה מתמדת לפינוי בכפייה על ידי השלטונות. אלו המפונים בכפייה מאבדים לא פעם את רכושם בעת הריסת ביתם. רבים מאבדים גם את מקור פרנסתם, מה שדוחק אותם עמוק יותר אל תוך העוני. אלפי אנשים

הושפעו מהפינויים ההמוניים בכפייה, שבוצעו בלפחות חמישה יישובים לא-מוכרים באזור ניירובי, קניה. מאות אנשים פונו בכפייה מיישובים בטרטוריית הבירה הפ-דרלית של ניגריה. פינויים בכפייה נמשכו גם בנ'מ'נה, צ'אד ובאזורים שונים באנגולה. אלימות, לרבות במהלך הפגנות נגד הממשלה, נגרמה לעתים באופן חלקי על ידי רמות גבוהות של אבטלה ועוני. יוזמות למאבק בשחיתות לא יושמו במקרים רבים עקב העדר תמיכה פוליטית. בניגריה, לדוגמא, פיטר הנ-שיא את יו"ר הנציבות לחקר פשיעה כלכלית ופיננסית (EFCC) שישה חודשים לפני תום כהונתה, ללא הסבר.

דיכוי פוליטי

בהשראת המאורעות בצפון אפריקה, יצאו מתנגדי השל-טון לרחובות בחרטום ובערים אחרות בסודן, החל מסוף ינואר. הם הוכו בידי אנשי ביטחון ועשרות פעילים וס-טודנטים נעצרו ונכלאו באופן שרירותי. על פי דיווחים, רבים מהם עונו במעצר. באוגנדה, קראו פוליטיקאים מהאופוזיציה לאנשים לחקות את המחאות במצרים ול-צאת לרחובות, אך ההפגנות הפכו לאלימות. בפברואר, אסרה ממשלת אוגנדה כל מחאה ציבורית. המשטרה והצ-בא השתמשו בכוח מופרז נגד מפגינים ומנהיג האופוזיציה קיזה קְסִינְיִה הוטרד ונעצר. בזימבבואה, נעצרה בפברואר קבוצה של כ-45 פעילים, אך ורק בגלל שדנו במאורעות בצפון אפריקה. ששה מביניהם הואשמו בתחילה בבגידה. באפריל, דיכאו שלטונות סוודלנד מחאות דומות תוך שי-מוש בכוח מופרז.

כוחות הביטחון ירו תחמושת חיה על מפגינים נגד הממשלה באנגולה, בורקינה פאסו, גינאה, ליבריה, מלאווי, מאוריטניה, ניגריה, סנגל, סירה לאונה ודרום סודן, והסבו אבדות רבות. ברוב המקרים, השלטונות לא חקרו את השימוש המופרז בכוח ואיש לא הועמד לדין על הרג מפגינים.

מגיני זכויות אדם, עיתונאים ומתנגדים פוליטיים ברוב מדינות אפריקה המשיכו להיעצר ולהיכלא באופן שרי-רותי, לספוג מכות, אימים והטרדות. חלקם נהרגו על ידי קבוצות חמושות או כוחות הביטחון של הממשלה. חקירת הריגתו בשנת 2009 של מגן זכויות האדם ארנ-סט מאנירומבה בבורונדי לא התקדמה באופן משמעותי. ביוני, הורשעו חמישה שוטרים בהרג פעיל זכויות האדם פלורברט צ'צ'ייה ברפובליקה הדמוקרטית של קונגו

אדם בקורצ'י מביט במטוסים
צבאיים הטסים מעל, דרום קורדופן,
סודן, אוגוסט 2011. בעקבות פרוץ
הסכסוך באזור ביוני, ממשלת סודן
ביצעה הפצצות אוויריות לא-
מבחינות חוזרות ונשנות, שהביאו
להריגתם ופציעתם של אזרחים.

© Carsten Stormer

(DRC) ב־2010. יחד עם זאת, עדיין שרר חשש כי חלק מהמעורבים לכאורה במעשה לא נחקרו. ממשלות ניסו לשלוט על המידע הזמין לציבור בבורונדי, הרפובליקה הדמוקרטית של קונגו, גינאה, גינאה המשוונית, ליבריה, מדגסקר, סומליה, סודן ואוגנדה. הן הטילו מגבלות על דיווח אירועים מסוימים, סגרו או השעו זמנית את פעילותן של תחנות רדיו, חסמו אתרי אינטרנט מסוימים או אסרו על הוצאתם לאור של עיתונים מסוימים. רואנדה יזמה רפורמות להגברת חופש העיתונות, אך נמשכה השעייתם של חלק מכלי התקשורת, שנסגרו על ידי השלטונות ב־2010. שני עיתונים נאזרו נידונו לעונשי מאסר ממושכים.

לא נראה באופק פתרון גם במזרח הרפובליקה הדמוקרטית של קונגו (DRC). מעשי אונס ותקיפה מינית לבשו ממדים של מגיפה ובוצעו הן בידי כוחות הביטחון של הממשלה והן בידי קבוצות אופוזיציה חמושות.

האספות הלאומיות של אנגולה ודרום אפריקה דנו בהצעות חוק, שיביאו להגבלה חמורה של חופש הביטוי והגישה למידע. בנימה חיובית יותר, נשיא ניגריה גוד לאק ג'ונתן חתם לבסוף על חוק חופש המידע.

סכסוך

האלימות הפוליטית שפרצה בנובמבר 2010 בעקבות הבחירות לנשיאות בחוף השנהב התדרדרה לכדי עימות מזוין במחצית הראשונה של 2011. כוחות נאמני אל־סאנה אואטארה נהנו מתמיכת כוחות צרפתיים ומשלחת כוחות שמירת השלום של האו"ם. הם השתלטו על המדינה בסוף אפריל ועצרו את הנשיא לשעבר לורן גבאגבו ועשרות מתומכיו. מאות אלפי אנשים נעקרו מבתיהם עקב הסכסוך ורבים נמלטו למדינות שכנות, בפרט ליבריה. כמה אלפי אזרחים נהרגו או נפצעו בבירה הכלכלית אביג'אן ובחלקה המערבי של המדינה. שני הצדדים לסכסוך הרגו במרץ ובאפריל מאות אזרחים באופן לא־חוקי באזור המערבי של דוֹאֶקוּאָה ובכפרים סביב לה. אנשים סומנו בגלל מוצאם האתני או השקפותיהם הפוליטיות המשוערות. הכוחות לשמירת השלום של האו"ם לא הצליחו להגן כהלכה על אזרחי דואקואה. הכוחות משני הצדדים גם ביצעו תקיפות מיניות, לרבות מעשי אונס.

באוקטובר, הורה בית הדין הפלילי הבינלאומי (ICC) לחקור את פשעי המלחמה והפשעים נגד האנושות שביצעו שני הצדדים לסכסוך. בנובמבר, לאחר שהוצא נגדו צו מעצר, הוסגר גבאגבו לידי בית הדין בהולנד. כדי לשמור על אמינותו, על בית הדין לדאוג לכך, שפשעים שביצעו כוחות נאמני הנשיא אואטארה ייחקרו גם הם ושיוגשו כתבי אישום נגד החשודים. על בית הדין גם לחקור פשעי מלחמה ופשעים נגד האנושות שבוצעו לפני הבחירות לנשיאות בנובמבר 2010, כיוון שהרשות השופטת בחוף השנהב טרם הצליחה או החליטה לעשות זאת. דרום סודנים הצביעו ברוב מכריע בעד עצמאות במסגרת משאל העם שהתקיים בינואר. לאחר שנקבע מועד הקמת המדינה החדשה ל־9 ביולי, עלה המתח באזורים המכונים "אזורי המעבר" – אֶבֶי, דרום קורדופן והנילוס הכחול. משאל העם הנפרד שיועד לאביי לא התקיים כמתוכנן בינואר ובמאי פרץ הסכסוך. "הכוחות החמושים של סודן" (SAF), בתמיכת המיליציה, השתלטו על אביי וגרמו לרבבות בני קהילת דינקה נֶגוֹק להימלט לדרום סודן. בתים בעיר אביי נבזזו ונהרסו. גם במקרה זה, כוחות שמירת השלום של האו"ם, שנפרסו באביי, לא נקטו כל צעד משמעותי למניעת ההתקפות ולהגנה על האוכלוסייה האזרחית. עד סוף השנה, לא נמצא פתרון למעמדה המדיני של אביי.

בעקבות מחלוקות סביב הסדרי הביטחון ותוצאות הבחירות במדינה, התדרדר המצב בדרום קורדופן לכדי סכסוך מזוין בין "הכוחות החמושים של סודן" ל"תנועת השחרור של העם הסודני-צפון" (SPLM-N). מאות אלפים נעקרו מבתיהם כתוצאה מהסכסוך והתדרדרות המצב הביטחוני. הכוחות החמושים של סודן ביצעו הפצצות אוויריות לא־מבחינות, שהובילו למותם של אזרחים רבים. האו"ם וארגונים אחרים, לרבות אמנסטי אינטרנשיונל, תיעדו את המתקפות הלא־מבחינות הללו ואת ההרג הלא־חוקי. באחד המקרים, תיאר האיכר אנג'לו אל־סיר כיצד נהרגו אשתו והרהר, שניים מילדיהם ושני קרובי משפחה אחרים ב־19 ביוני בהפצצה אווירית על הכפר אום סירדיבה שממזרח לקאדוגלי.

עד ספטמבר, הסכסוך בדרום קורדופן גלש אל מדינת הנילוס הכחול, מה ששוב גרם לרבבות להימלט לדרום סודן ולאתיופיה. בתגובה, ממשלת סודן סגרה את דרום קורדופן והנילוס הכחול מפני העולם החיצון על ידי מניעת כניסתם של ארגונים הומניטאריים בלתי־תלויים,

סקירה אזורית אפריקה

היה די רצון פוליטי להקים טריבונל מיוחד, בהתאם להמלצת האו"ם משנת 2005.

צדק וחסינות מעונש

הפרות רבות של זכויות אדם, שביצעו כוחות ביטחון ואכיפת חוק, טרם נחקרו. השלטונות כמעט שלא יזמו חקירות בלתי-תלויות ונטולות משוא פנים של מקרים מדווחים של מעצר וכליאה באופן שרירותי; עינויים או התעללויות אחרות; הרג לא-חוקי, לרבות הוצאות להורג ללא משפט; והיעלמויות בכפייה. רק במקרים נדירים נדרשו חשודים לתת את הדין על ביצוע הפרות זכויות אדם. כתוצאה מכך, אנשים איבדו כל אמון במערכת אכיפת החוק וברשויות השופטות במדינות רבות באזור. עלויות גבוהות מהוות מכשול נוסף שמכביד על הגישה למערכת המשפט הרשמית, גם במקרה של קורבנות הפרות זכויות אדם.

רק במקרים נדירים נדרשו חשודים לתת את הדין על ביצוע הפרות זכויות אדם. כתוצאה מכך, אנשים איבדו כל אמון במערכות אכיפת החוק וברשויות השופטות במדינות רבות באזור.

אנשי ביטחון רבים נהנו מחסינות מעונש על הפרות זכויות אדם בבורונדי, קמרון, הרפובליקה של קו-נגו, הרפובליקה הדמוקרטית של קונגו, אריתריאה, אתיופיה, גמביה, גינאה, גינאה-ביסאו, קניה, מדגסקר, מלאווי, מוזמביק, ניגריה, סנגל, סודן, סוודן, סודאן, סודאן, וזימבבואה. לדוגמא, ועדת החקירה, שמינו שלטונות בורונדי לבדיקת הוצאות להורג ללא משפט, לא פרסמה את ממצאיה. השלטונות גם לא חקרו האשמות בדבר עינויים שביצעו אנשי שירות המודיעין הלאומי בשנת 2010. דוגמא בוטה נוספת לחסינות ממוסדת מעונש הייתה סירובה של סודן – במהלך הבחינה העולמית התקופתית של המועצה לזכויות האדם בספטמבר – לקבל המלצות לבחינה מחדש של חוק הביטחון הלאומי 2010 וביצוע רפורמה בשירות המודיעין והביטחון הלאומי (NISS). כתוצאה מכך, סוכני השירות ממשיכים ליהנות מחסינות מתביעה משפטית או צעדים משמעותיים בגין הפרות זכויות האדם שביצעו. מספר העצורים טרם-משפט נותר גבוה מאד, כיוון שמערכות המשפט ברוב המדינות נכשלו בהבטחת

פקחי זכויות אדם ומשקיפים אחרים. המועצה לשלום וביטחון של איחוד מדינות אפריקה (AUPSC) ומועצת הביטחון של האו"ם לא נקטו צעדים ממשיים על מנת להתמודד עם המצב ובין היתר לא גינו את מניעת הסיוע ההומניטרי או את הפרות זכויות האדם המתמשכות. הסכסוך בדרכור, סודן, נמשך גם הוא ללא הפוגה ואילץ אנשים נוספים לעזוב את בתיהם. אלה שכבר התגוררו במחנות עקורים פנימיים סומנו על ידי שלטונות סודן, כיוון שנחשבו לתומכי קבוצות אופוזיציה חמושות. נמנעו שכו הדיווחים על מעשי אונס ותקיפות מיניות. סודן המשיכה בסירובה לשותף פעולה עם בית הדין בפלילי הבינלאומי. תובע בית הדין ביקש להוציא צו מעצר נגד שר ההגנה הסודני עבדל-רחים מוחמד חוסיין, בעוון פשעי מלחמה ופשעים נגד האנושות בדרכור. בסומליה, נמשכה הלחימה נגד הקבוצה האסלאמית החמושה אל-שאבא והסלימה לכדי סכסוך אזרחי, כשכוחות מקניה ומאתיופיה התערבו בסכסוך במישרין. מתקפות לא-מבחינות של הצדדים השונים לסכסוך הובילו להריגתם ולפציעתם של אלפי אזרחים, בעיקר במוגדישו. מאות אלפי אנשים נותרו עקורים כתוצאה מהסכסוך וחוסר הביטחון. הבצורת בסומליה החריפה את המצב ההומניטרי הקשה ממילא ורעב הוכרז בחלקים מהמדינה. ארגונים הומניטריים נתקלו בקשיים עצומים בניסיון להעניק סיוע חירום לאנשים. לא נראה באופק פתרון גם במזרח הרפובליקה הדמוקרטית של קונגו (DRC). מעשי אונס ותקיפה מינית לבשו ממדים של מגיפה ובוצעו הן בידי כוחות הביטחון של הממשלה והן בידי קבוצות אופוזיציה חמושות. הפרות אחרות של זכויות אדם, כגון הרג לא-חוקי, ביזה וחטיפה, נמשכו אף הן, בעיקר על ידי קבוצות חמושות. מערכת המשפט של הרפובליקה הדמוקרטית של קונגו עדיין לא הצליחה להתמודד עם ריבוי הפרות זכויות האדם שביצעו במהלך הסכסוך. במסגרת הסכסוך ב-DRC, כמו גם ברפובליקה של מרכז אפריקה, בסומליה ובמקומות אחרים, נמשך גיוסם של ילדים-חיילים. מספר ממשלות אפריקאיות עדיין מיאנו להבטיח אחריות על פשעים שביצעו על פי החוק הבינלאומי. סנגל התמידה בסירובה להגיש כתב אישום או לחילוף פין להסגיר את נשיא צ'אד לשעבר חסיין ח'בבה. בסוף השנה, דנה ממשלת בורונדי בהצעה מתוקנת להקמת ועדת אמת ופיוס. יחד עם זאת, דומה שלממשלה לא

ומפגיעה ברכושם. בדצמבר, המליצה נציבות האו"ם לפליטים (UNHCR), שמדינות קולטות הגירה ינקטו בצעדים שמטרתם לשים קץ למעמד הפליטות של רוב אזרחי רואנדה בשטחם. פליטים וארגוני זכויות אדם ביטאו דאגה בנוגע לאופן שבו נימקה הנציבות את המלצתה וכן, כי יישום ההמלצה במדינות פרטניות עלול להוביל להחזרתם בכפייה לרואנדה של רבים הנזקקים עדיין להגנה.

רבות דרום סודנים החליטו לעזוב את סודן ולעבור לדרום סודן בגלל הסתכנו באובדן זכויותיהם כאזרחי סודן לאחר הכרזת העצמאות של דרום סודן. הם נתקו לו בקשיים רבים, לרבות הטרדה בטרם ובמהלך מסעם, ומצב הומניטרי קשה עם הגעתם.

האלימות והאפליה נגד נשים המשיכו להיות נפוצות במדינות רבות, בין היתר כתוצאה מנורמות ומסורות תרבותיות. חוקים קיימים מיסדו את האפליה נגד נשים במספר מדינות. האפליה גם השפיעה על יכולתן של נשים לקבל שירותים רפואיים.

נשים ונערות המשיכו לסבול מאונס ומצורות אחרות של אלימות מינית במדינות שונות הנתונות בסכסוך, או כאלו בהן יש מספר גדול של פליטים ועקורים. אלו כללו את מזרח צ'אד, הרפובליקה של מרכז אפריקה, חוף השנהב, מזרח הרפובליקה הדמוקרטית של קונגו וסודן (דרפור). במקרים רבים, האחראים למעשים אלו היו אנשי כוחות הביטחון וברוב המקרים לא נערכה חקירה כלשהי.

אפליה

האפליה נגד אנשים על בסיס זהותם המגדרית או נטייתם המינית, האמיתיות או המשוערות, החריפה. פוליטיקאים לא רק שלא הגנו על זכות האנשים שלא לסבול מאפליה, אלא התבטאו ואף פעלו לא פעם באופן שעודד אפליה ורדיפה על בסיס נטייה מינית משוערת.

בקמרון נרדפו אנשים שנחשדו בקיום יחסים עם בני מינם. עשרות נעצרו וכמה מהם, כגון ז'ן-קלוד רז'ה מֶבְּדָה, נידונו לעונשי מאסר ממושכים. ממשלת קמרון אף הציעה לתקן את חוק העונשין, על מנת להחמיר את עונשי המאסר והקנסות, שיוטלו על מי שיימצאו אש-מים ביחסים עם בני אותו מין. גם במלאווי, מאוריטניה וזימבבואה גברים נעצרו והוגשו נגדם כתבי אישום עקב נטייתם המינית המשוערת. ממשלת מלאווי אישרה חקיקה להפללה של יחסי מין בין נשים ובמהלך עצרת

משפט הוגן ללא עיכוב בלתי מוצדק. לרבים מה-עצורים לא הייתה כל גישה לייצוג משפטי. תנאי המעצר במדינות רבות נותרו מזעזעים, כשהדבר בא לידי ביטוי בצפיפות-יתר, העדר גישה לשירותי סני-טציה בסיסיים, טיפול רפואי, מזון או מים ומחסור בסוהרים. במקרים רבים, תנאי המעצר לא עמדו בס-טנדרטים בינלאומיים מינימליים והיו בבחינת יחס או עונש בלתי-אנושי, אכזרי ומשפיל. במקרה מחריד במיוחד, תשעה גברים מתו מחנק שנגרם עקב צפי-פות יתר במהלך מעצרם במתקן הז'נדרמריה הלאומי בעיירה לָ'ה בצ'אד בחודש ספטמבר.

המגמה לביטול עונש המוות נמשכה. הפרלמנט של בנין אשרר את הפרוטוקול האופציונלי השני של האמנה הבינלאומית לזכויות אזרחיות ופוליטיות, ובכך אישר את כוונתו לבטל את עונש המוות. בגאנה, המליצה הוועדה לבחינת החוקה לבטל את עונש המוות. התו-בע הכללי ושר המשפטים של ניגריה הודיע באוקטובר למשלחת אמנסטי אינטרנשיונל, כי ממשלתו השע-תה באופן רשמי הוצאות להורג. ממשלת סיריה ליאון הצהירה הצהרה דומה בספטמבר. בניגוד להתפתחויות חיוביות אלו, סומליה, דרום סודן וסודן נמנו בין המ-דינות האחרונות באפריקה שמדרום לסהרה שעדיין מוציאות אנשים להורג – לא פעם לאחר משפטים לא-הוגנים בעליל.

האפליה נגד אנשים על בסיס זהותם המגדרית או נטייתם המינית, האמיתיות או המשוערות, החריפה. פוליטיקאים לא רק שלא הגנו על זכות האנשים שלא לסבול מאפליה, אלא התבטאו ואף פעלו לא פעם באופן שעודד אפליה ורדיפה על בסיס נטייה מינית משוערת.

פליטים ומהגרים

פליטים ומהגרים הושפעו במיוחד מהפרות זכויות אדם ומהתעמרות במדינות רבות. אזרחי קונגו שבו ונחשפו לאלימות מגדרית בעת שגורשו מאנגולה. מאוריטניה עצרה באופן שרירותי כמה אלפי מהגרים לפני שג-רשה אותם למדינות שכנות. פליטים ומהגרים סבלו גם מהפרות זכויות אדם במוזמביק, לרבות דיווחים על הרג לא-חוקי על ידי אנשי אכיפת החוק. בדרום אפריקה, פליטים ומהגרים המשיכו לסבול מאלימות

סקירה אזורית אפריקה

לסהרה כמו גם בצפון אפריקה. במספר אזורים המצב עלול גם להחריף. עם זאת, גורמים כמו צמיחה כלכלית מתמשכת, דרישות לממשל טוב יותר, התהוותו של מעמד בינוני, התחזקות החברה האזרחית וגישת משופרת לטכנולוגיות מידע ותקשורת יתרמו בהדרגה לשיפור מצב זכויות האדם. השאלה היא האם ההנהגה הפוליטית באפריקה תאמץ את השינויים הללו או תיראה בהם איום על אחיזתה בשלטון. ב־2011, רוב המנהיגים הפוליטיים – בתגובותיהם למחאות ולביקורת נגד השלטון – היו חלק מהבעיה ולא מהפתרון.

פוליטית תיאר הנשיא בינגו ווא מותאריקה גברים הומוסקסואלים כ"גרועים יותר מכלבים". בניגריה, העביר הסנאט חוק להחמרת ההפללה של יחסים הומוסקסואליים. בגאנה, קרא השר הממונה על האזור המערבי למעצרים של כל ההומוסקסואלים והלסביות. הצעת החוק האוגנדית נגד הומוסקסואליות לא נדונה בפירלמנט, אך גם לא בוטלה רשמית. דייויד קאטו, פעיל בולט של זכויות אדם ולהט"ב (לסביות, הומואים, טרנסג'נדרים וביסקסואלים), נרצח בינואר בביתו. אדם אחד נעצר בעקבות הרצח ונידון בנובמבר ל־30 שנות מאסר. בדורס אפריקה, לחץ מצד החברה האזרחית לטיפול באלימות נגד להט"ב, ובפרט נגד לסביות, גרם לרשויות להקים צוות פעולה למניעת אלימות על בסיס נטייה מינית. באריתראה, נמשכו הרדיפות על רקע דתי. עשרות נעצרו באופן שרירותי וככל הנראה עברו התעללות בעודם במעצר.

ביטחון וזכויות אדם

אפריקה נהייתה חשופה יותר ויותר לטרור מצד מגוון קבוצות אסלאמיות חמושות. אלו כללו את אל־קאעידה במגרב האסלאמי, שפעל במדינות שונות בסאהל; הכת בוקו חראם, שהגבירה את פעילות הפיגועים שלה בניגריה לאורך השנה; ואל־שבאב, הפעיל בקניה ובסורמליה. קבוצות חמושות אלו היו אחראיות לשורה של הפרות זכויות אדם, לרבות התקפות לא־מבחינות, הרג לא־חוקי, חטיפות ועינויים.

בתגובה התהדק שיתוף הפעולה הצבאי בין מספר מדינות, לרבות בסאהל. מדינות שכנות גם התערבו צבאית. ניגריה הקימה כוח משימה צבאי מיוחד נגד בוקו חראם במספר מדינות. כוחות הביטחון של ממשלות שונות היו אחראים להפרות זכויות אדם, במהלך תגובתם לאלימות מצד קבוצות חמושות. במאוריטניה, 14 אסירים, שהורשעו בפעולות טרור, הועלמו בכפייה במהלך העברתם ליעד בלתי ידוע. בניגריה, הגיבו כוחות הביטחון להסלמה באלימות במספר אזורים במעצר וכליאה באופן שרירותי של מאות אנשים, שלוו בהיעלמויות בכפייה ובהוצאות להורג ללא משפט.

הגיעה העת לשינוי

שיפור בכבוד ובהגנה על זכויות אדם לא יושג, ככל הנראה, במהרה ובאופן משמעותי באפריקה שמדרום

המזרח התיכון וצפון אפריקה

"אנחנו לא מפחדים להיהרג, להיפצע או לעבור עינויים. הפחד לא קיים יותר. אנשים רוצים לחיות בכבוד. אז אנחנו לא נפסיק"

אחמד חררה, שעבד כרופא שיניים, נפצע בעינו מכדור שנוה במהלך ההפגנות במצרים ב-28 בינואר 2011 ופעם נוספת בעינו השנייה ב-19 בנובמבר 2011. פציעות אלו הותירו אותו עיוור

מבחינת העמים והמדינות במזרח התיכון ובצפון אפריקה, 2011 הייתה שנה היסטורית. הייתה זו שנה של התקוממויות עממיות חסרות תקדים, שנה שבה הלחצים העצורים, הדרישות והמחאות של בני דור חדש הפילו שורה של שליטים ותיקים, אשר כמעט עד לרגע הדחתם נראו כבלתי-מעורערים. עם תום השנה, אחרים עדיין נאחזו בשלטון, אך הם עשו זאת רק על ידי שימוש באמצעים האכזריים ביותר ועתידם נראה תלוי על בלימה. באותה עת, האזור כולו היה עדיין מסוחרר מהשפעת הזעזועים וגלי ההדף המתמשכים של רעידת האדמה הפוליטית והחברתית שאירעה בחודשים הראשונים של השנה. למרות אי הוודאות הרבה שעדיין קיימת, כבר ברור למדי, כי אירועי 2011 יהיו משמעותיים לעמי האזור ממש כפי שהיו נפילת חומת ברלין וקריסת האימפריה הסובייטית לעמי אירופה ומרכז אסיה.

מבחינת משטרים אחרים באזור, הדחתו הפתאומית של בן-עלי הדליקה נורה אדומה; מבחינת ההמונים שצפו בהתרחשויות באלג'זירה ובערוצי לוויין אחרים, ההתקוממות בתוניסיה עוררה תקווה חדשה ותחושה שגם הם יוכלו להשיג את אשר השיגו התוניסאים.

בכל רחבי המזרח התיכון וצפון אפריקה, התאפיינה השנה האחרונה בדרישות המוניות לשינוי - לחופש גדול יותר לדבר ולפעול, ללא הפחד המשתק ממנגנוני הדיכוי של המדינה; לשקיפות ואחריות שלטונית ולקץ לשחיתות שפשתה בדרגים הבכירים; ליותר מש-

רות, הזדמנויות תעסוקה הוגנות ואמצעים להשיג רמת חיים גבוהה יותר; לצדק ולזכויות אדם, לרבות הזכות לחיות את החיים ולגדל ילדים בכבוד ובביטחון. דרישות כאלו הן שהוציאו מאות אלפים, לרבות נשים שבלטו מאוד בחזית המחאה, לרחובות תוניס, קהיר, בנגאזי, צנעא וערים רבות אחרות ברחבי האזור. הם המשיכו במחאות ההמוניות, על אף הטבח שביצעו בהם כוחות הביטחון של השלטון. המפגינים עמדו על שלהם בניחושיות, החלטיות ואומץ, ובעשותם זאת שחררו עצמם מהפחד, ששליטתם עמלו זה מכבר לטפח, על מנת לשמור אותם שקטים ובמקומם. לפחות לזמן מה, רעיון הכוח של העם כבש את האזור וזעזע אותו מן היסוד.

בתחילה, המחאות ביטאו בעיקר תסכול עממי מהתעלמות השלטון מצרכי האנשים ושאיופיהם. אותם שליטים הגיבו באורח אופייני על ידי שליחת המשטרה לפיזור מהומות וסוכני הביטחון שלהם, על מנת למחות את המחאות בכוח הזרוע; הם הצליחו רק ללבות את האש ולעורר עוד יותר את זעם הציבור והתנגדותו. ככל שנורו מפגינים רבים יותר בדם קר, נלקחו במסגרת מעצרים המוניים, עונו וסבלו מהתעללויות, כך גברו תעצומות הנפש. ללא רתיעה משפיכות הדמים, יותר ויותר אנשים יצאו לרחובות, על מנת לדרוש את החלפתם או הדחתם של מנהיגים לאומיים, שסר חנם ושנחשפו בקלקלתם, בזמן שביקשו לחזק את השושלת המשפחתית ולהדק את אחיזתם בשלטון.

נפילתם המהירה של נשיא תוניסיה זין אל-עאבדין בן-עלי ולאחריו נשיא מצרים חוסני מובארכ, הדדה בכל רחבי האזור והעבירה מסר של תקווה לתומכי השינוי והרפורמות במדינות אחרות. לזמן מה, דומה היה שאפקט דומינו מסוג חדש מתרחש וכי הוא עתיד לסחוף איתו רודנים ועריצים אחרים, שיאבדו את השלטון. תוך מספר חודשים באו אל קצן הפתאומי והעקוב מדם 42 שנות שלטון של מועמר אל-קדאפי בלוב, והן בתיווך והן בסוריה המשטרים הוותיקים ניהלו קרב מאסף - פשוטו כמשמעו - לצורך הישרדותם לאור הדרישות המתמשכות של ההמון להדחתם. בבחריין, השתמש השלטון בכוח מופרז ובאמצעי דיכוי גל המחאות, אך בסוף השנה התחייב לרפורמות פוליטיות ולשיפור מצב זכויות האדם. במקומות אחרים, במדינות כגון אלג'יריה, ירדן ומרוקו, מיהרו המשטרים להבטיח רפורמות ושיתוף רב יותר של האזרחים בשלטון. בסעודיה

סקירה אזורית המזרח התיכון וצפון אפריקה

והקימו מאהל מחאה בכיכר הפנינה בבירה קנאמה, בתביעה לשיתוף רב יותר בניהול המדינה ולקץ אפלייתם בידי משפחת אל-ח'ליפה השלטת. ימים ספורים לאחר מכן, פונו המפגינים תוך שימוש בכוח מופרז ולאחר מכן בברוטליות גדולה עוד יותר, כשחידשו את מחאתם במרץ. באירן, מנהיגי המחאות ההמוניות, שדוכאו ב-2009 על ידי השלטון, קראו לחידוש ההפגנות ובתגובה הושטקו על ידי השתלטות במעצר בית.

באלג'יריה, פרסו השלטונות את כוחות הביטחון במספר רים גדולים על מנת להרתיע את המפגינים, אך במקביל, על מנת להפחית את המתח, גם ביטלו את מצב החירום שהונהג לפני 19 שנה. שליט עומאן, הסולטן קאבוס בן-סעיד, הבטיח ליצור אלפי מקומות עבודה חדשים ולהגדיל את דמי האבטלה, והורה לשחרר מפגינים שנעצרו. בערב הסעודית, דווח כי השלטונות חילקו למעלה מ-100 מיליארד דולר לאזרחים ובמקביל הזהירו, כי כל מחאה ציבורית תיאסר. הם פרסו את כוחות הביטחון על מנת להרתיע כל מי שתכנן לקחת חלק ב"יום הזעם", שתוכנן להתקיים בריאד.

שלטונות סוריה ניסו להסתיר הן את היקף המחאות והן את הברוטליות של תגובתם, אך הדבר סוכל ברובו בזכות תעוזתם ונחישותם של פעילים ועדי ראייה מקומיים, שתיעדו את מעשי הטבח באמצעות טלפונים ניידים והעלו מאות סרטונים לאינטרנט.

בתימן, פרצו המחאות כבר בינואר, בעקבות שינויים חקיקתיים, שנועדו לאפשר לנשיא עלי עבדאללה סאלח להישאר בתפקיד כל חייו ולאחר מכן להעביר את השלטון לידי בנו. המחאות נמשכו לאורך השנה, בהשראת האירועים במצרים ובמקומות אחרים. הכוחות הנאמנים לנשיא ירו על המפגינים ללא הבחנה, בעוד הוא תמך בניסיון להמשיך לכהן כשליט יחיד. בסוף השנה, מעמדו של הנשיא נשחק באופן משמעותי. יחד עם זאת, הוא עדיין נאחז בשלטון ומועצת שיתוף הפעולה של מדינות המפרץ (GCC) הציעה לו חסינות מפני תביעה משפטית, על אף המחיר הכבד שנגרם כתוצאה מההפרות הבוטות של זכויות האדם וההרג הלא-חוקי שביצעו כוחותיו. העובדה שסאלח ואחראים אחרים לשפיכות הדמים עלולים לקבל חסינות מעונש מהווה עלבון לצדק ובגידה מחפירה בקורבנות פשעיהם.

וביתר מדינות המפרץ העשירות בנפט ובגז, השתמשו השליטים בעודפי המזומנים שברשותם על מנת לפתור בעיות חברתיות ולפייס את העם.

ההתקוממות

הכל התחיל בתוניסיה, שם נפתחה ב-2011 באי-שקט. מזה זמן רב, ביקש הנשיא בן-עלי לדכא את המחאות ממש כשם שמחץ הפגנות קודמות במחוז גֶפֶסָה ב-2008 – בכוח הזרוע. תוך מספר שבועות, מצאו כ-300 מאזרחיו את מותם בנסיבות אלימות, אך הפעם הדבר לא פגם בנחישות המפגינים. ב-14 בינואר, עצביו של בן-עלי בגדו בו. ביחד עם רבים מבני החמולה שלו, הוא עלה על מטוס ומצא מקלט בערב הסעודית. היה זה רגע מחשמל, כיוון שהן השליטים והן העמים ברחבי האזור נוכחו לדעת שמה שקשה היה להעלות על הדעת עד אז – בריחתו הכפויה של עריץ לאחר למעלה מ-20 שנות רודנות – הושג זה עתה. מבחינת משטרים אחרים באזור, הדחתו הפתאומית של בן-עלי הדליקה נורה אדומה; מבחינת ההמונים שצפו בהתרחשויות באלג'זירה ובערוצי לוויין אחרים, ההתקוממות בתוניסיה עוררה תקווה חדשה ותחושה שגם הם יוכלו להשיג את אשר השיגו התוניסאים.

תוך שבועיים, הסיפור התוניסאי חזר על עצמו בקנה מידה עצום במצרים. כיכר תחריר בקהיר הפכה למוקד ההתרחשויות ולשדה הקרב העיקרי, שבו ניטש מאבקם של המצרים לשינוי. בעזרת האינטרנט, אתרי רשתות חברתיות וטלפונים ניידים, לארגון ותיאום פעולותיהם, חוללו המפגינים תוך 18 יום את "מהפכת ה-25 בינואר" והדיחו את הנשיא מובארכ לאחר 30 שנות שלטון רצופות. הם השיגו זאת על אף היד הקשה שנקטו כוחות הביטחון ובריונים ששכרו השלטונות. לפחות 840 איש נהרגו ומעל 6,000 נפצעו, ועוד אלפים רבים נעצרו, הוכו או עונו. ב-11 בפברואר, הודיע חוסני מובארכ על התפטרותו והוחלף על ידי המועצה העליונה של הכוחות החמושים (SCAF). הוא פרש לוויילה שלו בשארם א-שייח' ומשם זומן באוגוסט לבית משפט בקהיר, כדי לעמוד למשפט בעוון שחיתות ומתן הוראות להרג מפגינים.

נפילתו של מובארכ, שהתרחשה לעיני התקשורת הבינלאומית, חיזקה את הקריאות למחאות המוניות בכל רחבי האזור. החל מפברואר, מפגינים בבחריין, רובם בני הרוב השיעי מוסלמי, יצאו להפגנות לא-אלימות

קהל ופריסת טנקים בערים ובכפרים, וכל העת טענו כי כנופיות חמושות ערטילאיות של מתנגדי המשטר הן האחראיות להרג. על פי נתוני האו"ם, עד סוף 2011 נהרגו כ-5,000 איש, רובם אזרחים, בעוד שאלפים אחרים נפצעו ו/או נעצרו. במספר כיסי התנגדות במדינה נדמה היה, כי מתפתחת מלחמה אזרחית של ממש בין כוחות המשטר לבין עריקים שהצטרפו למפגינים.

שלטונות סוריה ניסו להסתיר הן את היקף המחאות והן את הברוטליות של תגובתם, אך הדבר סוכל ברו-בו בזכות תעוזתם ונחישותם של פעילים ועדי ראיה מקומיים, שתיעדו את מעשי הטבח באמצעות טלפונים ניידים והעלו מאות סרטונים לאינטרנט. בחלק מהסרטים נונים ניתן היה לראות גופות עצורים שעונו למוות ואף הושחתו במספר מקרים, ביניהם היו גם ילדים.

התגובה הבינלאומית

ארה"ב ומדינות מערביות אחרות, שהיו זה מכבר בעלות ברית חשובות של רודני תוניסיה ומצרים, לא עמדו בתחילה על חשיבות המחאות והגיבו להן באיטיות. אולם עד מהרה הן הזדרזו לעדכן את מדיניותן בהתאם לרוח הזמנים ולהכיר סוף-סוף באופי הפוגעני של המשטרים הנתונים בסכנה. כשפרץ העימות המזוין בלוב, הן התערבו בנחישות נגד קדאפי, בתמיכתן של מדינות המפרץ ובהסתמך על מנדט של מועצת הביטחון להגן על אזרחים. זה סלל את הדרך למתקפה אווירית של נאט"ו, שהטתה את כף המאזניים נגד שליט לוב.

בבחריין, שם ממוקם בסיס מפקדת הצי החמישי של ארה"ב, ובפרט בסוריה ובתימן, המפגינים נזקקו נואשות להגנה מפני המדיניות הרצחנית של ממשלותיהם. אולם הקהילה הבינלאומית מיאנה להציע להם תמיכה. בעוד מועצת הביטחון העבירה את עניינו של קדאפי לבית הדין הפלילי הבינלאומי (ICC), היא לא עשתה זאת במקרה של בשאר אסד, על אף עדויות משכנעות לכך שכוחותיו מבצעים פשעים נגד האנושות.

הפדרציה הרוסית, סין וממשלות המעצמות העולות ברזיל, הודו ודרום אפריקה השתמשו כולן בהשפעתן במועצת הביטחון על מנת לסכל פעולה אפקטיבית נגד סוריה, זאת על אף שהממונה על זכויות האדם באו"ם תקף את משטר אסד על הפשעים שביצע. ערב הסעודית גינתה אף היא את פשעי המשטר הסורי, אף שבמקביל שללה מאזרחיה את הזכות להפגין ולאחר

בלוב, הממוקמת גיאוגרפית בין תוניסיה למצרים, המאורעות שהתחוללו במדינות אלו הפיחו תקווה חדשה בקרב האוכלוסיה, שלאחר 42 שנות שלטון של מועמר אל-קדאפי, הייתה משוללת חופש ביטוי, מפלגות עצמאיות, איגודים מקצועיים או ארגוני חברה אזרחית. מועמר אל-קדאפי החזיק בשלטון שנים כה רבות בזכות מדיניות של הסתת חלק אחד של האוכלוסיה נגד האחר, העדפת הנאמנים ודיכוי חסר רחמים של המתנגדים. לאחר שנודה במשך שנים מהזירה הבינלאומית עקב תמיכתו לכאורה בטרור, בשנים האחרונות נהנה קדאפי מפירות התפיסות עם דמוקרטיות מערביות, כשתעשיית הנפט הלובית התפתחה ולוב קיבלה חשיבות חדשה כתחנת מעבר לפליטים ומהגרים אפריקאים המתדפקים על שערי אירופה. קדאפי נראה בטוח בעצמו ואיתן בשלטונו, גם לאחר שבן עלי ומובארכ הודחו, אך בפברואר הפכו ההפגנות נגד שלטונו למרד עממי. עד מהרה, הסלימה ההתקוממות לכדי סכסוך מזוין בינלאומי, בו התערבה נאט"ו והוא הגיע לשיאו ב-20 באוקטובר בלכידתו של קדאפי ובמותו האלים בשבי, לאחר שניסה להימלט ממעוזו הנצור בעיר סירט. מועצת המעבר הלאומית החליפה אותו בשלטון, אך נכון לסוף 2011 זו טרם ביססה את סמכותה ולוב הייתה מוצפת בנשק ובמיליציות מזוינות, שביצעו מעשי נקם נגד חשודים בנאמנות לקדאפי והיוו איום מתמשך על ביטחון הציבור.

הפדרציה הרוסית, סין וממשלות המעצמות העולות ברזיל, הודו ודרום אפריקה השתמשו כולן בהשפעתן במועצת הביטחון על מנת לסכל פעולה אפקטיבית נגד סוריה, על אף שהממונה על זכויות אדם באו"ם תקף את משטר אסד על הפשעים שביצע.

בסוריה, שם מחזיקה משפחת אל-אסד בשלטון מאז 1970, החלו המחאות בפברואר בפרופיל נמוך ובהסננות. אולם, לאחר שכוחות הביטחון עצרו ילדים שציירו סיסמאות נגד המשטר בעיר דְרָעָא שבדרום המדינה ועל פי דיווחים גם התעללו בהם, פשטה המחאה כאש בשדה קוצים. השלטונות, שנתפסו לא מוכנים, סגרו את המדינה בפני התקשורת העולמית ומשקיפים עצמאיים. הם פעלו באכזריות קשה נגד מפגינים לא-חמושים, לרבות הצבת צלפים על גגות, ירי לתוך

סקירה אזורית המזרח התיכון וצפון אפריקה

אפשרו לכוחותיהם להרוג ולענות בלא לתת על כך את הדין. במצרים, המועצה העליונה של הכוחות החמושים נכנעה לדרישה העממית לפרק את שירות חקירות בי-טחון המדינה, שנודע לשמצה עקב עינויים שביצע תחת שלטון מובארכ. אולם השימוש בעינויים לא פסק; הצבא פשוט השתלט על העסק ואף כפה על מספר מפגינות לעבור "בדיקות בתולין" וכן עצר אלפי אזרחים והעמידם למשפט בבתי דין צבאיים לא-הוגנים. יחד עם זאת, אלפי מצרים עמדו בנחישות בפני הדיכוי מצד השלטון החדש והמשיכו לתבוע רפורמות בתחומי השלטון, החברה וזכויות האדם.

אפליה

נמשכה האפליה מטעמי מגדר, מוצא אתני, דת, מוצא לאומי וגורמים אחרים, כגון נטייה מינית. במידה רבה, השתקפה תחושת האי-צדק שעוררה אפליה זו בגל המ-חאות, לדוגמה כאשר בדואים חסרי מעמד רשמי התא-ספו בכוויית על מנת לתבוע הכרה בהם כאזרחים. בה בעת, הזעזועים גם העמיקו את המחלוקות. בלוב, הן לובים והן אזרחים זרים סומנו על ידי המיליציות בגלל צבע עורם. גבר החשש כי סוריה, על פסיפס הדתות והקהילות האתניות שבה, תתדרדר למלחמת אזרחים קשה כדוגמת זו שקרעה את לבנון לגזרים בין השנים 1975 ל-1990 מלחמה, שמורשת ההיעלמויות בכפייה וחוסר האמון שהותירה, טרם זכתה למענה. במצרים, נמשכה האפליה נגד הקופטים. באירן, המשיכו המיעו-טים הדתיים והאתניים להתמודד עם אפליה משפטית, ובמקרה של קהילת הבהאים, גם עם רדיפות.

בידודם של שלטונות אירן בזירה הבינלאומית העמיק והם לא הפגינו סבלנות כלפי ביקורת מבית; בין היתר נרדפו פעילים זכויות אדם, נשים ומיעוטים, ונעשה שימוש רחב היקף בעונש המוות, כביכול על מנת להעניש פושעים, אבל גם על מנת להרתיע את כלל האוכלוסייה.

מהגרים, רבים מהם ממדינות אפריקה שמדרום לסהרה, נמנו בין הקורבנות העיקריים של הסכסוך בלוב. אלפים נעקרו בכפייה בעקבות הסכסוך. רבים נמלטו למצרים ולתוניסיה, בעוד שאחרים נתקעו בלוב במשך שבועות ואף חודשים והיו נתונים להתקפות גזעניות, עקב חשד

ששיגרה כוחות לבחריין שעות ספורות בלבד לפני שהשלטונות שם החלו בדיכוי אלים בחודש מרץ. בסך הכל, היה זה סיפור מוכר עד לזרא: ממשלות מכל קצ-וות הקשת הפוליטית המשיכו לפעול באופן סלקטיבי וללא תלות ברטוריקה שלהן להעמיד את האינטרסים שלהן מעל זכויות האדם.

סכסוך וחוסר סובלנות כלפי התנגדות

ההתקוממויות, שתפסו את הכותרות לאורך 2011, האפילו על בעיות עמוקות אחרות בעלות פוטנציאל הרסני לפגיעה בזכויות האדם במזרח התיכון ובצפון אפריקה, ומעבר להם.

ישראל המשיכה במצור על עזה, מה שגרם להתמשכות המשבר ההומניטרי שם, והמשיכה באגרסיביות להרחיב התנחלויות בגדה המערבית הפלסטינית, שהיא כבשה ב-1967. על אף הסכם הפיוס שחתמו במאי, שני האר-גונים הפלסטיניים המובילים, פתח וחמאס, נותרו מפר-לגים והמשיכו לפגוע זה בתומכיו של זה, בעוד שכוחות ישראלים וקבוצות פלסטיניות חמושות ביצעו תקיפות עין-תחת-עין בעזה. הייתה זו חזרה על הסיפור המוכר עד לזרא שהמשיך לגבות מחיר כבד בחייהם של אנשים רבים כל כך.

בידודם של שלטונות אירן בזירה הבינלאומית העמיק והם לא הפגינו סבלנות כלפי ביקורת מבית; בין היתר נרדפו פעילי זכויות אדם, נשים ומיעוטים, ונעשה שי-מוש רחב היקף בעונש המוות, כביכול על מנת להעניש פושעים אך גם על מנת להרתיע את כלל האוכלוסייה. מבין כל מדינות העולם, רק סין ביצעה יותר הוצאות להורג.

במקומות אחרים באזור, לא ברור היה כיצד ישפיע פינוי כוחות הצבא האמריקאי מעירק על הביטחון במדינה, לאחר שמונה שנות סכסוך. סוגיית ההגדרה העצמית של תושבי סהרה המערבית נותרה כפצע פתוח והרעילה את היחסים בין הממשלות במגרב.

דפוסים אחרים של הפרות זכויות אדם נמשכו כשהיו ובה בעת מילאו תפקיד מרכזי בהנעת מחאות עממיות ובהחרפת תגובת המשטרים למחאות אלו. מעצר וכ-ליאה באופן שרירותי, היעלמויות בכפייה, עינויים וצו-רות התעללות אחרות, משפטים לא-הוגנים והרג לא-חוקי בידי כוחות המדינה המשיכו להיות חזון נפוץ בכל רחבי האזור. כמעט ללא יוצא מן הכלל, שליטי המדינות

כי הם "שכירי חרב" אפריקאים שגויסו על ידי קדאפי. חלק מאלו שהצליחו להגיע למצרים ולתוניסיה, רבים מהם אריתריאים וסומלים, פחדו לחזור למדינות מוצאם מחשש לרדיפות ונכון לסוף 2011 הוחזקו במחנות מבודדים במדבר בהמתנה ליישוב מחדש באירופה או במדינות בטוחות אחרות. אחרים נספו בניסיון לחצות את הים ולהגיע לאיטליה.

הרשויות בישראל המשיכו גם הן לכפות על אנשים לעזוב את בתיהם – הן תושבים פלסטינים בגדה המערבית, לרבות מזרח ירושלים, והן אזרחי ישראל ערבים בכפרים ה"לא-מוכרים" בנגב ובמקומות אחרים – בהמשך למדיניות הרס הבתים ומבנים אחרים, שהוקמו ללא היתרים רשמיים שהן עצמן מנעו מהתושבים.

בית, לרבות מזרח ירושלים, והן אזרחי ישראל ערבים בכפרים ה"לא מוכרים" בנגב ובמקומות אחרים – בהמשך למדיניות הרס הבתים ומבנים אחרים, שהוקמו ללא היתרים רשמיים שהן עצמן מנעו מהתושבים. בניגוד לכך, אלפי יהודים ישראלים המתגוררים בהתנחלויות הלא-חוקיות, שהוקמו על אדמות פלסטיניות כבושות, קיבלו תמיכה ממשלתית במטרה להרחיבן, לפתחן ולחזקן, על אף שהתנחלויות אלו אסורות על פי החוק הבינלאומי. בינתיים, המשיך המצור הישראלי על רצועת עזה לחנוק את הכלכלה המקומית ולהאריך את המשבר ההומניטרי שישראל יצרה במתכוון, המשפיע בעיקר על אלו הפגיעים ביותר – ילדים, קשישים ואנשים הזקוקים לטיפול רפואי מיוחד שאינו זמין בעזה. מצור זה היווה לא פחות מאשר ענישה קולקטיבית של 1.6 מיליון תושבי עזה והפרה של החוק הבינלאומי.

כשמוחמד בועזיזי בן ה-24 העלה עצמו באש ב־17 בדצמבר 2010 בעיירה סידי בוזיד בתוניסיה, רק מעטים יכלו לחזות עד כמה יתפשטו להבות המחאה והשינוי, שהציתה התאבדותו הטרגית. שנה לאחר מכן, התפרצה גגה האופוריה כמעט לחלוטין. ההישגים המוקדמים של ההתקוממויות העממיות נותרו תלויים על בלימה והמאבקים לשינוי בסוריה, תימן, בחריין, לוב ומקומות אחרים המשיכו לגבות מחיר דמים כבד ולהיות מלווים בהפרות חמורות של זכויות אדם. יחד עם זאת, בסוף 2011 שררה תחושה ממשית שהסדר הישן שסרח יהפוך לנחלת העבר בזכות מאמציהם הנחושים והאמיצים של אנשים. מעל לכל ספק, נעשה צעד ראשון וחשוב בדרכם הארוכה של עמי האזור לחירות, צדק וזכויות אדם.

בכל רחבי האזור, סבלו מהגרי עבודה ממדינות עניות ומתפתחות מניצול והפרת זכויות, זאת למרות, שכמו במספר ממדינות המפרץ, כוח העבודה שלהם היה חיוני למשק. חוקי ההעסקה המקומיים הקנו להם הגנה לקויה, אם בכלל. עובדות משק הבית סבלו מניצול קשה במיוחד – לא פעם הן נפלו קורבן לאפליה משולשת, כנשים, כמהגרות וכאזרחיות זרות שממשלותיהן גילו עניין מועט במצוקתן, אם בכלל.

חששות כלכליים – דיור ומחיה

בסוף שנת 2011, היה עדיין מוקדם מדי להעריך כיצד השפיעה, שלא לומר הטיבה, "מהפכת ה-25 בינואר" במצרים על מצבם של מיליוני התושבים העניים והמקופחים המתגוררים ביישובים הבלתי-מוכרים הרבים שברחבי המדינה. רבים התגוררו באזורים שהוגדרו רשמיית כ"מסוכנים" עקב סכנת התמוטטות סלעים או סכנת נזק אחרות, בלי גישה לשירותים בסיסיים – מים נקיים, סניטציה או חשמל והיו צפויים לפינוי בכפייה מבתיהם ללא הודעה מראש או התייעצות כלשהי. במהלך השנה, ביצעה המועצה העליונה של הכוחות החמושים פינויים נוספים בכפייה בשכונת נאצר, שכונת העוני הלא-מוכרת שבפאתי קהיר בה נהרגו למעלה מ-100 תושבים מהתמוטטות סלעים ב־2008, ובכך הנציחה את מדיניותו של מובארכ והותירה משפחות נוספות חסרות קורת-גג. הרשויות בישראל המשיכו גם הן לכפות על אנשים לעזוב את בתיהם – הן תושבים פלסטינים בגדה המערבית

פעילת זכויות האדם מתימן וזוכת
פרס נובל לשלום טוואקול קרמן
צועקת סיסמאות, כששוטר מסתכל
במהלך הפגנה נגד הממשלה
בצנעא, תימן, 15 בפברואר 2011.

© REUTERS

Khaled Abdullah Ali Al Mahdi

אירופה ומרכז אסיה

"אני שמח מאוד להשתחרר. אני מודה מקרב לב לא-מנסטי אינטרנשיונל, שפעל מהרגע הראשון. לדעתי הצלתם את חיי. תודה גם לכל מי שצייצו בטוויטר".
אינולה פאטולאייב, עיתונאי ואסיר מצפון בבאקו, אזרבייג'ן.

בבוקר אביבי בכפר קטן בסרביה הגיע אל קצו אחד המ-צודים הגדולים בתולדות אירופה. הגנרל רטקו מלאדיץ', שהיה מבוקש בין היתר בעוון רצח 8,000 גברים ונערים בסרביה, עמד סוף-סוף לתת את הדין על מעשיו. חודשיים לאחר מכן, נעצר בסרביה גם הסרבי-קרוואטי גוראן האדז'יץ', החשוד האחרון שהיה עדיין מבוקש על ידי בית הדין הפלילי הבינלאומי ליוגוסלביה לשעבר, הועבר לאחר מכן להאג.

היו אלה רגעים היסטוריים עבור קורבנות הפשעים המחרידים של מלחמות שנות ה-90' ביוגוסלביה לש-עבר. המעצרים להם המתינו זה מכבר הפיחו בניצולים תקווה, כי יזכו סוף כל סוף באמת, בצדק ובפיצוי. יחד עם זאת, רבים אחרים בכל רחבי אירופה ומרכז אסיה המתינו עדיין להזדמנות לראות את הצדק שלהם נעשה.

חופש הניטוי

בניגוד מוחלט לרוחות התקווה והשינוי שנשבו בעולם הערבי, המשטרים הרודניים בחלק מהמדינות שירשו את ברית המועצות דווקא חיזקו את אחיזתם בשל-טון. הם מחצו הפגנות, עצרו מנהיגי אופוזיציה והשתיקו קולות ביקורתיים. עבור רבים, התקווה שליוותה את קריסת בריה"מ לפני 20 שנה נדמתה ודאי כזיכרון רחוק. בבלארוס, ההפגנות בעקבות החשדות לזיופים בבחירות שנה קודם לכן נאסרו או פוזרו, מאות מפגינים נעצרו ונקנסו והונהגו הגבלות קיצוניות אף יותר על חופש ההתאספות. ארגוני זכויות אדם שהשמיעו ביקורת סו-מנו אף הם. באזרבייג'ן, הפגנות נגד הממשלה הוצאו למעשה אל מחוץ לחוק וניסיונות מצד של מספר קטן של מבקרי השלטון עוררו גל דיכוי והפחדה. ההפגנות שתוכננו למרץ ולאפריל במחאה נגד השחיתות ובעד חירויות אזרחיות ופוליטיות גדולות יותר נאסרו ללא עילה סבירה ופוזרו באלימות על אף אופיין הלא-אלים. כמו בבלארוס, עמותות ועיתונאים ביקורתיים

ספגו אף הם תגובה חריפה, כשחמישה ארגונים לזכויות אדם נסגרו ומספר עיתונאים דיווחו על איומים והטר-דות מיד לאחר ההפגנות.

במרכז אסיה, המשיכו טורקמניסטן ואוזבקיסטן להג-ביל באופן חמור את חופש הביטוי וההתאגדות. מפל-גות אופוזיציה אמיתיות היו מנועות מלהירשם ופעיי-לים חברתיים התקשו לפעול בגלוי. עיתונאים ופעילי זכויות אדם ביקורתיים היו נתונים באופן שגרתי למעקב והסתכנו בהכאות, מעצרים ומשפטים לא-הוגנים. בטג'יקיסטן, קזחסטן וקירגיזסטן התקיימו משפטים לא-הוגנים נוספים וכן מקרים של הטרדת מתנגדי המשטר ופעילים, שחשפו התנהלות פסולה של פקידי ציבור.

התמונה ברוסיה הייתה מעורבת. כמו במקומות אחרים באזור, מגיני זכויות אדם ועיתונאים הוטרדו, הופחדו והוכו בגלל שחשפו שחיתויות. הפגנות נגד הממשלה נאסרו לעתים קרובות ומארגניהן והמשתתפים בהן נע-צרו לפרקי זמן קצרים או נקנסו. בצורה אופיינית לאזור, רוב כלי התקשורת המרכזיים היו נתונים עדיין להש-פעתן החזקה של הרשויות הלאומיות והמקומיות. אף על פי כן, האקטיביזם האזרחי המשיך לצמוח ושורה של נושאים צברו תמיכה עממית רחבה – לרבות איכות הסביבה ומאבק בשחיתויות של פקידי ציבור. האינטרנט נותר באופן יחסי מחוץ לשליטת הרשויות וחשיבותו כמקור ידע חלופי ופורום להחלפת דעות גברה.

על רקע זה התקיימו בדצמבר ההפגנות הגדולות ביותר שנראו ברוסיה מאז נפילת בריה"מ, זאת בעקבות האש-מות נרחבות, שלוו בשורה של מקרים מתועדים, בנו-גע לזיופים בבחירות לפרלמנט שהחזירו לשלטון את מפלגת "רוסיה המאוחדת" של ראש הממשלה ולדי-מיר פוטין, אם כי כוחה האלקטורלי פחת משמעותית. ההפגנות הספונטניות בתחילה שהתקיימו ברחבי רוסיה בימים שלאחר הבחירות פוזרו בזו אחר זו, כשמאות מפגינים נעצרו לפרקי זמן קצרים או נקנסו. ההפגנות שתוכננו במוסקבה בשבועות שלאחר מכן היו גדולות מכדי שניתן יהיה לאסרן והן התקיימו ללא אלימות. בטורקיה, הסתכנו עיתונאים ביקורתיים, פעילים פולי-טיים כורדים ואחרים בהעמדה למשפט לא-הוגן בעוון התבטאויות פומביות בדבר מצב הכורדים בטורקיה או מתיחת ביקורת על הכוחות המזוינים. איומים באל-מות נגד מבקרי שלטון בולטים נמשכו ובנובמבר נכנסו

שוטרים מתעללים בפעיל פוליטי
במהלך הפגנה בבאקו, אזרבייג'ן,
12 במרץ 2011. איסור על הפגנות
הפלילי, למעשה, מפגינים במרץ
ובאפריל והוביל למאסרם של רבים
מאלו שאירגנו ולקחו בהן חלק.

Amnesty International ©

המזוין בלוב, על אף היותן צדדים לסכסוך בתור חב־רות נאט"ו.

בכל רחבי האזור, מדינות המשיכו להפר זכויות אדם בכך שתפסו, עצרו וגירשו אזרחים זרים, לרבות אלו הזכאים להגנה בינלאומית. נעשה שימוש נרחב במעצר כאמצעי הרתעה ושליטה, במקום כמוצא אחרון במקרים לגיטימיים בלבד.

לעיתים קרובות, המערכות שנועדו להגן עליהם לא שי־רתו את מבקשי המקלט, בין היתר עקב יישום הליכים מזורזים לקביעת המעמד במדינות כגון פינלנד, צרפת, גרמניה, הולנד, שבדיה, שווייץ ובריטניה. הליכים אלו לא סיפקו הגנות הולמות כנגד האפשרות, שמבקשי המ־קלט יוחזרו למקומות בהם יעמדו בפני סכנה של הפרות זכויות אדם. אנשים הוחזרו מטורקיה ומאוקראינה מבלי שאפילו ניתנה להם האפשרות לבקש מקלט מדיני.

בעקבות פסיקה תקדימית בחודש ינואר של ההר־כב המורחב של בית הדין האירופי לזכויות אדם בתיק M.S.S נ' בלגיה ויוון, השעו מדינות אירופה את הח־זרתם של מבקשי מקלט ליוון בהתאם ל"תקנת דבלין II", עקב העדרה של מערכת מתפקדת לטיפול בעניינם של מבקשי מקלט ביוון. עם זאת, מספר מדינות המשי־כו להחזיר אנשים למדינות כגון עירק ואריתריאה, זאת בניגוד להמלצות נציבות האו"ם לפליטים (UNHCR), וכן להחזיר בכפייה בני רומה (צוענים) לקוסובו על אף הסכנה ששם הם יהיו נתונים לאפליה ולרדיפות.

בכל רחבי אירופה ומרכז אסיה, מאות אלפי אנשים נות־רו עקורים עקב הסכסוכים שליוו את התפרקות יוגוס־לביה וברית המועצות, כשלעיתים קרובות לא יכלו לח־זור לביתם עקב מעמדם המשפטי – או העדרו – ואפליה בגישה לזכויות, לרבות בתחום זכות הקניין.

בעוד שהן נושאות ונותנות על חקיקה אירופית חדשה בנושא מבקשי מקלט, המדינות החברות באיחוד לא פתרו את הליקויים במערכות המקלט שלהן ובהסדריהן להעברת מבקשי מקלט בחזרה למדינה האירופית הרא־שונה אליה הגיעו.

אפליה

למרות שהאפליה המשיכה להשפיע על חייהם של מי־ליוני אנשים ברחבי האזור, ממשלות לא העמידו את המאבק בה בראש מעייניהן, בטענה שעליהן לפתור בעיות דחופות יותר. הן נאחזו בקשיים כלכליים, על

לתוקף תקנות חדשות, שהעמיקו את החששות בנוגע לחסימה שרירותית של אתרי אינטרנט.

אנשים בתנועה

בעקבות הזעזועים הפוליטיים בצפון אפריקה ובמזרח התיכון, הסתכנו אלפי פליטים ומהגרים בחציית הים בד־רכם לאירופה – לא פעם בתנאי צפיפות יתר ובכלי שיט רעועים – בחיפוש אחר ביטחון ועתיד בטוח. על פי הער־כות זהירות, לפחות 1,500 איש, לרבות נשים בהריון ויל־דים, טבעו במהלך ניסיונות אלו. במקום לנקוט באמצעים למניעת מקרי מוות כגון אלה בים, לרבות תגבור מבצעי החיפוש וההצלה, תגובת האיחוד האירופי הייתה חיזוק יכולתה של הסוכנות האירופית לניהול מבצעים משות־פים להגנת גבולות (Frontex) להרתיע ניסיונות להגיע לאירופה דרך הים התיכון. על פי דיווחים, נאט"ו נמנעה מחילוץ אנשים שנקלעו למצוקה בלב ים, על אף העובדה שמניעת נפגעים אזרחיים הוצגה כהצדקה העיקרית להת־ערבותה הצבאית בלוב.

בעקבות הזעזועים הפוליטיים בצפון אפריקה ובמזרח התיכון, הסתכנו אלפי פליטים ומהגרים בחציית הים בדרכם לאירופה – לא פעם בתנאי צפיפות יתר ובכלי שיט רעועים – בחיפוש אחר ביטחון ועתיד בטוח. על פי הערכות זהירות, לפחות 1,500 איש, לרבות נשים בהריון וילדים, טבעו במהלך ניסיונות אלו.

מי ששרד את חציית הים, לרוב לא התקבל בברכה באירופה. במקום תגובה הומניטרית למשבר הומניט־רי, תגובתן האופיינית של מדינות אירופה שיקפה גישה המתמקדת בשיטור הגבולות ובפיקוח על זרם ההגירה. אלפים מאלו שהצליחו להגיע לאי האיטלקי ל־מ־פ־דוזה סבלו מתנאי קליטה מחרידים, תוצר של תגובה כושלת של הרשויות באיטליה לעלייה החדה בהיקף ההגירה. מהגרים חדשים שהגיעו לאי נזנחו לא פעם לחלוטין ור־בים מהם נאלצו ללון תחת כיפת השמיים עם גישה מו־גבלת למתקני סניטציה ורחצה, אם בכלל. ההגעה לחופי אירופה אף לא היוותה הבטחה להגנה: באפריל, בעקבות הסכם בין ממשלות איטליה ותוניסיה, החלה איטליה ל־י־זום גירושים קבוצתיים של תוניסאים בחזרה למדינתם. מדינות רבות באירופה, לרבות צרפת ובריטניה, סירבו ליישב מחדש פליטים שנעקרו מבתיים עקב הסכסוך

סקירה אזורית אירופה ומרכז אסיה

אשרה מועצת אירופה אמנה חדשה למניעת אלימות נגד נשים וכל צורות האלימות במשפחה ולמאבק בהן, ולאחר מכן חתמו עליה 18 מדינות מהאזור.

מספר ממשלות לא רק שלא חיזקו מנגנונים מדינתיים או אירופיים למאבק באפליה, אלא אף ביקשו לשמר אמצעי אפליה קיימים או לטפח חדשים. חוקים, מדיניות ופרקטיקות של אפליה נגד בני הרומה בתחום זכות הדיור נותרו על כנם בספרי חוקים רבים וקהילות רבות של בני רומה המשיכו להיות מפונות בכפייה במספר מדינות באזור, לרבות צרפת, איטליה וסרביה. הצעות חוק המפלות על בסיס זהות מגדרית או נטייה מינית הועלו ברוסיה ובליטא.

העדר הגנה משפטית מקיפה ותמיכה איתנה בזכויות מצד השלטונות גרמה שוב להשלכות חמורות על חייהם של רבים. עוינות ואפליה נגד בני מיעוטים אתניים ודתיים, כמו גם על בסיס זהות מגדרית או נטייה מינית, ששולבו לא פעם בידי מפלגות ימין קיצוני, המשיכו לעורר דאגה בכל רחבי האזור. להט"ב, בני רומה, מהגרים ומוסלמים, כמו גם אחרים, נפלו קורבן להתקפות. פשעי שנאה עדיין לא טופלו כראוי בגלל פערים בחקיקה, מערכות דיווח פגומות, חקירות רשלניות, או ליקויים במערכות האכיפה הפלילית וחוסר אומון במשטרה. דעות קדומות וסטריאוטיפים מושרשים גרמו גם כן להתנהלות גזענית פסולה של אנשי אכיפת החוק. דיונים בנוגע לאיסורים גורפים על רעלות לכיסוי הפנים התנהלו במדינות רבות ברחבי האזור. חוקים לאומיים בנושא נחקקו בבלגיה ובצרפת. הוויכוחים הלוויים נשענו לא פעם על הנחות בלתי מבוססות במקום על נתונים מהימנים, באופן שחזק את הסטיגמה נגד מוסלמים. פקידי מדינה טיפחו תפיסות סטריאוטיפיות של סמלים הנחשבים למוסלמיים, כגון הרעלה, במקום לשלול אותן. לבישת צורות מסוימות של בגדים וסמלים דתיים ותרבותיים המשיכה להוביל לאפליית מוסלמים, ובפרט נשים מוסלמיות, בתעסוקה ובחינוך.

ביטחון ומאבק בטרו

ממשלות אירופה המשיכו בעמידתן האיתנה אל מול נייסיונות מרוכזים להביא לכך שישאו באחריות על שותפותן לכאורה בתוכניות סוכנות הביון המרכזית (CIA) לחטיפת חשודים בטרוור והעברתם למתקני מעצר סודיים. מספר ממשלות פרסמו מידע חדש בנוגע למעורבותן

אף עדויות רבות לכך שאלו שכבר נדחקו לשולי החברה נתונים בסיכון גובר להעמקת הפערים. או שהן פשוט ביקשו להתנער ממחויבויותיהן, כגון ממשלת הולנד, שהצהירה בפומבי ביולי, כי המאבק באפליה נתון בראש ובראשונה באחריות האזרחים.

במקום להילחם בסטריאוטיפים ובדעות קדומות, המעמיקים את חוסר הסובלנות והשנאה, מספר ממשלות ופקידי ציבור דווקא חיזקו אותם. הגוף האחראי על נושא השוויון ברומניה הזהיר פעמיים את הנשיא בנוגע להתבטאויות טלוויזיוניות נגד בני הרומה.

נותרו פערים בחקיקה נגד אפליה, הן ברמת המדינות והן ברמה הכלל-אירופית. בחלק מן המקרים, לא נוצר לה ההזדמנות לסגירת הפערים, עקב חוסר נכונות של רשויות ציבוריות או חשש של קואליציות ממשלתיות, שמא חיזוק ההגנה יעורר התנגדות פוליטית. נמתחה ביקורת על הכללת נטייה מינית כעילה אסורה לאפליה בהצעת חוק חדשה נגד אפליה במולדובה, מה שהוביל לבלימת תהליך החקיקה. הצעת חוק חדשה למאבק באפליה בספרד לא אושרה לפני הבחירות לפרלמנט בנובמבר. ברמה הכלל-אירופית, מועצת האיחוד האירופי המשיכה לדון בהצעה משנת 2008 לחוק כלל-אירופי חדש נגד אפליה, אף שהמשתתפים בדיון גילו עניין רב יותר בדילול ההצעה או בדחייתה עד להודעה חדשה. בנוסף לכך, חוקים קיימים, כגון צו הגזע או אמתת זכויות היסוד, לא נאכפו בידי הנציבות האירופית, על אף הפרות חוזרות-ונשנות מצד המדינות החברות.

במספר מקרים נמתחה ביקורת ציבורית נגד אמות המידה המקומיות והאזוריות נגד אפליה והלגיטימיות שלהן הועמדה בספק. בית הדין האירופי לזכויות אדם מילא תפקיד מרכזי בהחלת האיסור על אפליה שעוגן באמנה האירופית לזכויות אדם ובחיזוק האיסור על אפליה מטעמים ספציפיים, כגון זהות מגדרית ונטייה מינית. פסיקות קודמות של בית הדין, כגון אלו שקבעו כי הפגנת ילדים בני הרומה בבתי הספר היא צורה של אפליה, לא יושמו במספר מדינות, כגון הרפובליקה הצ'כית וקרוואטיה.

מספר כלים אזוריים חשובים להגנה על זכויות אדם, שהיו יכולים לתרום למאבק באפליה, לא אושרו פה אחד. לדוגמה, אף מדינה חדשה לא חתמה על, או אשררה את, פרוטוקול 12 של האמנה האירופית לזכויות אדם, האוסר על אפליה. בנימה חיובית יותר, במאי

הסף כל טענה בדבר מעורבותן במבצעי ה-CIA, על אף ראיות משכנעות לכך שרומניה משתפת פעולה, מרצון ובשיטתיות, עם התוכניות החשאיות הללו.

באוקטובר ובנובמבר פרסמו הרשויות בפינלנד נתונים, שהצביעו על כך שמטוסים נחתו בשטחה במסגרת אותם מבצעים חשאיים והגיבו באופן לא-יעיל לקריאות לחקירה בלתי-תלויה של האשמות בדבר מעורבות פינית במבצעים אלה, אך עד סוף השנה לא התקבלה החלטה לפתוח בחקירה. חקירה על מעורבות דנית לכאורה, עליה הוכרז בנובמבר, הוגבלה לגרינלנד ותכלול רק "בדיקת ניירת" של מידע שכבר נאסף במהלך חקירה פרלמנטרית קודמת.

לנוכח שיבוש החקירות ברמה הלאומית, מספר קורבנות של מבצעי ה-CIA עתרו לבית הדין האירופי לזכויות האדם מתוך תקווה למידה מסוימת של אחריותיות במוסד זה. כיום תלויים ועומדים בפני בית הדין תיקים נגד ליטא, מקדוניה ופולין.

המדיניות והפעולות נגד הטרור ברחבי האזור המשיכו לערער את ההגנה על זכויות האדם. ברחבי האזור, לרבות בבלגיה, גרמניה, איטליה ובריטניה, גבר השימוש בערבויות דיפלומטיות בלתי מהימנות על מנת לגרש אנשים הנחשבים לאיום על ביטחון המדינה. בנובמבר, מתח האו"ם ביקורת על גרמניה עקב שיתוף הפעולה שלה עם סוכנויות מודיעין, שנוהגות להפעיל כעניין שבשגרה אמצעי לחץ מסוגים שונים בחקירות. במספר מדינות, בבריטניה בפרט, נעשה שימוש בצווי פיקוח (control orders) וצורות אחרות של פיקוח חברתי, המגיעות לכדי שלילת חירות, תחליף למשפטים פליי-ליים מלאים וכל ההגנות הנלוות להם.

בטורקיה, הובא מספר עצום של עצירים למשפט בכפוף לחוקים פסולים למאבק בטרור, בהליכים שפעם אחר פעם לא עמדו באמות מידה של משפט הוגן. רבים מהנאשמים היו פעילים פוליטיים, ביניהם סטודנטים, עיתונאים, סופרים, משפטנים ואנשי אקדמיה. הם נחקרו על פעילויות המוגנות מתוקף זכותם לחופש ביטוי.

המצב הביטחוני באזור צפון הקוקז ברוסיה היה עדיין נפיץ והפכףך. קבוצות חמושות המשיכו לתקוף אנשי אכיפת חוק ופקידי ציבור אחרים, תוך פגיעה באזרחים שנקלעו לקו האש, ולעתים אף תקפו אזרחים בזדון. מבצעים של כוחות הביטחון באזור לוו לא פעם בהפרות חמורות של זכויות אדם. התקבלו דיווחים על הטרדת

רבותן במבצעים אלה, או הואשמו פעם נוספת בשיתוף פעולה שכזה עם חשיפתן של עדויות חדשות על ידי עמותות או כלי תקשורת. אחרות סגרו חקירות בלתי-ממצות או שילמו מס שפתיים, הציעו חקירות שלא עמדו באמות מידה מינימליות של זכויות אדם, או פשוט הכחישו כל מעורבות על אף עדויות מצטברות, שהצביעו על ההיפך. במרץ, אישר הפרלמנט האירופי מסמך מעקב לדו"ח שלו משנת 2007 על מעורבות אירופית במבצעים אלו של סוכנות הביון המרכזית, זאת על מנת לעמוד בהתחייבויותיו הקודמות לחקור האשמות בדבר הפרות יסודיות של זכויות אדם.

באמתלות טכניות ותואנות של שמירה על סודיות, הזדרזה ליטא לסגור בינואר את תיק החקירה בנוגע לשני מתקני מעצר חשאיים שהקים ה-CIA בשטחה. באוקטובר, סירבה הממשלה לפתוח מחדש את התיק, על אף ראיות מהימנות חדשות בדבר הטסת חטופים לכאורה ממרוקו לליטא, שהציגו עמותות בפני הרשויות בספטמבר. הפרוטוקול ל"חקירת עצירים", שפרסמה ממשלת בריטניה ביוני, נתקל בהתנגדות עזה מצד מומחים בינלאומיים לזכויות אדם, עמותות ועצורים לשעבר ונציגיהם, עקב חששות מפני פיקוח ממשלתי על חשיפת מידע, שימועים בדלתיים סגורות והעדר כל ערובה לשיתוף משמעותי של הקורבנות. קבוצות ויחידים רבים הצהירו כי לא ישתפו פעולה עם החקירה עד שיוכנסו בה שינויים, אך עד סוף השנה טרם בוצעו שינויים כלשהם בפרוטוקול.

הפרוטוקול ל"חקירת עצורים", שפרסמה ממשלת בריטניה ביוני, נתקל בהתנגדות עזה מצד מומחים בינלאומיים לזכויות אדם, עמותות ועצורים לשעבר ונציגיהם, עקב חששות מפני פיקוח ממשלתי על חשיפת מידע, שימועים בדלתיים סגורות והעדר כל ערובה לשיתוף משמעותי של הקורבנות.

באוגוסט, הרחיבו הרשויות בפולין את חקירתן בדבר הימצאותו של אתר סוכנות הביון המרכזית (CIA) חשאי במדינה, אך המשיכו למנוע מפרקליטיהם של שני קורבנות כל גישה למידע ולא חשפו מידע כלשהו על התקדמות החקירה. בדצמבר, פרסמה התקשורת ברוסיה כי זוהה מיקומו של אתר CIA חשאי בבוקרשט, אך הרשויות הכחישו זאת בתוקף. הן המשיכו לפסול על

סקירה אזורית אירופה ומרכז אסיה

העיניים פחת באופן משמעותי ועל אף חקיקה חדשה לשיפור תנאי העצורים, התקבלו עשרות דיווחים על עינויים והתעללויות אחרות בעצורים ואסירים במהלך 2011. בטורקיה, אמנם נגזרו ב-2010 – לראשונה בתור – לדות המשפט – עונשי מאסר ארוכים לפקיד מדינה שגרמו למוות בעינויים, אך פסיקה זו נדחתה בערכאת ערעור. התקבלו דיווחים גם על מקרים רבים של עינויים באוקראינה וברוסיה, על אף רפורמות משטרתיות שטחיות בזו האחרונה.

במקומות אחרים הועלו האשמות בדבר מקרים של שימוש מופרז בכוח והתעללויות, כשהמשטרה ביקשה לפזר הפגנות מחאה נגד צעדי צנע, כמו ביוון ובספרד.

עונש מוות

בלארוס נותרה המדינה האחרונה באזור המוציאה להורג, כשהמיתה שני גברים במסגרת מערכת משפט פלילית פגומה, שהמשיכה לכסות את ההליך במעטפת סודיות. ההוצאות להורג בוצעו על אף בקשה רשמית של ועדת האו"ם לזכויות אדם לעכבן, על מנת שתוכל לעיין בתיקיהם של השניים.

אחרית דבר

מעצריהם של רטקו מלאדיץ' וגוראן האדז'יץ' העבירו מסר ברור לא רק למי שהושפעו מכך, אלא גם לאזור כולו. היה זה מסר של תקווה לאחר שנים ארוכות של המתנה, אך גם מסר של אזהרה לכל מי שחשב כי ידידים רבי השפעה, שכנים חזקים או אינטרסים כלשהם יוכלו להגן עליו מפני ידו הארוכה של הצדק. הייתה זו עדות למה שניתן להשיג כשפעילים בודדים, החברה האזרחית, ממשלות והקהילה הבינלאומית מחויבים להגנה על זכויות אדם אוניברסליות.

אף על פי כן, אנשים רבים מדי ברחבי האזור עדיין נפלו בפער שבין הדיבורים על זכויות אדם לבין מימושם בשטח. תמיכה חזקה בזכויות אדם נתפסה לעתים קרובות מדי כמנוגדת לביטחון המדינה או לרווחתה הכלכלית. העצמאות והסמכות של בית הדין האירופי לזכויות אדם היו נתונות להתקפה; לעתים קרובות מדי, הוכח שהאיחוד האירופי "חסר שיניים" לנוכח הפרות שבוצעו בידי המדינות החברות בו. בנוסף, מדינות עדיין לא עמדו במחויבותן הראשונה במעלה – להגן על זכויות אדם לכל.

עדי ראיה ועל רדיפת ורציחת עיתונאים, פעילי זכויות אדם ועורכי דין.

המחתרת הבסקית הבדלנית אט"א (ETA) הודיעה על הפסקת מאבקה המזוין. בטורקיה, פעולות צבאיות כמו גם פיגועים של קבוצות חמושות גבו את חייהם של אזרחים.

חסינות מעונש נמצנים שלאחר הסכסוך

על אף מעצרים של שני החשודים האחרונים, שהוגש נגדם כתב אישום בבית הדין הבינלאומי ליוגוסלביה לשעבר, לא הושגה התקדמות מהירה בהבאתם לדין של מי שפגעו במהלך מלחמות שנות ה-90, זאת עקב העדר יכולת ומחויבות, ולעתים גם התנגדות של ממש. בקרואטיה, הנשיא והרשות השופטת השקיעו מאמץ בהתמודדות עם העבר העקוב מדם, אך הממשלה לא נקטה צעדים משמעותיים. תחת זאת, דמויות פוליטיות בכירות יצאו בהתקפות נגד מערכת המשפט הבינלאומית והפרלמנט העביר חוק, שהפר את התחייבותה של קרואטיה לשתף פעולה עם סרביה בעניינים פליליים. שיתוף הפעולה האזורי נפגם גם הוא, עקב אי-הסרת מחסומים משפטיים בפני הסגרת חשודים בפשעי מלחמה בין בוסניה והרצגובינה, קרואטיה, סרביה ומונטנגרו.

עשר שנים לאחר הסכסוך המזוין במקדוניה ב-2001, תביעות בעוון פשעי מלחמה, שהוחזרו מבית הדין, בוטלו לאחר שהפרלמנט אימץ פרשנות חדשה של חוק החנינה המקדוני, שהקנתה למעשה חסינות מפני תביעה בבתי משפט מקומיים.

בקירגיזסטן, על אף שסייעו לשתי ועדות חקירה בלתי-תלויות, השלטונות לא חקרו בצורה הוגנת וממצה את ההתנגשויות האלימות ביוני 2010 ותוצאותיהן.

עיניים וצורות התעללות אחרות

קורבנות של עינויים והתעללויות אחרות לא זכו גם הם לראות את הצדק נעשה, כיוון שמערכות המשפט לא העמידו את האחראים לדין. מכשולים בפני אחריותיות כללו עיכוב הגישה לעורך דין, כישלון התובעים במיצוי חקירות, חשש ממעשי נקם, עונשים קלים לשוטרים מורשעים והעדר מערכות בלתי-תלויות למעקב אחר הטיפול בתלונות וחקירות מקרים חמורים של התנהלות פסולה מצד המשטרה.

עדיין נותרו שוחות של חסינות מוחלטת מעונש. באוזבקיסטן, על אף טענות מצד השלטונות כי היקף

אנלה קרוזניץ, השכן שלה זוראן
דורמיסביץ' ובנו דניאל, יושבים
מחוץ לביתם לשעבר בבילגורד,
סרביה. חמש משפחות מבני הרומה,
המתגוררות בבניינים בבעלות
פרטית, פונו בכפייה והושארו
ברחוב עם כל רכושן.

© Sanja Knezevic

אמריקה

“עלבון לדמוקרטיה ולשלטון החוק”

מרסלו פֶּרֵייחו, חבר האסיפה המחוקקת, בעצמו קורבן לאיומים רבים על חייו בעקבות פעילותו לחקירת כנופיות פשע וגניון בתקשורת, על ההתנקשות בשופטת פטריסיה אסילי.

ב־11 באוגוסט 2011, נורתה השופטת פטריסיה אסילי 21 פעמים מחוץ לביתה בניסיון שבריו דה ז'נרו ביד שוטרים צבאיים. העבר העשיר שלה בניהול משפטים פליליים של שוטרים ברזילאיים, שהואשמו בהפרות זכויות אדם, הפך אותה ליעד לסדרה של איומים על חייה. ב־11 באוקטובר, נעצרו 11 שוטרים, ובהם גם קצין, והואשמו ברציחתה. על פי דיווחים, בעת מותה, אסילי ניהלה חקירה בעקבות האשמות על הוצאות להורג ללא משפט ופעילות פלילית של השוטרים המ־עורבים. מותה היווה מהלומה קשה לתנועת זכויות האדם בברזיל, אך חתירתה הבלתי-נלאית לצדק תמ־שיך להוות השראה לאינספור אחרים, שכמותה מסרבים לעבור לסדר היום על הפרות זכויות אדם.

הדרישה לזכויות אדם הדהדה בכל רחבי האזור במהלך 2011, בבתי הדין הארציים, במערכת הבין-אמריקאית וברחובות הערים. הקריאות לצדק שהשמיעו יחידים, פעילי זכויות אדם, ארגוני החברה האזרחית וקהילות ילידים המשיכו לצבור תאוצה, ולא פעם הביאו אנ־שים לעימות ישיר עם כוחות כלכליים ופוליטיים רבי עוצמה. רבים מהקונפליקטים הללו נסובו סביב מדי־ניות פיתוח כלכלית והותירו רבים, בפרט בפריפריה הגיאוגרפית והחברתית, בסיכון גבוה לניצול לרעה ופ־גיעה חמורה בזכויותיהם.

הדרישה לצדק ולמתן דין וחשבון

תיקי חקירה רבים בתחום זכויות האדם התקדמו בעצ־לתיים, עקב העדר גישה אמיתית למערכת הצדק, חוסר עצמאות של הרשות השופטת ונכונות בקרב מספר מג־זרים לנקוט צעדים קיצוניים, על מנת להימנע מלתת את הדין ולהגן על אינטרסים פוליטיים, פליליים וכל־כליים. הקושי בהגנה על הזכויות הוחרף לא פעם עקב איומים על חייהם של מגיני זכויות אדם, עדים, עורכי דין, תובעים ושופטים במדינות כגון ברזיל, קולומביה,

קובה, גואטמלה, האיטי, הונדורס וונצואלה – איומים שלא פעם גם מומשו. עיתונאים שניסו לחשוף מקרים של ניצול סמכויות לרעה, הפרות זכויות אדם ושחיתות סומנו אף הם לעתים קרובות באמריקה הלטינית ובאגן הים הקריבי.

אך למרות המכשולים והכישלונות התכופים, במספר מדינות הושגה התקדמות בחקירת הפרות זכויות אדם ובהבאת האחראים להן לדין, ומספר שליטים צבאיים ומפקדים בכירים לשעבר הורשעו ונידונו לעונשי מאסר. בארגנטינה, הגנרל לשעבר, ריינלדו ביניֶיֶנָה, וקצין המ־שטרה והפוליטיקאי לשעבר, לואיס אברלדו פאטי, ני־דונו באפריל למאסר עולם בעוון רצח, חטיפה ועינויים שבוצעו בעיר אֶסקֶזֶר במהלך שנות ה־70. באוקטובר, קצין הצי בדימוס, קפטן אלפרדו אסטֶיס, ו־15 אח־רים נידונו לתקופות מאסר של בין 18 שנה למאסר עולם בעוון התפקיד שמילאו ב־86 פשעים נגד האנו־שות במהלך שנות ה־70. קורבנותיהם נחטפו והוח־זקו במתקן מעצר חשאי בבית הספר הימי בבואנוס איירס (Escuela Superior de Mecánica de la Armada, ESMA), שם מתו כמה מהם מעינויים בעוד אחרים הושלכו למותם ממטוסים. בין ההרוגים נמנו הנזירות הצרפתיות לאוני דוקה ואליס דומון; פעילות זכויות האדם אסוסנה וֶיאֶפֶלֶר, מריה ביאנקו ואסתר קאֶיֶאגה, שייסדו במשותף את ארגון “אמהות כיכר מאי”; וכן הסופר והעיתונאי רודולפו וולֶש.

בבוליביה, הרשיע באוגוסט בית המשפט העליון שבעה אנשי צבא בכירים ופקידים אזרחיים על חלקם במאורעות “אוקטובר השחור” ב־2003, שבמהלכם נה־רגו 67 איש ולמעלה מ־400 נפצעו בהפגנות באֶלֶטו, סמוך ללה פאס. הייתה זו הפעם הראשונה בתולדות בוליביה, שבה הגיע לסיומו משפט בבית דין אזרחי של קציני צבא שהואשמו בהפרות זכויות אדם. חמי־שה קצינים לשעבר נידונו לעונשי מאסר הנעים בין 10 ל־15 שנה, בעוד שני שרים לשעבר נידונו לשלוש שנות מאסר, שמאוחר יותר קוצרו.

בברזיל, חתמה הנשיאה רוסֶף על חוק להקמת ועדת אמת, שתחקור הפרות זכויות אדם שבוצעו בין הש־נים 1946 ו־1988. בצ'ילה, עלה לשיא חדש מספר מקרי הפרות זכויות האדם, הנחקרים על ידי בתי הדין, לאחר שתובע בית הדין הגיש 726 קובלנות פליליות חדשות, בנוסף לאלף קובלנות שכבר הוגשו במהלך השנים על

"המאבק לצדק לא מסתיים בי. מאבק זה הוא למען כל הטרוי דייזיס שבאו לפני וכל אלו שיבואו אחריי". טרוי דייזיס, שהוצא להורג לאחר שריצה 20 שנות מאסר.

מרטינה קורייה בווה בכלא ברגע שבו אחיה, טרוי דייזיס, הוצא להורג ב־21 בספטמבר בג'ורג'יה, ארה"ב, למרות ספקות כבדים לגבי מהימנות הרשעתו. חודשיים לאחר מכן נפטרה מרטינה קורייה בעקבות מחלה ארוכה.

© Scott Langley

את נשיא ארצות הברית לשעבר ג'ורג' וו. בוש כשנסע לקולומביה הבריטית, על אף עדויות ברורות לאחריותו לעבירות על החוק הבינלאומי, לרבות עינויים. לעומת זאת, בדצמבר הסגירה צרפת את מי שהיה ראש המדינה בפועל מנואל נורייגה לפנמה, שם כבר הורשע בהיעדרו ברצח יריבים פוליטיים ובעבירות אחרות.

מערכת זכויות האדם הבין-אמריקאית

המערכת הבין-אמריקאית לזכויות אדם, ובפרט הנציבות הבין-אמריקאית לזכויות אדם, הייתה נתונה להתקפות מתמשכות מצד מספר מדינות במהלך 2011. לדוגמה, בר-זיל החזירה את שגרירה בארגון מדינות אמריקה (OAS) בתגובה לפסיקת הנציבות, כי יש להשעות את העבודות בפריקט סכר בלו מונטה עד שתתקיים התייעצות נאותה עם קהילות הילידים המושפעות ממנו. למרבה הדאגה, מזכ"ל ארגון מדינות אמריקה, חוסה מיגל אינסולסה, הביע תמיכה פומבית בעמדתה של ברזיל וקרא בגלוי לנציבות לבחון מחדש את החלטתה בעניין זה. בעקבות זאת, שינתה הנציבות את צעדי המניעה עליהם החליטה ולא דרשה עוד מברזיל להשעות את פריקט בלו מונטה עד להתייעצות עם הילידים.

אקוודור, פרו וונצואלה מתחו אף הן ביקורת על הנציבות והאשימו אותה בחריגה מהמנדט שלה ובהתערבות בזכויותיהן הריבוניות. הביקורת של אקוודור וונצואלה התמקדה במשרד הדו"ח המיוחד על חופש הביטוי, בעוד שפרו מתחה ביקורת חריפה על החלטת הנציבות להעביר לבית המשפט הבין-אמריקאי לזכויות אדם תיק הקשור להוצאות להורג ללא משפט שבוצעו לכאורה במהלך חילוץ 71 בני ערובה ב-1997 (מבצע Chavin de Huantar).

במהלך המחצית השנייה של 2011, המשיכו המדינות החברות בארגון מדינות אמריקה לדון ברפורמות אפר-ריות במערכת זכויות האדם הבין-אמריקאית. הדיון הסתיים בפרסום דו"ח, שהמועצה הקבועה של הארגון אמורה הייתה לבחון בתחילת 2012. על אף שההמלצות בדו"ח תוארו כמאמץ לחזק את המערכת, הרי שבפרו על חלק מההמלצות שהוצעו עלולות לפגוע בעצמאותה ובאפקטיביות שלה, ולהשפיע באופן חמור במיוחד על עבודת הנציבות ודיווחיה.

ידי קרוביהם של מתנגדים פוליטיים שהוצאו להורג בתקופת משטרו הצבאי של הגנרל אוגוסטו פינז'ה. נשיא האיטי לשעבר ז'ן-קלוד דובאלה שב לארצו לאחר 25 שנות גלות ומצא עצמו נתון לחקירה פלילית בגין הפרות חמורות של זכויות אדם, עליהן התלוננו קורבנות וקרובי משפחתם. בקולומביה, נידון באפריל הגנרל בדימוס חסוס ארמנדו אריאס קבראלס ל-35 שנות מאסר בעוון התפקיד שמילא בהעלמתם בכפייה של 11 איש בנובמבר 1985, לאחר שכוחות הצבא הסתערו על היכל הצדק, שבו הוחזקו בני ערובה בידי אנשי קבוצת הגרילה M-19. בספטמבר, נידון חורחה נוגוארה, לשעבר ראש מחלקת הביטחון האדמיניסטרטיבית של קולומביה (DAS) ל-25 שנות מאסר בעוון רצח האקדמאי אלפרדו קוריאדה דה אן-דריס בשנת 2004 וקשריו עם מיליציות.

בבוליביה, הרשיע באוגוסט בית המשפט העליון שבעה אנשי צבא בכירים ופקידים אזרחיים על חלקם במאורעות "אוקטובר השחור" ב-2003, שבמהלכם נהרגו 67 איש ולמעלה מ-400 נפצעו בהפגנות באל אלטו, סמוך ללה פאס. הייתה זו הפעם הראשונה בתולדות בוליביה, שבה הגיע לסיומו משפט בבית דין אזרחי של קציני צבא, שהואשמו בהפרות זכויות אדם.

על אף חשיבותם של מקרים אלו, הרי שהם היו היוצאים מן הכלל ואילו חסינות מעונש על הפרות זכויות אדם נותרה הנורמה. בקולומביה, לדוגמה, מריה דל פילאר הורטאדו, שעמדה אף היא בעבר בראש מחלקת הביטחון האדמיניסטרטיבית של קולומביה, המשיכה לחמוק ממשפט אף ששמה נקשר בשערוריה סביב האזנות סתר ומעקבים ואיומים על יריבי הנשיא לשעבר אלווארו אוריפה. ב-2010, היא קיבלה מקלט מדיני בפנמה. במקסיקו, ההליכים המשפטיים נגד האחראים להפרות חמורות של זכויות האדם במהלך שנות ה-60, ה-70 וה-80 נותרו כשהיו. יחד עם זאת, בית המשפט העליון פסק, כי יש תוקף מחייב לפסקי דין של בית המשפט הבין-אמריקאי נגד מקסיקו, לרבות הדרישה שהפרות לכאורה של זכויות אדם בידי אנשי צבא יישפטו בבתי דין אזרחיים.

בתחום המשפט הבינלאומי, ההתקדמות לא הייתה אחידה. באוקטובר, לדוגמה, נמנעה ממשלת קנדה מלעצור

סקירה אזורית אמריקה

ברפובליקה הדומיניקנית, ביצעה המשטרה הפרות חמורות של זכויות אדם, לרבות מעצרים שרירותיים, עינויים וצורות אחרות של יחס אכזרי, בלתי-אנושי או משפיל, הרג לא-חוקי והיעלמויות, וזאת במסגרת "מדיניות יד קשה" במאבק בפשיעה. היו עדויות לכך, שבמספר מקרים המשטרה נקטה במדיניות של ירי על מנת להרוג, במקום לנסות לעצור חשודים, שרבים מהם כלל לא היו חמושים.

סכסוך מזוין

הסכסוך הפנימי המזוין הממושך בקולומביה המשיך לגרום סבל בל יתואר לאוכלוסיה האזרחית ברחבי המדינה. השלכות הלחימה על זכויות האדם היו חמורות במיוחד במקרה של קהילות ילידים כפריות, כמו גם קהילות ממוצא אפריקאי ועובדי אדמה, שאלפים מהם נאלצו לנטוש את בתיהם. קבוצות גרילה, כמו גם מיליציות וכוחות ביטחון שפעלו לעתים בתיאום, נשאו באחריות להפרות חמורות של זכויות אדם ולעבירות על החוק ההומניטארי הבינלאומי.

מספר צעדי חקיקה של השלטונות, כגון חוק הקורבנות והשבת האדמות, היו צעדים ראשונים חשובים במאמץ להכיר בזכויות של חלק מהקורבנות לפיצויים ולהשבת חלק ממיליוני הדונמים של אדמות שנגזלו במהלך הסכסוך. אולם החוק לא נתן מענה לקורבנות רבים וגל של איומים וחיסולים שהופנו אל מגיני זכויות אדם, בפרט אלו העובדים בתחום השבת האדמות, עורר ספקות בנוגע ליכולת הממשלה לממש את הבטחתה להחזיר אדמות לבעליהן החוקיים.

מחויבות השלטונות בקולומביה לזכויות אדם ולמאבק בחסינות מעונש הועמדה בספק לנוכח מאמצים להרחיב את סמכות השיפוט של הצבא, מה שיאפשר לאנשי כוחות הביטחון לחמוק ממשפט על הפרות זכויות אדם. הנשיא חואן מנואל סנטוס ומפקד הכוחות המזוינים אף מתחו ביקורת על הרשתות של מספר קצינים בכירים בהפרות זכויות אדם.

ביטחון ומאבק בטרור

בסוף 2011, כמעט שנתיים לאחר שנשיא ארה"ב ברק אובמה החמיץ את המועד הסופי לסגירת מתקן המעצר גואנטאנו, למעלה מ-150 איש עדיין היו עצורים שם. התקוות, כי הממשל האמריקאי יממש את ההחלטה

ביטחון הציבור וזכויות אדם

הממשלות המשיכו לנצל את הדאגה הלגיטימית לביטחון הציבור ואת שיעורי הפשיעה הגבוהים, על מנת להצדיק או להתעלם מהפרות זכויות אדם, שביצעו אנשי ביטחון בתגובה למעשי פשע או לפעילות של קבוצות חמושות. ממשלת מקסיקו העלימה עין מדיווחים רבים על עינויים, היעלמויות בכפייה, הרג לא-חוקי ושימוש מופרז בכוח על ידי הצבא, ובשכיחות גוברת, גם על ידי אנשי חיל הים, במסגרת מלחמתם בקרטלי הסמים. למעלה מ-12,000 איש נהרגו במעשי אלימות שיוחסו לארגוני פשע וכ-50,000 חיילים ולוחמי מרינס המשיכו לשמש בתפקידי אכיפת חוק בהוראת הנשיא פליפה קלדרון. היו עדויות לכך, שכוחות המשטרה והביטחון שיתפו פעולה עם ארגוני פשע בחטיפתם ורציחתם של חברי ארגוני פשע יריבים ובעבירות אחרות. הממשלה המשיכה לטעון כי מדובר במקרים יוצאי דופן וכי האחראים להם יתנו את הדין, אך אנשי צבא הועמדו לדין רק במקרה אחד במהלך השנה כולה.

בקנה מידה קטן יותר, מספר מדינות אחרות באזור השתמשו אף הן באנשי צבא לצורך אכיפת החוק. אלו כללו את הרפובליקה הדומיניקנית, אל סלוודור, גואטמלה, הונדורס וונצואלה, שם הורה הנשיא הוגו צ'אקס לכוות המשמר הלאומי להתפרס ברחובות על מנת לסכל את הפשיעה האלימה הגואלה.

לנוכח הרמות הגבוהות של פשיעה אלימה, פעילות אכיפת החוק בברזיל המשיכה להתאפיין באפליה, הפרות זכויות אדם, שחיתות ומבצעי שיטור בסגנון צבאי. בעוד שפריקטים מסוימים למען ביטחון הציבור זכו להצלחה מוגבלת בהפחתת רמות האלימות, הרי שהרפורמות שנקט השלטון הפדרלי בתחום ביטחון הציבור סבלו מקיצוצים גדולים בתקציב ומהעדר נכונות פוליטית. קהילות מדרות חברתית המשיכו להיות לכודות בין כנופיות פשע אלימות לבין פעולות שיטור פוגעניות, שגרמו לא פעם לכך שהתושבים זכו ליחס של חשודים פליליים. בריז דה ז'נרו המשיך להתחזק כוחן של המיליציות. כנופיות פשע אלו, המורכבות מסוכני ביטחון בשירות פעיל ובדימוס, חיצוקו את אחיזתן ברבות משכונות העוני שבעיר באמצעות מעשי אלימות וסחיטה, והתקיימו מפעילות פינגסית לא-חוקית ומהקמת בסיסי כוח פוליטיים. ההתנקשות בשופטת אסילי המחישה את עוצמתן וביטחונן העצמי של כנופיות אלו.

לנצל משאבי טבע באזורים בהם חיו. בברזיל, קולומביה, גואטמלה ומקסיקו, עמים ילידים גורשו מאדמותיהם, לא פעם באלימות. התקבלו דיווחים על שימוש מופרז בכוח נגד מי שהפגינו בעד זכויות העמים הילידים ונגד פרויקטי פיתוח בפרו ובבוליביה. האשמות מופרכות נגד מנהיגים ילידים היוו דאגה באקוודור ובמקסיקו.

היו סימנים נוספים לכך שממשלות אינן מתייחסות ברצינות לזכויות העמים הילידים או שאין להן את הרצון הפוליטי לתקן אפליה מושרשת הנמשכת כבר עשרות שנים. באפריל, הנציבות הבין-אמריקאית לזכויות אדם הפצירה בברזיל להשעות את הקמת סכר בלו מונטה עד להתייעצות מלאה ואפקטיבית עם קהילות הילידים – לרבות יידוען בשפותיהן בהשלכות החברתיות והסביבתיות המשוערות של הפרויקט – ועד שיינקטו צעדים להגנה על חיי הקהילות שבחרו לחיות חיי התבודדות. ברזיל יצאה נחרצות נגד המלצות אלו, שבסופו של דבר רוככו על ידי הנציבות.

בבוליביה, לאחר שבועות ארוכים של מחאות, שבמהלכן נפצעו עשרות אנשים כשכוחות הביטחון ירו גז מדמיע והשתמשו באלות כדי לפרק מאהל זמני, החליט הנשיא לבטל סלילת כביש שתוכנן לעבור דרך טרי-טוריית הילידים והפארק הלאומי איסובורו-סקוקה (TIPNIS). המפגינים הילידים טענו, כי הכביש תורם כנן תוך הפרת ערבויות חוקתיות להתייעצות מוקדמת וחוקים להגנת הסביבה.

באוגוסט, קבעה בדיקה קנדית פדראלית, כי 39% ממערכות המים בקהילות ילידים לוקות בפגמים חמורים וכי 73% ממערכות מי השתייה ו-65% ממערכות מי השופכין מהוות סכנה בריאותית בינונית עד גבוהה.

זכויות נשים ונערות

מדינות האזור לא העמידו את ההגנה על נשים ונערות מפני אונס, אימים והרג בראש סדר היום הפוליטי שלהן. אכיפת החוקים למאבק באלימות המגדרית נותרה בעייתית מאד והמשאבים הדלים שהוקצו לחקירת עבירות אלו והעמדת האחראים להן לדין עוררו ספקות בנוגע לנכונות הרשמית להתמודד עם הסוגיה. אי-העמדה לדין של האחראים לפשעים אלו חיזקה במדינות רבות את החסינות המושרשת מעונש על אלימות מגדרית וסייעה בטיפוח אווירה, שבה אלימות נגד נשים ונערות נחשבת לתופעה שניתן להשלים עם קיומה.

עליה הוכרז ב-2009 להעמיד לדין חמישה עצורים, החשודים במעורבות בפיגועי ה-11 בספטמבר 2001, בבתי דין פדראליים רגילים נגוזו כשהתובע הכללי הודיע באפריל, כי החמישה יישפטו על ידי ועדה צבאית. הממשל הבהיר כי בכוונתו לבקש שיוטלו עונשי מוות נגד החמישה. בתיק אחר שנדון בפני ועדה צבאית, עונש המוות נעשה קרוב יותר בספטמבר כשההאשמות נגד אזרח ערב הסעודית, עבדל-רחים אל-נאשירי, היו עבירות שגזר הדין בגינן הוא עונש מוות.

נמשכה החסינות מעונש על הפרות זכויות אדם שבוצעו בתקופת הממשל הקודם כחלק מתוכנית המעצרים החשאיים של סוכנות הביון המרכזית (CIA). ביוני, הודיע התובע הכללי, כי מלבד שני מקרים של מוות במעצר, אין הצדקה לחקירות נוספות של המעצרים. זאת, על אף העובדה שעניינים והיעלמויות בכפייה היוו חלק בלתי נפרד מהתוכנית החשאית והעובדה שהקורבנות כללו עצורים העומדים כעת למשפט לא-הוגן בפני ועדה צבאית, משפט שאם יורשעו בו ייתכן ויוצאו להורג.

43 אסירים הוצאו להורג בארה"ב במהלך השנה, כולם בזריקת רעל.

הדבר העלה ל-1,277 את מספרן הכולל של ההוצאות להורג

שבוצעו מאז ביטל בית המשפט העליון את המורטוריום על

עונש המוות ב-1976.

עמים ילידים

הפרות זכויות האדם נגד עמים ילידים המשיכו להוות דאגה חמורה, על אף התקדמות מסוימת שהושגה באזור. במקרים רבים, נשללה מהעמים הילידים זכותם להתייעצות משמעותית וחופשית, מראש ומודעת, בנוגע לפרויקטי פיתוח גדולים, לרבות כריית מכרות, שעלו לים להשפיע על חייהם. ב-2011 חוקקה פרו חוק תק-דימי המחייב התייעצות עם עמים ילידים לפני אישור פרויקטי פיתוח באדמותיהם. יחד עם זאת, מדובר ביוצא מן הכלל. על אף שכל מדינות האזור אימצו את הכרזת האו"ם בדבר זכויות עמים ילידים משנת 2007, הזכויות המפורטות בה עדיין רחוקות מלהיות מוגנות.

להתעלמות מזכויות העמים הילידים הייתה השפעה שלילית לא רק על מחייתם, אלא היא גם הביאה לאימים על קהילות, הטרדתן, פינויין בכפייה או גירושן, התקפות נגדן ואף מעשי רצח, ככל שהתעצם הרצון

סקירה אזורית אמריקה

חדשים נגד מהגרים גרמו לחלק מהתלמידים לנשור מבית הספר מחשש שמא הוריהם ייעצרו. חוקים נגד מהגרים במדינות ג'ורג'יה, אינדיאנה, דרום קרוליינה ויוטה נתקלו בביקורת שיפוטית בבתי דין פדרליים. ברפובליקה הדומיניקנית, מהגרים מהאיטי בעלי וחסרי מסמכים נפלו קורבן להפרות זכויות אדם, לרבות גירוי שים המוניים ובלתי חוקיים שלוו באלימות, שהמשיכו לשלול מדומיניקנים ממוצא האיטי את זכותם לאזרחות דומיניקנית. על פי דיווחים, הגירויים לוו בהכאות ובהפרדת ילדים מהוריהם. מספר מדינות, לרבות איי הבהאמה, התעלמו מקריאות האו"ם לשים קץ לגירויים להאיטי מטעמים הומניטריים, בהיתן המשבר ההומניטרי המתמשך בהאיטי בעקבות רעידת האדמה והתפרצות מגפת הכולרה ב־2010.

עונש מוות

43 אסירים הוצאו להורג בארה"ב במהלך השנה, כולם בזריקת רעל. בכך עלה ל־1,277 מספרן הכולל של ההוצאות להורג שבוצעו מאז ביטל בית המשפט העליון את המורטוריום על עונש המוות ב־1976. עם זאת, בנימה חיובית יותר, במרץ הפכה אילינוי למדינה ה־16 בארצות הברית שביטלה את עונש המוות ובנובמבר השעה מושל אורגון את כל ההוצאות להורג במדינה וקרא להערכה מחודשת של הסוגיה. בין אלו שהוצאו להורג ב־2011 היה טרוי דייוויס. הוא הוצא להורג בג'ורג'יה בספטמבר, על אף ספקות רציניים בנוגע למהימנות הרשעתו. אחותו מרטינה קוֹרִייה, שניהלה מאבק חסר פשרות נגד עונש המוות עד לפטירתה בדצמבר 2011, ממשיכה להוות השראה לפעילים הרבים המגינים על כבוד האדם והצדק בכל רחבי האזור ומעבר לו:

"עונש המוות הוא תועבה. שלילה של כבוד האדם. הוא אינו מבוסס רק על צבע וגזע, אלא על היכולת להילחם במערכת. אני מנסה להשמיע את קולם של חסרי הקול. אני לא חושבת שאני אדם מיוחד, אני פשוט מאמינה שהקהילה שלי אינה כוללת רק את שכניי לרחוב, אלא את תושבי העולם כולו. וכשמישהו נהרג בסין, באוגנדה או בניגריה או בג'ורג'יה או בטקסס, משהו קטן בתוכנו מת". מרטינה קורייה

הפרות של הזכויות המיניות וזכויות הפריון של נשים ונערות נותרו חזון נפרץ ונודעו לכך השלכות מחרידות על חייהן ובריאותן. אל סלודור, צ'ילה וניקרגואה המשיכו לאסור על הפלות בכל הנסיבות, לרבות הריונות כתוצאה מאונס או כאלו הכרוכים בסיבוכים מסכניי חיים. מי שביקשו לבצע הפלות ומי שסייעו להן הסתכנו בעונשי מאסר ממושכים.

במדינות אחרות, החוק הקנה גישה לשירותי הפלות בטוחים, אך בפועל נשללה גישה זו עקב הליכים משפטיים ממושכים שמנעו הפלה בטוחה מרובן המכריע של הנשים, בפרט אלו שלא היו יכולות להרשות לעצמן שירותי הפלות פרטיים. הגישה לאמצעי מניעה ולמיידע בנושאי מין ופריון המשיכה להיות בעייתית, בפרט בקרב הנשים והנערות בפריפריה הגיאוגרפית והחברתית של מדינות האזור.

מהגרים: קורבנות גלויים לעין, זכויות סמויות מעין

הגנת החוק נשללה ממאות אלפי מהגרים בעלי וחסרי מסמכים במספר מדינות.

במקסיקו נתגלו מאות גופות, שחלקן זוהו כגופות מהגריים חטופים, בקברים סודיים. משפחותיהם של מהגרים ממדינות מרכז אמריקה שהועלמו, יצאו לצעדות בכל רחבי מקסיקו, על מנת להפעיל לחץ שיביא לפעולה לאיתור קרוביהם ועל מנת ליידע את הציבור על גורלם של מהגרים רבים. מהגרים ממרכז אמריקה, החוצים את מקסיקו ברבבותיהם, נחטפו, עונו, נאנסו ונרצחו על ידי כנופיות פשע, לא פעם בהסכמתן השקטה של הרשויות. במקרה של מהגרים חסרי מסמכים, חשש מענישה או גירוש גרם להם להימנע ברובם המכריע של המקרים מלדווח על ההתעללות הקשה בהם.

פעילים למען זכויות מהגרים היו נתונים להתקפות חסרות תקדים במקסיקו, בפרט אלו שעבדו ברשת המקלטים במטרה לספק סיוע הומניטארי למהגרים.

בארה"ב, לאורך גבולה הדרום-מערבי עם מקסיקו, מהגרים בעלי וחסרי מסמכים סבלו מאפליה ומאפיון גזעני על ידי שוטרים פדרליים, מדינתיים ומקומיים. הם נתקלו באפליה בעת שניסו לקבל גישה לצדק ולהגנה ונתקלו במחסומים שמנעו מהם שירותי חינוך ובריאות. מחסומים אלו כללו מדיניות המסמנת מהגרים כיעד לבדיקה מיוחדת וכן את האיום בהלשנה לרשויות ההגירה. הצעות לחוקים

נשים וילדות ממתונות לקבלת
טיפול רפואי בבית החולים
אחמד ארזאן באבא ב־Arzan
Qimat, אפגניסטן, התקפות על
עובדי סיוע ורופאים, במיוחד
באזורים שהושפעו מהסכסוך, מנעו
ממיליונים קבלת טיפול רפואי
במהלך 2011. פברואר 2011.

© James Oatway/Panos

אריתריאה

אריתריאה

נשיא המדינה וראש הממשלה

איסאייס אפֶנְדֶקִי

עונש מוות בוטל בפרקטיקה

אוכלוסיה 5.4 מיליון נפש

תוחלת החיים 61.6 שנים

תחומת מתחת לגיל 5 55.2 לאלף

אוריינות מבוגרים 66.6%

חופש הביטוי וההתאגדות הוגבלו מאוד. לא הותרה פעילות של מפלגות אופוזיציה, כלי תקשורת עצמאיים, ארגוני חברה אזרחית או קבוצות דת לא־רשומות. הגיוס לצבא היה חובה ולעיתים קרובות השירות הוארך ללא הגבלת זמן. אלפי אסירי מצפון ואסירים פוליטיים המשיכו להיות מוחזקים במעצר שרירותי. עינויים וצורות התאכזרות אחרות היו נפוצים. תנאי המעצר היו מחרידים. מספרים גדולים של אריתריאים המשיכו להימלט מהמדינה.

רקע

בצורת קשה פקדה את האזור והותירה למעלה מ־10 מיליון איש, שנזדקקו לסיוע דחוף. ממשלת אריתריאה הכחישה את העובדה שהמדינה סבלה מבצורת או ממחסור במזון ומנעה מסוכנויות סיוע של האו"ם ומארגונים הומניטריים את הכניסה למדינה. בנובמבר, הודיעה הממשלה למשלחת האיחוד האירופי בבירה אֶסְמֶרה, כי בכוונתה לסגור את כל תוכניות הפיתוח השוטפות של האיחוד.

ביולי, קבע דו"ח קבוצת המעקב של האו"ם על סומליה ואריתריאה, כי אריתריאה הייתה שותפה לתכנון פיגוע בפסגת איחוד מדינות אפריקה, שהתקיימה בא־תיופיה בינואר.

בדצמבר, החריפה מועצת הביטחון של האו"ם את הסנקציות על אריתריאה בתגובה להמשך אספקת תמיכה כספית, הכשרתית ותמיכה מסוג אחר לקבוצות אופוזיציה חמושות, לרבות אל־שבאב; לכישלון יישוב הסכסוך בגבול עם ג'יבוטי; תכנון המתקפה בפסגת האיחוד. מועצת הביטחון תבעה מאריתריאה לחדול מכל מאמצי

לערער את היציבות במדינות, להפסיק את גביית "מס הגלות" מאריתריאים בחו"ל, על מנת לממן את ערעור היציבות באזור, ולהימנע מאיומים בалиמות ושימוש באמצעים לא־חוקיים אחרים לגביית המס. כמו כן דרשה המועצה שקיפות בנוגע לשימוש ברווחי תעשיית הכרייה וביקשה מכל המדינות לגלות ערנות גוברת בהתקשרויותיהן העסקיות עם אריתריאה על מנת להבטיח, כי נכסים המוענקים לאריתריאה לא ישמשו להפרת החלטות מועצת הביטחון.

- שני שבויי מלחמה מג'יבוטי נמלטו מאריתריאה, למרות שממשלת אריתריאה הכחישה שהיא ממשיכה להחזיק שבויים כאלה מאז העימות בין שתי המדינות ב־2008. בדצמבר, דרש האו"ם מאריתריאה לפרסם מידע על כל לוחם מג'יבוטי המוחזק כשבוי מלחמה.

אסירים פוליטיים ואסירי מצפון

אלפי אסירי מצפון נכלאו באריתריאה. אלו כללו פעילים פוליטיים, עיתונאים, אנשי דת וסרבני גיוס. אף אחד מהם לא הואשם או הועמד לדין בעוון עבירה כלשהי. משפחותיהם של רוב האסירים לא ידעו היכן הם כלואים.

- הממשלה סירבה לאשר דיווחים לפיהם תשעה מתוך קבוצת G15 – 11 פוליטיקאים בכירים הנתונים במעצר שרירותי מאז 2001 – מתו במעצר בשנים האחרונות. באוקטובר דווח, כי ייתכן שדאויט איסאק, אחד מעשרה עיתונאים עצמאיים, הכלואים גם הם מאז 2001, מת במעצר כיוון שהוא לא נמצא עוד בכלא בו הוחזק. הממשלה סירבה לאשר את הדיווחים.
- באוקטובר נעצר איש העסקים סנאי קִפֶּלְיִסוס, ככל הנראה לאחר שמתח ביקורת על הנשיא במסמך וויקיליקס שהודלף.

חופש דת או אמונה

רק מאמיני הדתות המוכרות – הכנסיות האריתריאית־אורתודוקסית, הרומית־קתולית והלותראנית, וכן האיסלאם – נהנו מחופש פולחן. מאמיני דתות אסורות המשיכו להיעצר, להיאסר באופן שרירותי ולסבול יחס אכזרי. למעלה מ־3,000 נוצרים מקבוצות כנסייה לא רשומות, לרבות 51 עדי יהוה, נעצרו, ככל הנראה, באופן שרירותי.

- עדי יהוה פאולוס אֶיאסו, איסאק מוֹגֹס ונגדה טֶק־לְמֶריאם נותרו במעצר ללא הגשת כתב אישום במחנה

עיניים והתעללויות

התנאים בבתי הכלא היו מחרדים ובמקרים רבים הגיעו לכדי יחס או ענישה אכזריים, בלתי אנושיים או משפילים. אסירים רבים הוחזקו בתאים תת-קרקעיים או במכולות ממתכת, לא פעם במדבר, ולפיכך סבלו מחום וקור קיצוניים. האסירים לא קיבלו די מזון או מי שתייה. אסירים רבים הוחזקו בצפיפות קשה ובתנאים לא היגיינים.

עיניים וצורות אחרות של התעללות כלפי האסירים התרחשו לעיתים קרובות. אסירים נאלצו לבצע פעולות מכאובות ומשפילות, ונקשרו בחבלים בתנוחות מכאובות למשך פרקי זמן ארוכים.

פליטים

נציבות האו"ם לפליטים (UNHCR) העריכה, כי 3,000 אריתריאים נמלטו מהמדינה בכל חודש, רובם לאתיופיה או סודן, וזאת על אף מדיניות ה"ירי על מנת להרוג" לעבר כל מי שנתפס בניסיון לחצות את הגבול. רבים מאלו שנמלטו היו צעירים שברחו מגיוס חובה ושירות צבאי ללא הגבלת זמן. משפחות הנמלטים סבלו מפעולות נקם, לרבות הטרדה, קנסות ומאסר.

מבקשי מקלט אריתריאים, שהוחזרו בכפייה למדינה, היו נתונים בסכנה גדולה של מעצר שרירותי ועינויים. למרות זאת, רבים הוחזרו בכפייה על ידי מספר מדינות. ביולי, נהרגה אישה אריתריאית ואחרת נפצעה קשה, כשהן קפצו ממשאית בה הוחזרו בכפייה לאריתריאה בידי שלטונות סודן. באוקטובר, שלטונות סודן החזירו בכפייה למעלה מ-300 פליטים ומבקשי מקלט אריתריאים. החזרות אלו בכפייה התבצעו במקביל לביקור של נשיא אריתריאה בסודן. במהלך מעצרו בסודן, דווח כי חמישה מהאריתריאים נלקחו בידי חיילים אריתריאים; לא ידוע מה עלה בגורלם.

• באוקטובר, לפחות 83 אריתריאים גורשו ממצרים, מבלי שהתאפשר להם להיפגש עם נציגי נציבות האו"ם לפליטים. בסוף אוקטובר, דווח כי כוונת שלטונות מצרים לגרש לאלתר 118 עצורים אריתריאים נוספים. נציגים דיפלומטיים של אריתריאה קיבלו גישה לעצורים וביקשו מהם למלא טפסים, על מנת לארגן את חזרתם. על פי דיווחים, רבים הוכו על ידי כוחות הביטחון לאחר שסירבו לעשות זאת.

הצבאי סאוה (Sawa), שם הוחזקו מאז 1994 לאחר שסירבו לשרת בצבא מטעמי מצפון.

• במאי, דווח על מעצרו של 64 נוצרים בכפר ליד אס-מרה. ששה שוחררו, אך 58 האחרים נותרו במעצר שרירותי. ביוני דווח על מעצרו של לפחות 26 סטודנטים בחשד לפולחן דתי אסור ועל החזקתם במיקום סודי. הסברה הייתה, כי רובם נלקחו לכלא מאַטְר, ששימש באופן שוטף לכליאת עצירים דתיים.

• בנובמבר, הוחזר האוונגליסט מוסי אַיֻב לאריתריאה, לאחר שנעצר בעוון פעילות מיסיונרית בערב הסעודית. מאז, ככל הנראה, הוא הוחזק בבידוד.

• ביולי, נפטר עד יהוה מיסיגינה גֶבְרֵטִינְסָאָה בכלא מאטר, שם היה נתון במעצר ללא הגשת כתב אישום מאז יולי 2008.

• באוקטובר, דווח, כי שלושה נוצרים מתו גם הם במעצר. שתי נשים, טרהאס גברמישֶׁל אַנְדו ופרווין גנזאבו קיפלי, מתו, על פי הדיווח, במחנה הצבאי אֶדְרֶסְטָה במערב אריתריאה עקב תנאי מעצר קשים והתעללויות. הן היו כלואות מאז 2009, לאחר שנעצרו במהלך תפילה בבית פרטי. אנגסום טקלום האֶבְטֶמֶשֶׁל נפטר על פי הדיווח ממלריה, לאחר שנמנע ממנו טיפול רפואי. במחנה אדי נְפֶאסָה שבעיר אסאב לאחר שנתיים במעצר שרירותי.

גיוס לצבא

כל הגברים והנשים מעל גיל 18 חויבו בשירות לאומי. כל תלמידי התיכון נדרשו להשלים את שנת לימודיהם האחרונה במחנה האימונים סאוה ועל פי דיווחים, אפילו ילדים בני 15 נתפסו במבצעי גיוס ונלקחו לסאוה. תקופת השירות הלאומי הראשונית של שנה וחצי הוארכה לא פעם עד להודעה חדשה. המגויסים קיבלו שכר זעום, שלא נתן מענה לצרכים הבסיסיים של משפחותיהם. העונשים לעריקים וסרבני גיוס כללו עינויים ומעצר ללא העמדה לדין.

לעיתים קרובות כלל השירות הלאומי עבודות פרך בפרויקטים לאומיים, כגון סלילת כבישים או עבודה עבור חברות בבעלות ובניהול הצבא או אליטות שליטות. חברות כרייה בינלאומיות הסתכנו בשימוש בעבודה כפויה, בכך ששכרו את שירותיהן של חברות אלו כבלניות משנה.

דרום סודן

הרפובליקה של דרום סודן

נשיא המדינה וראש הממשלה

סאלוה קיר מאיארדיט

עונש מוות קיים

אוכלוסייה 44.6 מיליון נפש (נתוני הארץ כוללים את

סודן ודרום סודן)

תוחלת החיים 61.5 שנים

תחומת מתחת לגיל 5 108.2 לאלף

אוריינות מבוגרים 70.2%

הנתונים כוללים את סודן ודרום סודן

גאדט, לשעבר מנהיג "התנועה/צבא לשחרור דרום סודן" (SSLM/A), על הסכם עם הממשלה, למרות שפלגים שפרשו מקבוצתו המשיכו לפעול תחת "התנועה/צבא לשחרור דרום סודן". מנהיג האופוזיציה החמושה, גבריאל טַנְגִינְיָה, ושני סגניו נותרו במעצר בית בעיר הבירה ג'ובה, מאז אפריל, בעקבות קרבות בין כוחותיהם לבין כוחות צבא השחרור של העם הסודני בנילוס העליון וג'ונגליי. עד סוף השנה טרם הוגשו נגדם כתבי אישום.

- ב־4 בנובמבר נעצר באַקוּוטוּריה המערבית פיטר עבדול רחמן סוֹלָה, מנהיג קבוצת האופוזיציה "החזית הדמוקרטית המאוחדת" (UDF), בחשד לגיוס צעירים. נכון לסוף השנה, הוא עדיין עצור בלא שהוגש נגדו כתב אישום.
- ב־19 בדצמבר, נהרגו ג'ורג' את'ור, מנהיג קבוצת האופוזיציה החמושה "התנועה הדמוקרטית של סודן" ומפקד הזרוע הצבאית שלה, "צבא דרום סודן", בידי כוחות "צבא השחרור של העם הסודני" בנפת מורוֹבוֹ שבדרום סודן.

סכסוך מזוין

הקרבות בין כוחות "צבא השחרור של העם הסודני" וקבוצות אופוזיציה חמושות הביאו להפרות זכויות אדם על ידי כל הצדדים, לרבות הרג לא־חוקי של אזרחים, נזק לרכוש וביזה. קבוצות האופוזיציה החמושות הט־מינו מוקשים נגד טנקים (נ"ט) לאורך דרכים ראשיות, שגרמו להריגתם ולפציעתם של אזרחים.

- ב־8 באוקטובר, נהרגו 18 אזרחים, לרבות ארבעה יל־דים, כאשר אוטובוס עלה על מוקש נגד טנקים בדרך שבין העיירות מאיום ומאָנְקִין. ב־29 באוקטובר, הת־נגשו כוחות פורשי "התנועה/צבא לשחרור דרום סודן" עם כוחות "צבא השחרור של העם הסודני" במאיום שבמחוז יוניטי. "צבא השחרור של העם הסודני" דיווח על 15 אזרחים הרוגים ו־18 פצועים.
- ב־16 בנובמבר, תקפה קבוצת אופוזיציה חמושה, ככל הנראה מנאמני ג'ורג' את'ור, שלושה כפרים בנפת פיג'י, שבמחוז ג'ונגליי, ושרפה ובזזה רכוש. דווח, כי בתקיפה נהרגו ארבעה אזרחים ורבים נוספים נמלטו.

אלימות קהילתית

שורה של פעולות נקם התרחשו בין לו נואָר ומור־לָה, שתי קבוצות אתניות במחוז ג'ונגליי. ב־15 ביוני, תקפו בני לו נואר את בני מורלה בנפת פיבור; הם בזזו ושרפו מספר כפרים ולמעלה מ־400 איש נהרגו. ב־18

דרום סודן הפכה למדינה עצמאית ב־9 ביולי, ששה חו־שים לאחר קיומו של משאל־עם בהתאם להסכם הש־לום המקיף (CPA). נמשך המו"מ עם סודן בנוגע לש־תוף במשאבי נפט, אזרחות וסימון גבולות. סכסוך מזוין ואלימות בין־עדתית הובילו לעקירה, הרג והרס של רכוש במימדים עצומים. כוחות הביטחון עיכבו ועצרו באופן שרירותי עיתונאים, חברים בקבוצות אופוזיציה ומפגינים. דרום סודנים ופליטים המשיכו לזרוע מסודן בהמוניהם.

רקע

חוקת המעבר של רפובליקת דרום סודן (להלן, "חוקת המעבר") אומצה על ידי האסיפה המחוקקת של דרום סודן ונכנסה לתוקף ב־9 ביולי לתקופת ביניים לא מו־גדרת. אחד מסעיפי חוקת המעבר התיר לחברים מה־דרום בפרלמנט של סודן להשתלב באסיפה המחוקקת של דרום סודן.

משלחת האו"ם לדרום סודן (UNMISS) נכנסה לתפ־קידה ב־9 ביולי לתקופה ראשונית של שנה. מאוחר יותר באותו חודש, התקבלה דרום סודן כחברה הן באו"ם והן באיחוד האפריקאי.

מנהיגים של קבוצות אופוזיציה חמושות חתמו על הסכמי הפסקת אש עם הממשלה ולמעלה מ־1,500 מהלוחמים שלהן המתנינו לתהליך השתלבות ב"צבא השחרור של העם הסודני" (SPLA). ב־23 ביולי, מנהיג האופוזיציה החמו־שה גְטְלואק גאי נהרג בנסיבות שנויות במחלוקת, שלו־שה ימים לאחר שחתם על הסכם בתיווכן של הרשויות המקומיות במחוז יוניטי. בתחילת אוגוסט, חתם פיטר

עיניים, התעללויות והיעלמויות בכפייה

כוחות הביטחון, לרבות משטרת דרום סודן (SSPS), הטרידו, עצרו, עינו או התאכזרו בדרכים אחרות לאנשים, ביניהם עובדי או"ם וארגונים לא-ממשלתיים. מספר אנשים הועלמו בכפייה. ב־26 ביולי, הורה הנשיא לפרק את השלוחה המיוחדת למודיעין ולביטחון לאומי וכן את שלוחת הביטחון הציבורי של סדום סודן. הגנרל מריאל נור ג'וק, ראש החקירות הפליליות וביטחון הציבור לשעבר, נעצר ב־30 ביולי לאחר שהואשם במעורבות בהקמת מרכז מעצר לא-חוקיים, כמו גם בעינויים ובשחיתות.

- מקום הימצאו של ג'ון לואיס סילבינו, אדריכל במשרד השיכון, עדיין איננו ידוע; סילבינו נעלם ב־25 במרץ.
- באוקטובר, ארבעה שוטרים נעצרו והועמדו לדין לאחר ששוטרים מהמחלקה לחקירות פליליות עינו את ג'אקלין וואני בת ה־17, שהואשמה בגניבה ב־13 ביוני.

פליטים ועקורים פנימיים

דרום סודנים, שהתגוררו בסודן לפני הכרזת העצמאות, המשיכו לחזור כיוון שלא היו זכאים עוד לזכויות אזרחיות בסודן. עד סוף השנה, נותרו למעלה מ־1,000 איש במחנות לעקורים פנימיים בתחנת המעבר קוסטי שבסודן, בעודם ממתנים לחזור לדרום סודן. החל מיוני, נהרו פליטים רבים מסודן בעקבות העימות שפרץ בין "הכוחות החמושים של סודן" (SAF) לבין "תנועת השחרור של העם הסודני-צפון" (SPLM-N).

כוחות הביטחון עכבו ועצרו באופן שרירותי עיתונאים, חברים בקבוצות אופוזיציה ומפגינים, שמתחו ביקורת על הממשלה

עונש מוות

למעלה מ־150 אסירים המתינו להוצאתם להורג. לפחות חמישה אסירים הוצאו להורג: אחד באוגוסט בכלא ג'ובה, כמו גם שניים ב־11 בנובמבר ושניים ב־21 בנובמבר בכלא וואו.

באוגוסט, תקפו המורלה את הלו נואר בנפת אורור; בעקבות זאת דווח על למעלה מ־600 הרוגים ומעל 200 נעדרים. שבעה כפרים נהרסו. על פי הערכת האו"ם, כ־26,000 איש נעקרו מבתייהם כתוצאה מהלחימה. חבר בארגון "רופאים ללא גבולות" (MSF) נהרג ומתחם ומרפאת הארגון נבזזו והועלו באש; באותה התקריט נבזז מחסן "תכנית המזון העולמית" (WFP). החל מה־31 בדצמבר, תקפו בני לו נואר חמושים את בני המורלה בעיירה פיבור, בזזו את מרפאת ארגון "רופאים ללא גבולות" ושרפו בתים של תושבים. בהתקפה נעקרו מבתייהם עשרות אלפי בני אדם ומאות נהרגו.

ב־17 בספטמבר הלחימה בין קהילות בנפת מאיאנדיט, שבמחוז יוניטי, על גבול מחוז וואראפ, גרמה למותם של 46 איש ולעקירתם של 5,000 מבתייהם.

חופש הביטוי, ההתאגדות וההתאספות

כוחות הביטחון הטרידו ועצרו באופן שרירותי עיתונאים, חברים בקבוצות אופוזיציה ומפגינים, שמתחו ביקורת על הממשלה.

- ב־23 באוגוסט, בקואק'וק שבמחוז וואראפ, חבר הפרלמנט דומיניק דנג מאיום אקין נעצר והוכה על ידי אנשי ביטחון חמושים. הוא הוחזק במעצר למשך יום בעקבות הצהרה שמסר לתקשורת בנוגע למחסור במזון.
- ב־30 בספטמבר עצרה המשטרה ועיכבה לזמן קצר את ניאל בול, העורך הראשי של עיתון Citizen, לאחר שפרסם מאמר בו האשים את מושל מחוז וואראפ בשחיתות לאחר סגירת משרדה של חברת נפט סינית ומ־עצר מנכ"ל החברה.

- ב־4 באוקטובר ארגנו תלמידי תיכון מוואו (Wau) שבמערב חבל בחר אל־ע'זאל מחאה לא־אלימה נגד עליית מחירי המזון ומשכורותיהם הנמוכות של מורים. בתגובה פתחו נגדם כוחות הביטחון בירי אש וגז מדמיע. לפחות שבעה אנשים, לרבות תלמידים, נעצרו והוחזקו במעצר בסוף השנה בכלא וואו; שני אנשים נהרגו מאש כוחות הביטחון.

- נגור גאראנג, העורך הראשי של עיתון The Destiny, וכתב העיתון, דנגדיט איוק, נעצרו בנפרד בתחילת נובמבר על ידי אנשי שירותי הביטחון הלאומיים. על פי דיווחים, גאראנג הוכה במעצר והשניים שוחררו ב־18 בנובמבר. מעצרים בא, ככל הנראה, בתגובה למאמר בו נמתחה ביקורת על הנשיא.

סודן

הרפובליקה של סודן

נשיא המדינה וראש הממשלה

עומר חסן אחמד אל-בשיר

עונש מוות קיים

אוכלוסייה 44.6 מיליון נפש

תוחלת החיים 61.5 שנים

תמותה מתחת לגיל 5 108.2 לאלף

אוריינות מבוגרים 70.2%

הנתונים כוללים את סודן ודרום סודן

ובנילוס הכחול, במטרה לקבוע את רמת האוטונומיה של שתי מדינות אלו בתוך סודן. ב־17 במאי, נבחר מור־עמד מפלגת הקונגרס הלאומית, אחמד מוחמד חארוֹן, למושל דרום קורדופאן, למרות טענות של "תנועת הש־חרור של העם הסודני" (SPLM) על זיוף קולות. אחמד חארוֹן היה מבוקש על ידי בית הדין הפלילי הבינלאומי (ICC) בעוון פשעי מלחמה ופשעים נגד האנושות בד־רפור. בעקבות עצמאותה של דרום סודן, הוחלף שמה של "תנועת השחרור של העם הסודני" בסודן ל"תנועת השחרור של העם הסודני־צפון" (SPLM-N).

עד סוף השנה, לא הושגה כל התקדמות ממשית בתהליך השלום בדברפור. חוסר הביטחון המתמשך באזור מנע התייעצויות עם בעלי עניין בדברפור.

המנדט של משלחת האו"ם בסודן (UNMIS) פקע ב־9 ביולי. ב־29 ביולי הוואך המנדט של המשלחת המשותפת של האו"ם והאיחוד האפריקאי בדברפור (UNAMID) לשנה נוספת. ב־23 בספטמבר אימצה מועצת האו"ם לזכויות אדם בישיבתה ה־18 את ממצאי הבחינה התקופתית העולמית על סודן. ב־29 בספטמבר חידשה המועצה את מנדט המומחה הבלתי־תלוי לעניין מצב זכויות האדם בסודן לשנה נוספת.

ב־7 באוגוסט, הודיעו "התנועה לצדק ושוויון" (JEM), "צבא השחרור של סודן – פלג מיני מינאווי" (SLA-M) ופלג עבדול וואחיד בצבא זה, כמו גם "תנועת השחרור של העם הסודני־צפון" (SPLM-N) על הקמת ברית נגד מפלגת השלטון. ב־24 בדצמבר, נהרג מנהיג "התנו־עה לצדק ושוויון", חליל איברהים, על ידי הכוחות הח־מושים של סודן (SAF) במהלך התקפה בצפון קורדופן.

צדק בינלאומי

הממשלה המשיכה לא לשתף פעולה עם בית הדין הפ־לילי הבינלאומי בנוגע לצווי מעצר שהוצאו נגד הנשיא אל־בשיר ב־2009 וב־2010, כמו גם נגד מושל דרום קו־רדופן, אחמד חארוֹן, ומנהיג במיליצית ג'נג'אויד לשע־בר, עלי מוחמד עלי עבד־לרחמן (המכונה עלי קושיאיב), ב־2007. ב־2 בדצמבר, ביקש התובע הראשי של בית הדין להוציא צו מעצר נוסף נגד שר ההגנה, עבד־לרחים מוחמד חוסיין.

בינואר, האיחוד האפריקאי אישר מחדש את החלטתו, שלא לשתף פעולה עם בית הדין הפלילי הבינלאומי בה־באת הנשיא אל־בשיר למעצר, אך לא השיג די תמיכה

שינויים משמעותיים התחוללו בסודן עם פרישתה של דרום סודן ב־9 ביולי, בעקבות משאל־עם על הגדרתה העצמית. לאחר הכרזת עצמאותה של דרום סודן, נמשך בסוף השנה המשא ומתן בנושאי שיתוף בנפט, אזרחות וסימון גבולות. העימות בדברפור המשיך להסלים, בעוד שעימותים אחרים פרצו באַב־, דרום קורדופן ומחוז הנילוס הכחול והובילו לבריחתם של מאות אלפי אזר־חים מאזורים אלה. שירות המודיעין והביטחון הלאומי (NISS) וסוכנויות ממשלתיות אחרות המשיכו לבצע הפרות זכויות אדם כנגד מי שנחשבו בעיניהם כמבק־רי השלטון, משום שמימשו את זכותם לחופש הביטוי, ההתאגדות וההתכנסות.

רקע

ב־9 בינואר נערך משאל־עם בנוגע לשאלת עצמאותה של דרום סודן, זאת כחלק מהסכם השלום המקיף שנ־חתם ב־2005 בין מפלגת הקונגרס הלאומית (NCP) השלטת לבין קבוצת האופוזיציה המזוינת הדרומית לשעבר, "תנועת השחרור של העם הסודני" (SPLM). התוצאות הראו, כי 98.83% מהדרום סודנים הצביעו בעד העצמאות.

משאל־עם, שנועד לקבוע האם חבל אבוי יהיה חלק מסודן או מדרום סודן, שתוכנן אף הוא להתקיים ב־9 בינואר, נדחה עד להודעה חדשה עקב מחלוקות סביב הזכות להצבעה של שתי הקבוצות האתניות העיקריות: המי־סריה הנוודים-למחצה בצפון והדינ־קה נְגוֹק שבדרום.

הליכים דומים אמורים היו להתקיים גם בדרום קורדופן

זאגאוה, שנחשדו בתמיכה ב"צבא השחרור של סודן – פלג מיני מינאווי". ב-23 בינואר, פשטו כוחות הממשלה על מחנה העקורים הפנימיים זֶמְזֶם ועצרו למעלה מ-80 איש, לרבות שלוש נשים, ובזזו רכוש מבתים. לא נמסרה למשלחת המשותפת של האו"ם והאיחוד האפריקאי כל הודעה מראש על פעולה זו, זאת בניגוד להסכם מצב הכוחות, המחייב היועצות בין הממשלה למשלחת בנוגע לפעולות במחנות עקורים פנימיים.

נמשכו מעשי האונס והאלימות המינית של אנשי כוחות הממשלה והמיליציות התומכות בה נגד נשים וילדות עקורות. ב-13 בינואר, נאנסו שש נשים וילדות עקורות פנימיות בסמוך לטאוילה שבצפון דרפור בידי שני גברים המשתייכים, ככל הנראה, למיליציה התומכת בממשלה. ב-22 במרץ, חטפו שוטרים צבאיים חמושים ארבע נשים מביתן בסמוך לשנגיל טֹבֵאִיָה, היכן אותן ואנסו אחת מהן. ב-1 באוקטובר, בתקריות נפרדות, אנשי מיליציה פרו־ממשלתית חטפו ואנסו שוב ושוב שתי ילדות בנות 12 ו-14 באזור קֶבְקֵבִיָה בצפון דרפור.

כוחות הממשלה – לרבות משטרת המילואים המרכזית וכוח ההגנה העממי (PDF) ומיליציות התומכות בממשלה – ביצעו מתקפות, שכללו הפצצות מן האוויר. במקביל, ביצעו קבוצות אופוזיציה חמושות התקפות קרקעיות בתוך ומבסיס ערים וכפרים, לרבות מחנות של עקורים פנימיים. התקפות אלו הביאו למותם ולפציעתם של אזרחים, ולוו בביזה ובהרס של רכוש.

- שלושה עובדי המשלחת המשותפת של האו"ם והאיחוד האפריקאי נעצרו בידי סוכני שירות המודיעין והביטחון הלאומי. ב-27 באפריל, נעצר הממונה על עניינים אזרחיים, אידריס יוסף עבדל־רחמן, בעיר ניאלה בדרום דרפור. הוא שוחרר ב-20 ביולי וכל סעיפי האישום נגדו נמחקו. ב-6 במאי, נעצרה חאוה עבדא־ללה מוחמד, פעילה קהילתית ומתורגמנית בשירות המשלחת, במחנה העקורים הפנימיים אבו־שוק בצפון־דרום, באשמת המרת ילדים לנצרות במחנה וקיום קשרים עם קבוצת אופוזיציה חמושה. היא שוחררה ב-13 ביולי. ב-3 בספטמבר נעצר חבר צוות באל־פאשר בצפון דרפור ושוחרר ללא אישום ב-8 באוקטובר.

לקריאתו למועצת הביטחון של האו"ם לדחות את הדיון בתיק לתקופה של שנה בהתבסס על סעיף 16 באמנת רומא. ביולי, ביטא האיחוד בשנית את תמיכתו במדינות שלא עצרו את הנשיא אל־בשיר. בדצמבר, הפנה ההרכב הקדם-שיפוטי של בית הדין את תשומת לבן של מועצת הביטחון של האו"ם ושל אסיפת המדינות החתומות על אמנת רומא לעובדה, שמלאווי וצ'אד לא עצרו את הנשיא אל־בשיר.

סכסוך מזוין – דרפור

הפרות זכויות אדם נמשכו בהיקף נרחב לאורך השנה בכל רחבי דרפור. כוחות הממשלה – לרבות משטרת המילואים המרכזית וכוח ההגנה העממי (PDF) ומיליציות התומכות בממשלה – ביצעו מתקפות, שכללו הפצצות מן האוויר. במקביל, ביצעו קבוצות אופוזיציה חמושות התקפות קרקעיות בתוך ומסביב ערים וכפרים, לרבות מחנות של עקורים פנימיים. התקפות אלו הביאו למותם ולפציעתם של אזרחים, ולוו בביזה ובהרס של רכוש. ב-27 במאי, הודיע המתאם ההומניטרי של האו"ם, כי מאז דצמבר 2010 למעלה מ-70,000 איש נעקרו מבתיהם עקב הקרבות.

בין דצמבר 2010 ליוני 2011, פרצו קרבות בין הממשלה לקבוצות אופוזיציה חמושות בצפון דרפור, לרבות באזורים בין חֹר אֶבְצָ'ה, אבו־זֶרְגָה וטאביט. דווח, כי למעלה משמונה כפרים נהרסו ועשרות אלפים נמלטו מאימת הקרבות.

הממשלה הטילה הגבלות חמורות על גישתה של המשלחת המשותפת של האו"ם והאיחוד האפריקאי (UNAMID) וארגונים הומניטריים לאזור, ובכך מנעה מהם לפקח על המתרחש ולספק שירותים חיוניים לאזרחים.

בפברואר, השעתה הממשלה את פעילותו של ארגון הסיוע "שירותי סיוע קתוליים" במערב דרפור למשך חודש. גם כן בפברואר, גורש ארגון הסיוע הרפואי ההומניטרי "רופאי העולם" (Médecins du Monde) מדרום דרפור, לאחר שהואשם ב"ריגול". עובדי צוותים לאומיים ובינלאומיים של ארגונים הומניטריים והמשלחת המשותפת של האו"ם והאיחוד האפריקאי עוכבו ונעצרו.

כוחות הביטחון ערכו מבצעי כיתור וחיפוש במחנות של עקורים פנימיים באזורים המאוכלסים על ידי בני שבט

סכסוך מזוין – אזורי מעבר

ב־21 במאי, כבשו ה"כוחות החמושים של סודן" (SAF) את העיר אביי. התקפות של "כוחות החמושים של סודן", כוח ההגנה העממי (PDF), ומיליציה התומכת ב-SAF גירשו בכפייה את כל תושבי העיר והכפרים סביבה – למעלה מ־100,000 איש – לדרום סודן. ההתקפה באה לאחר סדרה של עימותים מזוינים בין ה"כוחות החמושים של סודן" ל"צבא השחרור של העם הסודני" (SPLA) במהלך החודשים ינואר עד מאי. כוחות מיליציה התומכת ב"כוחות החמושים של סודן" בזזו והעלו באש בתים ומתחמי ארגונים לא־ממשלתיים. ה-SAF שלל ממשלחת האו"ם לדרום סודן את הגישה לעיר למשך מספר ימים ונקט צעדים מעטים בלבד על מנת להגן על האוכלוסיה האזרחית. ב־27 ביוני, הוקם "כוח הביטחון הזמני של האו"ם באביי" (UNISFA) בכפוף להחלטה 1900 של מועצת הביטחון, בעקבות הסכם בין "מפלגת הקונגרס הלאומית" ו"תנועת השחרור של העם הסודני" באתיופיה לפירוז אביי והתרת פיקוח של 4,200 חיילים אתיופים על הנעשה באזור. עד סוף השנה, "הכוחות החמושים של סודן" ו"צבא השחרור של העם הסודני" טרם השלימו את פינוי כוחותיהם ואוכלוסיות אביי ורוב הכפרים מסביב לה נותרו עקורות בדרום סודן, ללא גישה נאותה למחסה, מזון ושירותים חיוניים אחרים. מנדט "כוח הביטחון הזמני של האו"ם באביי" הוארך ב־27 בדצמבר.

כתבי אישום הוגשו נגד עשרה עיתונאים, שדיווחו על המקרה של סאפיה אישאג מוחמד, שהותקפה מינית בידי קציני שירות המודיעין והביטחון הלאומי בינואר. ב־5 ביולי, נאסרה פטימה גאזאלי למשך חודש ועורך עיתונה סעד א־דין איברהים, נקנס.

ב־5 ביוני פרצו עימותים בדרום קורדופן בין "הכוחות החמושים של סודן" לקבוצת האופוזיציה החמושה "תנועת השחרור של העם הסודני-צפון". ממשלת סודן ביצעה הפצצות לא־מבחינות חוזרות ונשנות, מה שהביא למותם ולפציעתם של אזרחים. דו"ח, שפורסם באוגוסט על ידי משרד הנציב העליון לזכויות אדם, פירט מקרים של הרג לא־חוקי, הרס המוני וביזה של רכוש אזרחי, כמו גם האשמות אחרות העשויות להגיע לכדי פשעי מלחמה ופשעים נגד האנושות.

ב־1 בספטמבר, התפשט הסכסוך אל מדינת הנילוס הכחול. הנשיא אל־בשיר הכריז ביום המחרת על מצב חירום מדיני והחליף את המושל מאלכ אגאר, איש "תנועת השחרור של העם הסודני-צפון", במושל צבאי. אזרחים שנעקרו מביתם בעקבות הקרבות – למעלה מ־300,000 איש מדרום קורדופן ולמעלה מ־55,000 מהנילוס הכחול – נאלצו לחפש מקלט באזורים אחרים, לרבות מערב אתיופיה, ידה במחוז יוניטי שב־דרום סודן, ומחוז הנילוס העלי. ב־8 וב־10 בנובמבר, הפציצו "הכוחות החמושים של סודן" את אזורי הנילוס העלי ויידה.

לאורך השנה כולה, ממשלת סודן מנעה את גישתם של ארגוני סיוע וזכויות אדם בינלאומיים לאזורים אלו.

סכסוך מזוין – דרום סודן

עימותים פנימיים נמשכו בדרום סודן. השכיחות הגבוהה של נשק קל החריפה את העימותים והפרות זכויות האדם נגד אזרחים על ידי קבוצות אופוזיציה חמושות וכוחות ממשלה.

- ב־9 וב־10 בפברואר, פרצו קרבות בין "צבא השחרור של העם הסודני" לכוחות הנאמנים למנהיג האופוזיציה המזוינת, הגנרל ג'ורג' אַת'ור דָג, בנפת פאנגאק, שבמחוז ג'ונגלי. לפחות 154 אזרחים נהרגו ו־20,000 איש נעקרו מבתיים. עימותים נוספים אירעו ב־12 במרץ במאלאקאל שבנילוס העלי.

- ב־23 באפריל, "צבא השחרור של העם הסודני" ו"כוחות הנאמנים למנהיג האופוזיציה המזוינת, גבריאל טַנְגִינְה, התעמתו בכפר קאלדאק במחוז ג'ונגלי. הרס הבתים אילץ כ־15,000 איש לחפש מקום חדש.

פליטים ומהגרים

למעלה מ־300 מבקשי מקלט ופליטים אריתריאים הוחזרו בכפייה ב־17 באוקטובר, על אף הסכם בין נציגות האו"ם לפליטים, סוכנות האו"ם לפליטים ורשויות סודן, לפיו יותר להם להגיש בקשות למקלט מדיני בסודן, ועל אף העובדה שלחלקם היה מעמד פליט.

- ב־25 ביולי, מבקשת מקלט בת 23 נהרגה ואחרת בת 17 נפצע קשה לאחר שקפצו ממשאית שהסיעה אותן חזרה אל הגבול עם אריתריאה בניגוד לרצונן.

חופש ההתאגדות וההתכנסות

בין החודשים ינואר-אפריל ובאוקטובר, הפגינו אלפים בכל רחבי צפון סודן נגד עלות המחיה הגבוהה ובעד דמוקרטיה. כוחות המשטרה ושירות המודיעין והביטחון הלאומי עצרו מאות פעילים וחברי ותומכי מפלגות אופוזיציה. חלקם הוחזקו בבידוד ונפלו קורבן לעינויים וצורות אחרות של התעללות. בספטמבר, הוצא ארגון "תנועת השחרור של העם הסודני-צפון" מחוץ לחוק, משרדיו נסגרו ודווח, כי למעלה מ-200 מחבריו נעצרו. • למעלה מ-70 איש נעצרו בחרטום ב-30 בינואר, על מנת למנוע מהם להצטרף למחאות. על פי דיווחים, מוחמד עבדל-רחמן עבר התעללות בעת שהוחזק בידי המשטרה ולפי דיווחים לא-מאומתים הוא מת למחרת בבית החולים. לא נערכה חקירה כלשהי. • כ-100 איש נעצרו ב-20 באפריל בעקבות הפגנות באוניברסיטת ניאלה בדרום דרפור. כולם שוחררו עד ספטמבר. • ב-25 ביוני, בושרה גמאר חוסיין רחמה, פעיל זכויות האדם וחבר "תנועת השחרור של העם הסודני-צפון", נעצר באומדורמן. שופט הורה על שחרורו ב-14 באוגוסט, אך הוא מיד נעצר שוב על ידי שירות המודיעין והביטחון הלאומי. נכון לסוף השנה, הוא עודנו עצור, בלא שהוגש נגדו כתב אישום ובלא שהתאפשר לו לפגוש עורך דין. • ב-2 בספטמבר, עבדל-מוניי רחאמה, פעיל, משורר וחבר "תנועת השחרור של העם הסודני-צפון" נעצר בא-דאמאזין. נכון לסוף השנה, הוא עודנו עצור, בלא שהוגש נגדו כתב אישום ובלא שהתאפשר לו לפגוש עורך דין.

חופש הביטוי

עיתונים המשיכו להיסגר ולהיות כפופים לצנזורה, ועיתונאים הוטרדו ובכמה מקרים נעצרו ועמדו בפני עיני נויים או צורות אחרות של התעללות. • ב-31 בינואר, הוצא אל מחוץ לחוק עיתון האופוזיציה אג'ראס אל-חריה על ידי שירות המודיעין והביטחון הלאומי ונאסר על העיתונאים אל-סחאפה ואל-מידאן להפיץ את כל או חלק ממהדורותיהם. איסורי פרסום דומים התרחשו באוגוסט ובספטמבר. • עיתון Juba Post, המתפרסם אחת לשבועיים, נסגר זמנית על ידי סוכני ביטחון בדרום סודן ב-30 במרץ בעקבות מאמר בו נקבע, כי כוחות הנאמנים למנהיג

האופוזיציה המזוינת ג'ורג' את'ור יתקפו את ג'ובה לפני יולי. אחראי ההפצה של העיתון עוכב לזמן קצר בנמל התעופה ג'ובה ב-31 במרץ. • ב-9 ביולי, ביטלה המועצה הלאומית לעיתונות והוצאות לאור את רישיונותיהם של ששה עיתונים בבעלות חלקית של דרום סודנים. • כתבי אישום הוגשו נגד עשרה עיתונאים, שדיווחו על המקרה של סאפיה אישאג מוחמד, שהותקפה מינית בידי קציני שירות המודיעין והביטחון הלאומי בינואר. ב-5 ביולי, נאסרה פטימה גאזאלי למשך חודש ועורך עיתונה, סעד א-דין איברהים, נקנס. ב-25 ביולי, נעצרה אמל חבאני למשך חודש. • אבוזר אל-אמין, סגן עורך עיתון ראי-א-שעב, שוחרר בערבות ב-22 באוגוסט. הוא נעצר על ידי סוכני שירות המודיעין והביטחון הלאומי ב-15 במאי 2010 ונדון לחמש שנות מאסר בעוון "חתימה תחת החוקה" ו"פרסום ידיעות מסולפות", בגין מאמרים שפורסמו אודות הבחירות לנשיאות ולפרלמנט באפריל 2010 וכן אודות האשמות בדבר מפעל נשק איראני המוקם בסודן.

עונש מוות

עונשי מוות עודם מוטלים הן בצפון סודן והן בדרומה, לרבות על קטינים, ולפחות חמש הוצאות להורג התקיימו.

ארה"ו

ארצות הברית של אמריקה

נשיא המדינה וראש הממשלה **ברק ח. אובמה**

עונש מוות קיים

אוכלוסיה 313.1 מיליון נפש

תוחלת החיים 78.5 שנה

תמותה מתחת לגיל 5 7.8 לאלף

43 גברים הוצאו להורג במהלך השנה ועדיין קיים חשש בנוגע לתנאי כליאה אכזריים. עשרות עצורים נותרו בגואנטנמו במעצר צבאי ללא הגבלת זמן. הממשל הודיע על כוונתו לבקש להטיל עונש מוות על ששה מעצורים אלה במשפטים בפני ועדות צבאיות. עד סוף השנה, הוחזקו כ-3,000 איש במתקן המעצר האמריקאי בבסיס חיל האוויר באגראם באפגניסטן. השימוש בכוח קטלני במסגרת המאבק בטרור עורר חששות כבדים וכך גם המשך הדיווחים על שימוש בכוח מופרז במהלך אכיפת החוק המקומי.

ביטחון ומאבק בטרור

מעצרים בגואנטנמו

בסוף 2011, כמעט שנתיים לאחר המועד האחרון שקבע הנשיא אובמה לסגירת מתקן המעצר בגואנטנמו, 171 גברים עדיין הוחזקו בבסיס זה, לרבות ארבעה, שהורשעו על ידי ועדה צבאית. במהלך השנה הועבר עצור אחד מהבסיס. שני עצורים אפגאנים מתו, האחד כתוצאה מסיבות טבעיות, ולפי דיווחים, השני התאבד. מותם של השניים העלה לשמונה את מספר העצורים שידוע כי מתו במתקן המעצר. ב-31 בדצמבר, חתם הנשיא אובמה על חוק ההרשאה לביטחון המדינה (NDAA), המתיר, בין היתר, מעצר ללא הגבלת זמן וללא הגשת כתב אישום או העמדה לדין של חשודים בפעילות טרור.

העמדה לדין של עצורי גואנטנמו

ב-4 באפריל, הודיע התובע הכללי של ארה"ב כי חמישה עצורים בגואנטנמו, המואשמים במעורבות במתקפות ה-11 בספטמבר 2001 – חאלד שיח' מוחמד, ווליד בין-עטאש, רמזי בין אל-שבח, עלי עבד אל-עזיז ומר-

סטפא אל-חוןסאווי – יועמדו לדין בידי ועדה צבאית. הודעה זו סתרה את הודעתו מנובמבר 2009 לפיה יישפטו החמישה בבית דין פדרלי רגיל בארה"ב. התובע הכללי האשים את חברי הקונגרס בהיפוך המגמה היות והם "הטילו הגבלות שמונעות מהממשל להביא עצורים כלשהם מגואנטנמו למשפט בארצות-הברית, יהא בית הדין אשר יהא". התובעים המליצו כי אם יורשעו, יוטל על החמישה עונש מוות. עד סוף השנה טרם נפתחו משפטיהם. במשך קרוב לארבע שנים, הוחזקו חמשת העצורים בבידוד במתקן מעצר אמריקאי סודי, בטרם הועברו לגואנטנמו ב-2006.

בספטמבר, העבירה הממונה המכנסת של הוועדות הצבאיות (The Convening Authority for the military commissions) את כתב האישום נגד אזרח ערב הסעודית עבד אל-רחים אל-נאשירי למשפט; אם יורשע, הוא עשוי לקבל עונש מוות. הממשלה טענה, כי ניתן יהיה להחזיר את אל-נאשירי למעצר ללא הגבלת זמן אם יזוכה במשפטו בפני הוועדה הצבאית, שטרם החל נכון לסוף 2011.

בפברואר, הודה אזרח סודן נור עות'מן מוחמד בפני ועדה צבאית, כי סיפק תמיכה חומרית לטרור ונידון ל-14 שנות מאסר. מלבד 34 חודשים, כל מאסרו הומר במאסר על תנאי בתמורה להסכמתו להעיד לטובת ארה"ב בהליכים עתידיים, בין אם בפני ועדה צבאית או בפני בית דין פדרלי.

נור עות'מן מוחמד הוא האדם השישי שהורשע בידי ועדה צבאית מאז 2001. ארבעה מבין המורשעים הודו באשמה. עומר ח'אדר הקנדי, שהיה בן 15 כשנתפס בידי כוחות ארה"ב ב-2002, עודנו עצור בגואנטנמו נכון לסוף 2011. ב-2010 הוא נידון על ידי ועדה צבאית ל-40 שנות מאסר, לאחר שהודה בחמישה סעיפי אישום של "פשעי מלחמה". לאחר מכן, קוצר גזר דינו לשמונה שנים. הרשויות בקנדה ובארה"ב הסכימו לאפשר את העברתו לקנדה לאחר שירצה שנת מאסר אחת בארה"ב. שנה ראשונה זו הסתיימה באוקטובר.

בית הדין לערעורים על ועדות צבאיות (USCMCR) פרסם חוות דעת בנוגע למקרים של שני אזרחי תימן, סלים אחמד חמדאן ועלי חזמה אחמד סולימן אל-בֶּהֶל, לזל, שהורשעו על ידי ועדות צבאיות. בשני המקרים, אישר בית הדין את ההרשעות וגזרי הדין.

אזרח טנזניה, אחמד ח'לפאן ע'יילאני, שהורשע בנובמ-

חסינות מעונש

לא ניתן דין וחשבון על הפרות זכויות אדם, שבוצעו בתקופת ממשלו של הנשיא ג'ורג' וו. בוש במסגרת תוכנית סוכנות הביון המרכזית (CIA) למעצרים חשאיים והעברה חשאית של אנשים מחזקתה של מדינה אחת לאחרת בדרכים העוקפות נהלים שיפוטיים ואדמיניסטרטיביים תקינים (מה שמכונה "Rendition").

ב־16 במאי סירב בית המשפט העליון לדון במקרה של מוחמד נ' ג'פסון והותיר על כנה פסיקה של ערכאה נמוכה יותר מ־2010, שדחתה תביעה שהגישו חמישה גברים, שטענו כי הועלמו בכפייה והיו נתונים לעינויים ולצורות אחרות של יחס אכזרי, בלתי־אנושי או משיפיל בידי עובדי ממשל אמריקאים וסוכנים של ממשלות אחרות, כחלק מהתוכנית האמריקאית למעצר והעברה בחשאי. בנובמבר, הציגו החמישה את טענותיהם בפני הנציבות הבין־אמריקאית לזכויות אדם.

ב־30 ביוני, הודיע התובע הכללי של ארה"ב כי הסתיימה "הבדיקה הראשונית" של החקירות במסגרת תוכנית סוכנות הביון המרכזית. לדבריו, הוא קיבל את המלצת התובע לקיים "חקירה פלילית מלאה" של שני מקרי מוות במעצר, אך לא נדרשת חקירה נוספת של מקרים אחרים.

עומר ח'אדר הקנדי, שהיה בן 15 כשנתפס בידי כוחות ארה"ב ב־2002, עודנו עצור בגואנטנמו נכון לסוף 2011. ב־2010 הוא נידון על ידי ועדה צבאית ל־40 שנות מאסר, לאחר שהודה בחמישה סעיפי אישום של "פשעי מלחמה". לאחר מכן, קוצר גזר דינו לשמונה שנים.

בחוות דעת שפורסמה באוקטובר, סירב שופט פדרלי להאשים את סוכנות הביון המרכזית בביזיון ביהמ"ש בעוון השמדת קלטות וידאו, שתיעדו חקירות עצירים שהוחזקו במתקני מעצר סודיים. הקלטות – שכללו תיעוד של השימוש ב"טכניקות חקירה מחוזקות", לרבות טכניקה המדמה טביעה ("Waterboarding") – הושמדו ב־2005, למעלה משנה לאחר שביהמ"ש הורה לממשלה להמציא או לזהות חומרים הקשורים ליחס שניתן לעצורים.

בר 2010 בבית דין מחוזי בארה"ב במעורבות בפיגועים בשגרירויות ארה"ב במזרח אפריקה ב־1998, נידון ביונאר למאסר עולם. הוא הוחזק במתקן מעצר סודי של סוכנות הביון המרכזית (CIA) במשך שנתיים, ולאחר מכן במתקן המעצר הצבאי בגואנטנמו במשך כשלוש שנים בטרם הועבר לניו יורק ב־2009. נכון לסוף 2011, הוא עדיין העצור לשעבר היחיד מגואנטנמו, שהועבר למשפט בבית דין פדרלי בארה"ב.

מתקן המעצר באגראם באפגניסטן

מאות עצורים הוחזקו במתקן המעצר של ארה"ב ב־פְּוּוּאן (DFIP), שנמצא בבסיס חיל האוויר באגראם באפגניסטן. כ־3,100 עצורים עודם מוחזקים במתקן זה, כמעט פי שלוש ממספר העצורים שהוחזקו שם בתקופה המקבילה אשתקד. על פי הוועדה הבינלאומית של הצלב האדום, ברוב המקרים מדובר באזרחי אפגניסטן, שנעצרו על ידי כוחות הקואליציה בדרום המדינה ובמזרח. על פי הפנטגון, בינואר החל תהליך "העברת פעילויות המעצר" במתקן לידי הרשויות האפגניות, עם העברת יחידת המגורים של העצורים לסמכות משרד ההגנה האפגני.

בבית משפט מחוזי בארה"ב נמשכה ההתדיינות המ־שפטית בשאלה אם יש לאפשר לעצורים המוחזקים בבאגראם לערער על חוקיות מעצרים בפני בתי דין בארה"ב. במאי 2010 ביטל בית הדין האמריקאי לערים עורים פסיקה של שופט מחוזי מ־2009, לפיה שלושה עצורים בבאגראם – שלא היו אזרחי אפגניסטן ושנתפסו מחוץ לגבולותיה – יוכלו להגיש עתירות "הביאס קורפוס" בבית משפט.

מעצרים ומשפטים אחרים

אזרח סומליה, אחמד עבדול־קאדיר ון־סאמָה, נעצר באפריל על ידי כוחות ארה"ב במפרץ עדן, הובא לארה"ב בתחילת יולי והואשם בעבירות הקשורות לטרור. ככל הנראה, וורסאמה הוחזק בבידוד למשך ששה שבועות לפחות ובמתקן מעצר סודי במשך שבועיים לפחות, לפני העברתו לארה"ב. בתגובה לחששות, שהביע אמנ־סטי אינטרנשיונל בנוגע ליחס שהוענק לו לפני העברתו לארה"ב, מסרו הרשויות כי "הממשל האמריקאי טען מאז ומעולם, כי הוא נתון במלחמה עם אל־קאעידה ובעלי בריתו וכי הוא רשאי לנקוט כל אמצעי חוקי, לרבות מעצר, על מנת להביס את האויב".

שימוש בכוח קטלני

אוסאמה בן-לאדן ומספר אחרים נהרגו ב־1 במאי במתחם מגורים באבוטאבאד שבפקיסטן במהלך מבצע של הכוחות המיוחדים האמריקאיים. הממשל האמריקאי הבהיר, כי המבצע נערך בהתאם לתיאוריה האמריקאית לפיה מתנהל סכסוך מזוין עולמי בין ארה"ב לארגון אל־קאעידה, סכסוך שלגביו ארה"ב אינה מכירה בתחולת החקיקה הבינלאומית בדבר זכויות אדם. בהעדר הבהרה נוספת מצד הממשל, דומה כי חיסולו של בן-לאדן היה שלא כדין. אנוואר אל־אוולאקי, סמיר ח'אן ולפחות שניים נוספים נהרגו בתימן ב־30 בספטמבר, כששיירת רכביהם הותקפה בידי מטוס זעיר ללא טייס (מזל"ט) אמריקאי. עד סוף השנה, אמנסטי אינטרנשיונל לא קיבל מהרשויות בארה"ב התייחסות כלשהי לגבי החשש שהביע, כי חיילים אלו הם בבחינת הוצאה להורג ללא משפט.

שימוש מופרז בכוח

לפחות 43 איש נהרגו לאחר שספגו הלם חשמלי מא־קדחי טייזר משטרתיים, מה שהעלה את מספר מקרי המוות הללו מאז 2001 ל־497. בעוד שפתולוגים ייחסו את רוב מקרי המוות הללו לגורמים אחרים, כגון בעיות בריאות בסיסיות, הרי שהשימוש באקדחי טייזר מצוין כסיבת המוות או כגורם תורם בלמעלה מ־60 מקרים. רוב ההרוגים לא היו חמושים ורבים מהם לא היו איום מהותי, בעת שחושמלו.

מאות נשים הרוות המשיכו למות בנסיבות שניתן היה למנוע. לא נרשמה כל התקדמות לקראת מימוש היעדים, שהציבה הממשלה, לצמצום מקרי המוות בהיריון והפערים המבוססים על גזע, מוצא אתני, אזור מגורים והכנסה נותרו בעינם.

במאי, פרסם המכון הלאומי למשפט (NIJ) דו"ח, שבחן מקרי מוות בעקבות השימוש במכשירי אנרגיה מולכת (CEDs) כגון אקדחי טייזר. לפי הדו"ח לא היו "ראיות רפואיות חד־משמעיות" לקיומו של סיכון גבוה למוות או לפגיעה קשה כתוצאה מהשימוש באמצעים אלו נגד מבוגרים בריאים מן השורה. יחד עם זאת, הדו"ח ציין כי ברבים ממקרי המוות, שיוחסו לאקדחי טייזר, הייתה חשיפה מרובה או ממושכת לאמצעי זה והומלץ להימנע משימוש כזה. במחקר צוין גם, כי ייתכן ומרווחי הביטחון

אינם רלוונטיים למקרה של ילדים קטנים, בעלי מחלות לב, קשישים, נשים בהיריון ומי שנתון "בסיכון אחר". אמנסטי אינטרנשיונל המשיך לקרוא לרשויות אכיפת החוק לחדול מהשימוש בנשק מסוג זה או להגביל את השימוש בו רק למקרים של סכנה מיידית למוות או פגיעה חמורה.

היו תלונות לגבי שימוש מופרז בכוח מצד המשטרה כלפי מפגינים, שהשתתפו בתנועת המחאה של "כיבוש וול סטריט". באוקלנד, קליפורניה, שוטרים שניסו לפזר מפגינים באוקטובר ובנובמבר הואשמו בירי חסר אבחנה של גז מדמיע, חימוש עטוף ב־beanbag rounds) ורימוני הלם על קהלים של מפגינים לא־אלימים, וב־שימוש באלות, מה שהביא לפציעתם הקשה של שני אנשים לכל הפחות. נכון לסוף השנה, תלויה ועומדת תביעה אזרחית בעניין זה. המשטרה בטולסה, אוקלהומה, ובסיאטל, וושינגטון, השתמשה בתרסיס פלפל נגד מפגינים לא־אלימים.

בתקריות נפרדות, נורו ונהרגו שלושה אנשים, לרבות שני בני נוער, על ידי משמר הגבול האמריקאי, עקב יידוי אבנים, לכאורה, לעבר קצינים לאורך גבול ארה"ב־מקסיקו. על פי דיווחים, שניים מהם נמצאו בצד המקסיקני של הגבול ונורו מעבר לגבול. חקירת משרד המשפטים האמריקאי בעניין הירי בסרחיו אדריאן הרננדס גואַרְקָה, בן ה־15, בנסיבות דומות ב־2010 טרם הסתיימה עד סוף השנה.

תנאי מעצר

אלפי אסירים בקליפורניה שבתו רעב ביולי ובאוקטובר במחאה על תנאי הבידוד האכזריים ב"יחידות הדיוור המאובטחות" (SHUs) של המדינה. ביחידות אלו שבכלא המדיני פֶּלִיקֶן בֵּיי, נכלאו למעלה מ־1,000 אסירים בתאים ללא חלונות למשך 22.5 שעות ביממה, בתנאים שביהמ"ש תיאר ב־1995 כ"עלולים לדחוק את רוב בני האדם לקצה הסיבולת הנפשית". בעת שביית הרעב, למעלה מ־500 מאסירי פליקן ביי כבר חיו בתנאים אלו במשך עשר שנים לפחות, ו־78 מהם חיו 20 שנה או יותר ב"יחידות הדיוור המאובטחות". מספר רפורמות, לרבות שינוי הנהלים להקצאת חשודים בהשתייכות לכנופיות למאסר ללא הגבלת זמן ב"יחידות הדיוור המאובטחות", היו תחת בדיקה בסוף השנה. אמנסטי אינטרנשיונל הצטרף לאחרים בגינוי צעדים משמעותיים שנוקטו נגד שובתי רעב וקרא לשים קץ

נגד חוקים דומים שנחקקו נגד מהגרים בג'ורג'יה, דרום קרוליינה, אינדיאנה ויוטה.

הזכות לבריאות – תמותת נשים בלידה

מאות נשים הרות המשיכו למות בנסיבות שניתן היה למנוע. לא נרשמה כל התקדמות לקראת מימוש היעדים, שהציבה הממשלה לצמצום מקרי המוות בהיריון והפערים המבוססים על גזע, מוצא אתני, אזור מגורים והכנסה נותרו בעינם. מספר הצעות חוק הוגשו במהלך השנה לקונגרס, במטרה להתמודד עם פערי הבריאות, להעביר למדינות מענקים למימון ועדות לבקרת נתוני התמותה ולהרחיב את הפרקטיקות הטובות ביותר. בסוף השנה, אף אחת מההצעות לא הפכה לחוק. הדיון בערעורים המשפטיים על חוק הרפורמה בבריאות משנת 2010 נמשך.

עונש מוות

43 אסירים, כולם גברים, הוצאו להורג בארה"ב במהלך השנה, כולם בזריקת רעל. בכך עלה ל-1,277 מספרן הכולל של ההוצאות להורג שבוצעו מאז ביטל בית המ"שפט העליון את המורטוריום על עונש המוות ב-1976. במרץ, הפכה אילינוי למדינה ה-16 בארה"ב שביטלה את עונש המוות. בנובמבר, השעה מושל אורגון את כל ההוצאות להורג במדינה וקרא ל"הערכה מחודשת, שכבר צריכה הייתה להתבצע מזמן" של עונש זה. בנובמבר, התבצעה באיידהו ההוצאה הראשונה להורג מזה 17 שנה.

- אדי פאוול הוצא להורג באלבמה ב-16 ביוני, על אף ראיות לכך שסבל מרמה מסוימת של "פיגור שכלי", מה שהופך את הוצאתו להורג למנוגדת לחוקה.
- אזרח מקסיקו, הומברטו ליאל גרסיה, הוצא להורג בטקסס ב-7 ביולי. כיוון שנשללה ממנו הזכות להיוועץ בפרקליט לאחר מעצרו, הוצאתו להורג מהווה הפרה של החוק הבינלאומי ושל צו מחייב של בית הדין העולמי לצדק (ICJ).
- טרוי דייויס הוצא להורג בג'ורג'יה ב-21 בספטמבר, על אף ספקות רציניים בנוגע למהימנות הרשעתו. ההוצאה להורג התבצעה למרות מאות אלפי בקשות חנינה.
- מנואל ואקא הוצא להורג בפלורידה ב-28 בספטמבר לאחר 30 שנה באגף הנידונים למוות.

לתנאי הכליאה הלא-אנושיים. אלפי אסירים נותרו בבידוד בתנאים דומים במדינות אחרות, לרבות אריזונה וטקסס. בראדלי מאנינג, חייל אמריקאי שהואשם בהדלפת מס"מכים לוויקיליקס, ריצה את 11 חודשי מעצרו הראשון נים בבידוד במתקן כליאה ימי בקוואנטיקו, וירג'יניה. תנאי מעצרו השתפרו לאחר שהועבר באפריל למתקן כליאה צבאי עם רמת אבטחה בינונית, שם הותר לו להתרועע עם יתר העצורים הממתנים למשפטם. שיי מוע מקדים בעניין ההאשמות הפליליות נגדו התקיים ב-16 בדצמבר.

זכויות הילד

במרץ, הודיעה ארה"ב למועצת האו"ם לזכויות הילד, כי היא תומכת ביעדי אמנת האו"ם לזכויות הילד ובה-מלצותיהן של ממשלות אחרות במסגרת הליך הביקורת התקופתית האוניברסאלית, כי ארה"ב תאשר את האמנה. בסוף השנה, ארה"ב נותרה אחת משתי מדינות בלבד שטרם אשררו את האמנה, כאשר סומליה היא המדינה השנייה. באוגוסט, הועבר ג'ורדן בראון לבית משפט לנוער בפנסילבניה על מנת לעמוד לדין. במהלך השנתיים וחצי, שלפני כן הוא עמד בפני האפשרות להישפט כבוגר ולקבל עונש מאסר עולם ללא אפשרות חנינה, בעוון פשע שביצע בגיל 11. בנובמבר, הסכים בית המשפט העליון של ארה"ב לשקול לאסור הטלת עונש מאסר עולם ללא חנינה במקרים של מעשי רצח שביצעו קטינים; פסיקה בעניין זה לא צפויה לפני אמצע 2012. ב-2010, אסר בית המשפט על מאסר עולם ללא חנינה במקרים שאינם רצח, שביצעו קטינים.

זכויות מהגרים

בספטמבר, שופט פדרלי הישעה זמנית חלקים מחוק שנחקק באלבמה בעניין מהגרים חסרי מסמכים. חלקים אחרים מהחוק אושרו, לרבות סעיף המחייב שוטרים מדיניים ומקומיים לבדוק במהלך בדיקות תעבורה שגרתיות את מעמד ההגירה של כל אדם, שקיים "חשד סביר" כי הוא מהגר לא-חוקי. משרד המשפטים האמריקאי, כמו גם כנסיות וקבוצות חירויות אזרחיות ערערו בסוף השנה על החוק, המחמיר ביותר מסוגו שאושר בארה"ב עד כה. ערעורים כבר הוגשו בבתי דין פדרליים

סין

הרפובליקה העממית של סין

נשיא המדינה הו ג'ינטאו

ראש הממשלה וון ג'יאבאו

עונש מוות קיים

אוכלוסיה 1,347.6 מיליון

תוחלת החיים 73.5 שנים

תחומה מתחת לגיל 5: 19.1 לאלף

בפברואר, מתוך חשש מפני תנועת מחאה בהשראת האירועים במזרח התיכון ובצפון אפריקה, יצאו הרשויות באחד ממבצעי הדיכוי הנוקשים ביותר נגד פעילי פוליטיים, מגיני זכויות אדם ופעילים באינטרנט, מאז ההפגנות בכיכר טיאנאנמן בשנת 1989. התעצם השימוש בהטרדות, איומים, היעלמויות בכפייה ומעצרי שירותיים ולא־חוקיים נגד מבקרי המשטר. אמצעי ביטחון מוגברים ננקטו באזורי מיעוטים אתניים, בהם מחו התושבים המקומיים נגד אפליה, דיכוי והפרות אחרות של זכויותיהם. הרשויות הגבירו את מאמציהן המתמשכים להכפיף את כל הפולחן הדתי לשליטה ממשלתית, לרבות על ידי רדיפה אכזרית של חלק מהמאמינים. עוצמתה הכלכלית של סין במהלך המשבר הכלכלי העולמי חיזקה את כוח ההשפעה הבינלאומי שלה בתחום זכויות האדם – לרוב לרעה.

רקע

הכלכלה הסינית נותרה חסינה יחסית למרות מפגעי המשבר הכלכלי העולמי, מה שעורר חשש שמא גורמים בינלאומיים יסתייגו מלמתוח ביקורת על מצב זכויות האדם בסין, מגמה שכבר באה לידי ביטוי בעבר הלא־רחוק. סין השתמשה בהצלחה בכוחה הכלכלי והפוליטי העולה, על מנת להפעיל לחץ על מדינות אחרות להחזיר בכפייה לסין מספרים גדלים והולכים של אזרחים סינים ממוצאים שונים, כגון אויגורים. עם שובם הכפוי לסין הם עמדו בפני סכנה של משפטים לא־הוגנים, עינויים ומעשי התעללות אחרים במעצר, כמו גם הפרות אחרות של זכויות אדם.

חופש הביטוי

הרשויות המשיכו לעשות שימוש לרעה בחוק הפלילי, על מנת לדכא את חופש הביטוי. הן עצרו או כלאו קרוב ל־50 איש והטרידו ואיימו על עשרות אחרים במהלך דיכוי הפגנות ה"סמין", שהחלו בפברואר בתגובה לתנועות המחאה העממיות במזרח התיכון ובצפון אפריקה. בערים רבות פשטה קריאה אנונימית לטיולים לא־אלימים ביום ראשון לאות מחאה נגד השחיתות, דיכוי זכויות האדם והעדר רפורמה פוליטית.

במסגרת ערכון "תקנות מנהלת ההוצאות לאור" של סין בחודש מרץ, נוספה דרישה חדשה המחייבת מפיצי פרסומים באינטרנט או ברשתות מידע לקבל רשיון, או להסתכן באישום פלילי ובענישה. הרשויות סגרו או הלאימו מספר הוצאות לאור שפרסמו תחקירים עיתונאיים בסוגיות רגישות. על פי דיווחים, נאסר השימוש במאות מילים, לרבות "דמוקרטיה" ו"זכויות אדם", בהודעות טקסט בטלפונים ניידים.

• שני פעילים ותיקים, שנעצרו במהלך מחאות "סמין", נידונו לעונשי מאסר ארוכים בעוון כתיבתם הפוליטית. ב־23 בדצמבר, הורשע צ'ן וניי ב"הסתה לחתירה תחת סמכות המדינה" ונידון לתשע שנות מאסר, זאת בגין 11 מאמרים שכתב בזכות הדמוקרטיה ורפורמה פוליטית. ב־26 בדצמבר, נידון צ'ן שי לעשר שנות מאסר לאחר שהורשע באותו סעיף אישום, בעוון 36 מאמרים שפרסם בחו"ל. דינג מאו ממחוז סצ'ואן וליאנג קאן ממחוז גואנגדונג נותרו במעצר בגין מעורבותם במחאות "סמין".

מגיני זכויות האדם

הרשויות המשיכו להטריד פעילים למען דמוקרטיה וזכויות אדם, לאיים עליהם, להתנכל להם ולהפלילם. תומכי המפלגה הדמוקרטית של סין נידונו לתקופות מאסר ממושכות.

• במרץ, הורשע ליו שיאנגני ב"הסתה לחתירה תחת סמכות המדינה" ונידון לעשר שנות מאסר בגין פעילות לקידום הדמוקרטיה, תמיכתו בתנועת "עצומת אמנת 08" וכתביו על הצורך ברפורמה פוליטית.

• מאז שחרורו מהכלא בספטמבר 2010, נותר פעיל זכויות האדם צ'ן גואנגצ'נג במעצר בית לא־חוקי ביחד עם רעייתו יואן ונייג'ינג ובתם. תנועה עממית לתמיכה בצ'ן גואנגצ'נג העיור צברה תנופה ברחבי המדינה ופ

סו סו מוואי, פעילת לייבור
לזכויות אדם, מגיעה לשדה
התעופה בינגון, מיאנמר, 16
באוקטובר 2011. היא נידונה במקור
למאסר של 12 שנים ו-6 חודשים,
אך שוחררה לאחר שהממשלה
העניקה חנינה לכ-240 אסירים
פוליטיים ב-12 באוקטובר 2011.

© REUTERS/Soe Zeya Tun

שבתקופת היעלמותו הוא הוחזק במעצר רשמי.

פינויים בכפייה

פינויים בכפייה של אזרחים מבתיים ומשקיהם ללא הליך נאות או פיצוי ראוי, הואץ ולווה במידה גדלה והולכת באלמות. ב־21 בינואר, פרסמה מועצת המדינה תקנות חדשות הנוגעות להפקעת בתים באזורים עירוניים. אף שהיה זה צעד בכיוון הנכון, התקנות חלו רק על תושבי הערים ולא על דיירים או אחרים, שאינם הבעלים, מה שהותיר את רוב בני העם הסיני חשוף לפינויים בכפייה.

- ב־29 בדצמבר, עורכת הדין לשעבר ני יולאן הועמדה למשפט באשמת "סכסכנות" ו"הונאה", ועמדה בפני עונש מאסר ממושך. ני יולאן עצמה פונתה בכפייה מבי־תה ב־2008, לפני אולימפיאדת בייג'ין, והיא משותקת ממוותניה ומטה כתוצאה מהמכות שקיבלה בעת מעצרה.

עונש מוות

בפברואר, העביר הקונגרס העממי הלאומי את התיקון השמיני לחוק הפלילי של סין, אשר ביטל את עונש המוות כגזר דין בעוון 13 עבירות שונות. בה בעת, נוספו מספר עבירות לרשימת העבירות החייבות בעונש מוות והורחבה תחולתן של עבירות אחרות. סין המשיכה לעשות שימוש נרחב בעונש מוות, כולל כעונש על פשעים לא־אלימים, ולהטילו לאחר משפטים לא־הוגנים. על פי הערכות, מגיע מספר ההוצאות להורג לאלפים. יחד עם זאת, הנתונים על מספר עונשי המוות וההוצאות להורג עודם חסויים.

חופש דת

הרשויות המשיכו לחתור להגשמת יעדיהן: הכפפת כל צורות הפולחן הדתיות לשליטת המדינה, לרבות פיקוח ממשלתי על הלכות הדת, מינוי מנהיגים דתיים, רישום קבוצות דת ובניית אתרי פולחן. מאמני דתות שפולחן נאסר על ידי הרשויות, או כאלו שאינן נהנות מתמיכתן, היו נתונים בסכנה מתמדת של הטרדות, מעצרים, מאסרים ובכמה מקרים גם רדיפה אלימה. הדתות האסורות כללו כנסיות פרוטסטנטיות ביתיות הפועלות במחתרת וקתולים המקבלים על עצמם את מרות הוותיקן. כ־40 בישופים קתולים נעלמו וככל הנראה מוחזקים בידי הרשויות.

- בין ה־10 באפריל לסוף השנה, נעצרו חברי כנסיית

עילים רבים העלו לבלוגים באינטרנט את תמונותיהם, כשהם מרכיבים את המשקפיים הכהים המאפיינים אותם. תומכים מכל רחבי סין, שהגיעו לעיר מגוריו בני־סיון להיפגש עמו, הוכו ונשדדו בידי שוטרים בבגדים אזרחיים המוצבים באזור.

היעלמות בכפייה

מספר האנשים שהועלמו בכפייה על ידי הרשויות גדל. רבים הוחזקו במתקני מעצר סודיים, לרבות הפליט הפוליטי המונגולי האדא. רבים אחרים נותרו או הושמו במעצר בית לא־חוקי, ביניהם ליו שיא, רעייתו של חתן פרס נובל ליו שיאובו, ובתם, כמו גם ז'נג אַנְצ'וֹנג, עו"ד משנחאי הפועל למען זכויות דיור.

ב־30 באוגוסט, פרסמו הרשויות טיוטה של תיקון נים לחוק ההליך הפלילי של סין – תיקונים ראשונים שהוצעו מאז 1997. על אף שנכללו בהם מספר שינויים חיוביים, הוצע, בין היתר, להתיר בחוק מעצר של חשודים לתקופה של עד חצי שנה מבלי להודיע על כך לבני משפחותיהם ולמקורביהם. פרשנים משפטיים רבים ראו בכך נסיון ללגליזציה של היעלמות בכפייה. התיקונים המוצעים כללו איסור על שימוש בראיות לא־חוקיות, הכוללות הודאות שנגבו בכוח וראיות שהושגו באמצעות עינויים והתאכזרות. יחד עם זאת, נמשך השימוש הר"וח בעינויים במתקני מעצר, כיוון שמדיניות הממשלה – כגון דרישה מעובדי מתקני מעצר ובתי כלא "להחזיר בתשובה" מתנגדי משטר על רקע דתי ולגרור להם להתכחש לאמונתם – יצרה אוירה המעודדת עינויים.

ב־30 באוגוסט, פרסמו הרשויות טיוטה של תיקונים לחוק ההליך הפלילי של סין – תיקונים ראשונים שהוצעו מאז 1997. על אף שנכללו בהם שינויים חיוביים הוצע, בין היתר, להתיר בחוק מעצר של חשודים לתקופה של עד חצי שנה מבלי להודיע לבני משפחותיהם ולמקורביהם. פרשנים משפטיים רבים ראו בכך ניסיון ללגליזציה של היעלמות בכפייה.

- ב־16 בדצמבר, נדון לשלוש שנות מאסר פרקליט זכויות האדם הידוע גאו ז'יֶשֶׁנג, שהועלם בכפייה לסירוגין במשך קרוב לשלוש שנים. הוא נכלא בעוון "הפרות חוזרות ונשנות של תנאי שחרורו" וזאת ימים ספורים לפני תום חמש שנות שחרורו על תנאי. ההערכות הן,

שואנג המחתרתית בבייג'ין מידי שבוע, כל אימת שניסו לקיים את מיסת יום ראשון בשטח פתוח בצפון-מערב בייג'ין. רוב העצורים הוחזקו בתחנות משטרה או במעצר בית על מנת למנוע את קיום המיסה. חברי הכנסייה גורשו שוב ושוב מאולמות שכורים ונמנע מהם להשתכן בבניין אותו רכשה הכנסייה לפני שנים רבות.

פאלון גונג

הרשויות המשיכו לנהל מסע שיטתי, כלל-ארצי ול-עיתים קרובות אלים נגד הפאלון גונג, תנועה רוחנית שהוצאה אל מחוץ לחוק בשנת 1999 והוגדרה כ"כת רשע". הייתה זו השנה השנייה של קמפיין ממשלתי תלת-שנתי שנועד להגביר את שיעור ה"חזרה בתשובה" של מתרגלי פאלון גונג, תהליך שבו הופעלו לחצים – לא אחת באמצעות עינויי גוף ונפש – במטרה לגרום להם להתנער מאמונתם ותרגולם בפאלון גונג. מתרגלים שסירבו לעשות זאת עמדו בפני סיכון של חשיפה לד-רגות קשות יותר ויותר של עינויים וצורות התעללות אחרות. לשם כך, הפעילו הרשויות מתקני מעצר לא-חוקיים, שנהוג לכנותם "מרכזי שטיפת מוח". מקורות פאלון גונג דיווחו, כי בכל שלושה ימים מת אחד מא-נשיהם במעצר רשמי או זמן קצר לאחר שחרורו. עוד טענו כי אלפים רבים עדיין נעדרים.

• ב-5 במרץ נעצר מתרגל פאלון גונג ז'ו שיאנג'יאנג בביתו בעיר טאנגשאן שבמחוז הֶבֵי והובל לכלא בינהאי שבעיר טיאנג'ין, באותו מחוז. הוא פתח מייד בשביתת רעב. הוא ריצה בעבר תשע שנות מאסר שכללו עבודות פרך ועי-נויים, לרבות מניעת שינה, מכות חשמל, הכאות ומתיחת גופו על שולחן נמוך, כשגפיו מוצמדות לרצפה. הרשויות המשיכו למנוע ממנו לפגוש עורך דין. בתגובה לעתירה שניסחה רעייתו לי שאנשאן, חתמו למעלה מ-2,500 תו-שבי עירו והסביבה על עצומה שקראה לשחרורו. בעקבות זאת, היא עצמה נעצרה בספטמבר, ביחד עם אחיו הגדול של בעלה ולפחות ארבעה אנשים נוספים.

האזור האוטונומי מונגוליה הפנימית

רציחתו של מֶרְגֶן, רועה ממוצא מונגולי, ב-10 במאי על ידי עובד חברת נפט סיני ממוצא האן עוררה גל נרחב של מחאות ברחבי האזור. בין שתי הקבוצות האתניות שררה מתיחות רבה עקב קובלנות מצדם של הרועים המקומיים, שחשו איום על מקור פרנסתם עקב השת-לטות על אדמות ונזק סביבתי למרעה, שנגרם על ידי

חברות כרייה הפועלות באיזור, רבות מהן בבעלות סי-נים ממוצא האן.

• בין ה-23 ל-31 במאי, השתתפו מאות רועים וס-טודנטים בהפגנות יומיות גדולות ולא-אלימות ברובן, בכל רחבי האזור. הרשויות אמנם התייחסו לכמה מה-קובלנות, אך בפועל פרסו כוחות ביטחון וצבא רבים ועצרו עשרות מפגינים. הן חסמו אתרי אינטרנט שדווחו על המחאות, הגבילו את הקליטה של טלפונים ניידים והורידו את רוב אתרי האינטרנט בשפה המונגולית.

האזור האוטונומי שינג'יאנג ואיגור

הרשויות החמירו את אמצעי הביטחון באמצעות סדרת מבצעי "יד קשה", שכללו תיגבור סיורים ברחובות בכל שעות היממה וכן "גיוס החברה למאבק" נגד פעו-לות שלטענת הרשויות פגעו בביטחון המדינה. על פי דיווחים, שכונות שלמות בבירה האזורית אורומקי נות-קו על ידי הקמת מחסומים.

עקב הגבלות קיצוניות על זרימת המידע באזור שינג'יאנג ומחוצה לו, לא ידוע מה עלה בגורלם של מאות האז-רחים שנעצרו לאחר דיכוי המחאות באורומקי בשנת 2009. בינואר, התייחס נשיא בית המשפט העממי הע-ליון של האזור לקיומם של תיקים-תלויים-ועומדים בנוגע למחאות של 2009, אך הרשויות לא סיפקו כל מידע על ניהול המשפטים. במקרים רבים, בני משפ-חות העצורים לא קיבלו מידע על גורלם או על מקום הימצאם של יקיריהם ולא פעם חששו ליצור קשר עם גורמים מחוץ לסין, שמא יבולע להם.

סין המשיכה לעשות שימוש נרחב בעונש מוות, לרבות כעונש על פשעים לא-אלימים, ולהטילו לאחר משפטים לא-הוגנים. על פי הערכות, מגיע מספר ההוצאות להורג לאלפים. יחד עם זאת, הנתונים על מספר עונשי המוות וההוצאות להורג עודם חסויים.

חופש הביטוי באזור שינג'יאנג המשיך להיות נתון תחת מגבלות חמורות, לרבות על ידי הגדרות מעורפלות של עבירות כגון "בדלנות אתנית" ו"טרורזם", שחלו גם על הפצת חומרים או יצירות ספרותיות עם "תכנים בדלניים".

• על פי דיווחים נור אלאסלאם שֶרְבַּאז מת ב-13 בנו-במבר, ככל הנראה כתוצאה מעינויים בכלא. הוא ריצה מאסר עולם באשמת "רצח" ו"פרובוקציה" לאחר שהועמד

האזור המנהלי המיוחד הונג קונג

חופש הביטוי, ההתאגדות וההתאספות

כוחות הביטחון והמשטרה השתמשו בכוח מופרז נגד מפגינים לא-אלימים.

• במהלך הפגנה לא-אלימה ב־15 במאי – היום הבינלאומי נגד הומופוביה וטרנספוביה – איימה המשטרה לעצור מפגינים אם לא יחדלו לרקוד. המשטרה טענה, כי המארגנים 'לרבות אמנסטי אינטרנשיונל הונג קונג לא קיבלו "רישיון זמני למופע בידור ציבורי". מבקרים ראו בכך הטרדה משוללת כל יסוד משפטי.

• ב־2 ביולי, עצרה המשטרה 228 ממשתתפי הצעדה השנתית של ה־1 במאי למען הדמוקרטיה בטענה כי הם הפרו את הסדר במקום ציבורי והתכנסו בניגוד לחוק. אגודת העיתונאים של הונג קונג טענה, כי 19 עיתונאים הותקפו בתרסיס פלפל וכי עיתונאית אחת נעצרה במהלך הצעדה, בה השתתפו כ־10,000 איש. המשטרה אף ניסתה לעצור את לו יוק קאי, ראש העמותה למעקב אחר זכויות אדם בהונג קונג (HKHR), שעה שצפה בה מרחיקה ועוצרת מפגינים שחסמו את התנועה. כל העצורים שוחררו בהמשך היום. כמה מהם הואשמו מאוחר יותר בהפרת הסדר הציבורי.

במהלך ביקור בן שלושה ימים של סגן ראש ממשלת סין לי קֶקִיאנג בהונג קונג באוגוסט, יצרה המשטרה "אזורי ליבה מאובטחים", שהרחיקו מפגינים ועיתונאים מקרבתו. חברי המועצה המחוקקת ואחרים מחו נגד ההרחקה בטענה שמדובר בהפעלת יד קשה שלא לצורך ובפגיעה בחופש הביטוי. המשטרה הרחיקה מפמלייתו של קקיאנג תושב אחד שלבש חולצה שהכיתוב עליה התייחס לטבח בכיכר טיאנאנמן ב־1989.

התפתחויות משפטיות

• ביוני, העלתה הממשלה הצעות שנויות במחלוקת, שבנסיבות מסוימות ישימו קץ לבחירות ביניים כדרך להחלפת חברי המועצה המחוקקת, שכהונתם הסתיימה בטרם עת.

• גם כן ביוני, פרסמה הוועדה לרפורמה משפטית מסמך התייעצות בנוגע לחקיקת חוק צדקה והקמת נציבות צדקה. אמנסטי אינטרנשיונל וארגוני זכויות אדם אחרים מתחו ביקורת על ההגדרה המוצעת ל"צדקה", אשר לא כללה פעילויות לקידום זכויות אדם אף שהכירה ב־13 תחומי פעילות אחרים, לרבות זכויות בעלי חיים.

לדין במשפט לא-הוגן. שרבאז, שהיה בן 17 בעת מעצרו, הואשם בידי אבנים במהלך מחאות יולי 2009. לדברי ידיד משפחה בעל גישה למידע מהכלא, נור אל-אסלאם הוכה בכלא דרך קבע באלות חשמליות. לבני משפחתו לא הותר לראות את גופתו והרשויות קברוהו מבלי שבוצעה נתיחה שלאחר המוות. הרשויות לא הציגו ראיות הולמות במשפטו, מלבד "הודאתו" שייכתן וחולצה מפיו באמצעות עיניים. במהלך משפטו, הוא יוצג על ידי פרקליט שמונה על ידי בית המשפט.

ממשלת סין הפעילה לחצים כלכליים ודיפלומטיים על מדינות אחרות, לרבות קזחסטן, מלזיה, פקיסטן ותאילנד, כדי לגרום להן לגרש בכפייה או להסגיר לידיה למעלה מתריסר אויגורים. אויגורים שגורשו בכפייה לסין היו נתונים בסיכון גבוה לעבור עינויים, מעצר שרירותי ומשפטים לא-הוגנים, והוחזקו לא אחת בבידוד.

עקב הגבלות קיצוניות על זרימת המידע באזור שינג'יאנג ומחוצה לו, לא ידוע מה עלה בגורלם של מאות האזרחים שנעצרו לאחר דיכוי המחאות באורמוקי בשנת 2009.

האזור האוטונומי טיבט

מה־16 במרץ ועד סוף השנה, הציתו את עצמם באיזור טיבט תריסר נזירים טיבטים או נזירים לשעבר ושתי נזירות טיבטיות. ששה מתוכם מתו ככל הנראה כתוצאה מכך. מחאות אלו באו, ככל הנראה, בתגובה לאמצעי הענישה הגוברים שננקטו נגד מוסדות דת וקהילות מאמינים באזור, בעקבות מחאות מרץ 2008. ההצתה העצמית הראשונה, בידי פונצוק ג'ארוצאנג, הובילה לגל של מחאות, מעצרים המוניים (לרבות מעצרים של 300 נזירים ממנזר קירטי), היעלמויות בכפייה ואולי אף חי־סולים בידי כוחות הביטחון. שני טיבטים קשישים (גבר ואשה) נהרגו לאחר שתושבים מקומיים התנגשו עם כוחות הביטחון בעת שניסו לבלום את המעצרים ואדם נוסף נפטר מאוחר יותר בבית החולים. אנשים הקשורים למחאות סביב ההצתות העצמיות נידונו לתקופות מאסר שבין שלוש ל־13 שנים. על אף גל ההצתות העצמיות, לא היו כל סימנים לכך שרשויות סין מתכוונות להתמודד עם הגורמים שהובילו למחאה או להכיר בקרבלנותיהם של בני הקהילה הטיבטית.

אפליה

• ב־30 בספטמבר, פסק בית המשפט העליון לטובת עוזר בית פיליפיני וקבע כי תקנות ההגירה האוסרות על עובדי משק בית זרים להגיש בקשה למעמד של תושב מנוגדות לחוקה. הממשלה ערערה על הפסיקה. מבקרי עמדת הממשלה סברו, כי איסור זה מהווה צורה של אפליה אתנית.

• ב־25 בנובמבר, הפסידה טרנסקסואלית שעברה ניתוח לשינוי מין בערעורה השני נגד פסק דין ששלל ממנה את הזכות להינשא כאישה לחברה. בית הדין לער־עורים קבע, כי כל שינוי אפשרי בחוק הוא בסמכות בית המחוקקים, ולא בתי המשפט. המערכת הודיעה כי בכוונתה להמשיך ולערער בפני בית המשפט העליון לערעורים.

פליטים ומבקשי מקלט

ביולי, העלתה הממשלה הצעה לתיקון חוק ההגירה 2011, כצעד לקראת גיבוש מסגרת חוקית לטיפול בת־ביעות המוגשות בכפוף לאמנת האו"ם נגד עינויים.

איטליה

הרפובליקה של איטליה

נשיא המדינה ג'ורג'ו נפוליטנו

ראש הממשלה מריו מונטי (החליף את סילביו ברלוסקוני בנובמבר)

עונש מוות בוטל לגבי כל העבירות

אוכלוסייה 60.8 מיליון

תוחלת החיים 81.9 שנים

תמותה מתחת לגיל 5: 4 לאלף

אוריינות מבוגרים: 98.9%

את העלייה החדה במספר המגיעים בדרך הים מצפון אפריקה מאז תחילת השנה וכי מערך הקליטה של מהגרים, מבקשי מקלט ופליטים נמתח עד קצה גבול היכולת. הנציב הפציר ברשויות לחזק את יכולת הקליטה של איטליה כמו גם את המערכת להשתלבותם של פליטים ואחרים הנהנים מהגנה בינלאומית. כמו כן, הוא קרא לרשויות לוודא שבהיתקלויות בסירות הנתונות במצוקה בלב ים, ביטחונם והצלחתם של אלו הנמצאים על סיפון יהיו בעדיפות עליונה, מעל ומעבר לכל שיקול אחר. הוועדה המייעצת לעניין אמת המסגרת של מועצת אירופה להגנה על מיעוטים לאומיים פרסמה במאי את חוות דעתה השלישית על איטליה. היא הצביעה על עלייה בגזענות ושנאת הזרים המופנות כלפי קבוצות כגון בני הרומה, מוסלמים, מהגרים, פליטים ומבקשי מקלט. הוועדה גם ביטאה דאגה לנוכח ההדרדרות הנוספת בתנאי המחיה של קהילות בני הרומה.

ועדת האו"ם למיגור כל סוגי האפליה נגד נשים פרסמה ביולי ממצאים מסכמים וקראה לאיטליה, בין היתר, לקבוע מדיניות שתשים קץ להצגת נשים כאובייקטים מיניים ותתמודד עם הסטריאוטיפים בנוגע לתפקידי הגברים והנשים בחברה ובמשפחה.

אפליה

דווח על תקריות חמורות של אלימות גזענית. אנשים סבלו מאפליה על בסיס נטייתם המינית, מוצאם האתני ודתם.

הצעת חוק לאיסור לבישת רעלות המכסות את כל הפנים בפרהסיה נדונה בפרלמנט. אם ייכנס לתוקף, האיסור יפגע באופן חסר פרופורציה בנשים הבוחרות ללבוש בורקה או ניקאב כביטוי לזהותן או אמונותיהן.

אלימות גזענית

בדצמבר, מספר תושבים מקומיים העלו באש יישוב של בני הרומה בטורינו. המתקפה התרחשה בעקבות מחאה שאורגנה כביכול לתמיכה בנערה בת 16, שהאשימה שני גברים בני הרומה כי אנסו אותה. מאוחר יותר היא הודתה כי שיקרה בנוגע לאלימות שהופעלה נגדה.

בני הרומה

בהתאם ל"משבר הנוודים", המשיכו הרשויות בחמישה אזורים ליהנות מהסמכות לחרוג מחוקים המגנים על זכויות אדם, לרבות כמה מסעיפי החוק הנוגע להליך מינהלי. הדבר הקל עליהן להמשיך בפניו בכפייה של

הפניו בכפייה של קהילות בני הרומה והאפליה נגדם נמשכו. בנובמבר הכריזה מועצת המדינה, כי "משבר הנוודים" (מצב חירום מדיני שהוכרז ב-2008 בנוגע ליישובי קהילות הנוודים במספר אזורים באיטליה) אינו חוקי. תגובתן הכושלת של הרשויות למספרם הגובר של המגיעים דרך הים מצפון אפריקה הובילה להפרת זכויות אדם של מהגרים, מבקשי מקלט ופליטים. הגזענות והאפליה נגד בני מיעוטים, כגון בני הרומה והמהגרים, נמשכו. איטליה לא הקימה מנגנונים יעילים למניעת עינויים ומעשי התעללות אחרים ולהעמדת האחראים להם לדין.

רקע

בעקבות המשבר הכלכלי שפקד חלקים שונים באירופה, ממשלה חדשה בראשותו של מריו מונטי החליפה בנובמבר את ממשלתו של סילביו ברלוסקוני. עד סוף השנה, אושרו צעדי צנע משמעותיים.

ביקורת בינלאומית

גופים בינלאומיים שונים מתחו ביקורת על היחס של איטליה כלפי בני הרומה, מוסלמים, מהגרים, מבקשי מקלט ופליטים. נציב זכויות האדם של המועצה האירופית הדגיש בדו"ח שפרסם בספטמבר, כי ההכרזה על "משבר הנוודים" ב-2008 מהווה תשתית לפינויים רחבי היקף מיישובי בני הרומה, לא פעם תוך הפרת סטנדרטים של זכויות אדם. ההכרזה הסמיכה "נציבים ממונים" במספר אזורים לחרוג מכמה חוקים בבואם להתמודד עם אנשים המתגוררים ב"יישובי נוודים". הדו"ח גם הדגיש

זכויות לסביבות, הומואים, טרנסג'נדרים וביסקסואלים
 הרשויות באיטליה לא סגרו את פערי החקיקה בנוגע להענשת פשעי שנאה. כתוצאה מכך, קורבנות של פשעי עים שבוצעו על רקע נטייתם המינית וזהותם המגדרית וביטוייה לא זכו לאותה הגנה כמו קורבנות של פשעים הנובעים מצורות אפליה אחרות.
 • ביולי, דחה הפרלמנט הצעת חוק בעניין פשעים הומופוביים וטרנספוביים, בטענה שהיא מנוגדת לחוקת האיטלקית.

פליטים, מבקשי מקלט ומהגרים

עד סוף השנה, למעלה מ-52,000 איש הגיעו לאיטליה בדרך הים מצפון אפריקה, ובפרט לאי לִמְפֵדוֹזָה, הרבה יותר מאשר בשנים קודמות. תגובת הרשויות הייתה לקויה וגרמה להפרות זכויות האדם של מבקשי מקלט, מהגרים ופליטים. צעדיה כללו גירושים קולקטיביים מזורזים, הפרות של האיסורים על החזרת פליטים למקום מוצאם ומעצר בלתי חוקי. היה חשש כבד, כי יישום הסכמים לפיקוח על ההגירה, שנחתמו עם מספר מדינות צפון אפריקאיות, לרבות לוב, תוניסיה ומצרים, הביא לשלילת גישתם של מבקשי מקלט להגנה בינלאומית ולכך שאנשים נתונים להחזרות מזורזות. התנאים במרכזי הקליטה ובמתקני המעצר לא עמדו באמות מידה בינלאומיות, ומבקשי מקלט ופליטים נותרו חסרי כל.

הרשויות באיטליה לא סגרו את פערי החקיקה בנוגע להענשת פשעי שנאה. כתוצאה מכך, קורבנות של פשעים שבוצעו על רקע נטייתם המינית וזהותם המגדרית וביטוייה לא זכו לאותה הגנה כמו קורבנות של פשעים הנובעים מצורות אפליה אחרות.

• במרץ פרץ משבר הומניטרי באי למפדוזה, כתוצאה מכך שהרשויות לא דאגו להעברתם במועד של די אנ־ שים לסיציליה או לאזורים אחרים באיטליה. אלפי מהגרים, מבקשי מקלט ופליטים נותרו תקועים בלמפדוזה בתנאים מחרידים, וחלקם נאלצו לישון בשטח, עם גישה מוגבלת, אם בכלל, למתקני שירותים ורחצה.
 • באפריל, הגיעה ממשלת איטליה להסכם עם שלטונות תוניסיה, שהתיר החזרה מזורזת של אזרחים תוניסאים. בדומה להסכמים אחרים לפיקוח על ההגירה, תוכן ההסכם לא נחשף במלואו בפני הציבור.

קהילות בני הרומה, החמיר את האפליה נגדם והקנה חסינות מעונש למפרי זכויות האדם הללו. בנובמבר, הכריזה מועצת המדינה, כי "משבר הנוודים" מנוגד לחוק. נמשכו דיווחים על פינויים בכפייה גם באזורים אחרים, שעליהם לא חל מצב החירום.

• ברומה המשיכו הרשויות ליישם את "תכנית הנוודים", שנוסחה לאחר ההכרזה על "משבר הנוודים". התוכנית מציעה לסגור את כל המחנות הלא-מוכרים וליישב מחדש קרוב ל-6,000 בני רומה ב-13 מחנות חדשים או משופצים. הרשויות פינו בכפייה יישובים של בני הרומה לאורך השנה כולה ובכל פעם הותירו אותם ללא קורת גג. הפינויים בוצעו ללא הודעה נאותה מראש ובניגוד להליך תקין, וברוב המקרים הוצע מחסה זמני בלבד לנשים ולטף. עמותות מקומיות דיווחו, כי המתקנים והתנאים במחנות החדשים אינם עומדים בתקנים הבינלאומיים לדיר נאות.

• למרות שהרשויות של מילנו, שנבחרו לתפקיד במאי, לא נהגו כקודמתן ונמנעו מפרסום תקשורתי של פינוי מחנות בני הרומה, הרי שהפינויים נמשכו באופן שלא תאם סטנדרטים של זכויות אדם. באפריל, הודיעו הרשויות כי מאז 2007 בוצעו למעלה מ-500 פינויים מיישובים בלתי-מוכרים. כמו ברומה, הפינויים לא בוצעו לאחר הליכים מינהליים והמפונים לא קיבלו סעד נאות; לא הייתה התייעצות של ממש ולא ניתנה הודעה סבירה מראש. למפונים הוצע מחסה זמני בלבד ורק נשים עם ילדים קטנים נהנו ממנו. הרשויות החלו לסגור כמה מחנות מוכרים, לעיתים כחלק מפרויקט הבנייה לקראת "אקספו 2015", יריד עולמי המתקיים כל חמש שנים במקום אחר בעולם. תושבי המחנות המוכרים ויה טריבוניאנו וויה בֶּרזאגִי פונו במהלך מספר חודשים, מבלי שסופקו להם מגורי קבע חלופיים נאותים. בטרם הפינוי, הרשויות לא התייעצו איתם בנוגע לחלופות לפינוי או לאפשרויות דיר חלופי.

• באוגוסט, נכנסו לתוקפן תקנות חדשות המאפשרות פינוי בכפייה מאיטליה של אזרחי האיחוד האירופי, שאינם עומדים בדרישות צו האיחוד האירופי בנושא חופש התנועה ואשר לא ציינו להוראה לצאת מהמדינה תוך פרק זמן מוגדר. הועלו חששות, שתקנות אלו ייושמו באופן מפלה ויסללו את הדרך לגירוש סלקטיבי של בני מיעוטים אתניים ספציפיים, ובפרט בני הרומה.

בעיר הנמל בארי שנתפסו בלב ים. למעלה מ-70 מתו- כם הוחזרו מיידית. כל הארגונים שיתפו פעולה עם הממשלה ביישום "פרויקט הנשיאות", שנועד לשפר את ההיקף והאיכות של קליטת אנשים העשויים להזדקק להגנה בינלאומית.

ניטחון ומאבק בטרו

הרקורד של הממשלה מבחינת השימוש בחקיקה כחלק מהמאבק בטרו עודנו בעייתי.

- באפריל, פסק בית הדין האירופי לזכויות אדם בתיק טאומי נגד איטליה, כי איטליה הפרה את האיסור על עי- נויים וצורות התעללות אחרות במהלך גירוש של אדם לתוניסיה בשנת 2009. בית הדין פסק, כי עלי בן סאסי טאומי, אזרח תוניסיה שהורשע בעבירות הקשורות לטרור, הוחזר בכפייה מאיטליה לתוניסיה, תוך הפרת צו בית הדין להשעיית העברתו. עוד נפסק, כי ערבויות דיפלומטיות ליחס אנושי שנתנה ממשלת תוניסיה לפני הגירוש לא הסירו את סכנת העינויים וההתעללות.

עצורי גואנטנמו

באפריל, דווח בתקשורת כי עבדל בן מברוק, אזרח תוניסיה שהועבר ממעצר בגואנטנמו לאיטליה ב-2009, גורש מאיטליה לתוניסיה. בן מברוק הורשע בפברואר בעבירות הקשורות לטרור, אך שוחרר לאחר שהיה במ- עצר טרום-משפט, כיוון שבית המשפט החשיב את השנים בהן היה עצור בגואנטנמו כתקופת ריצוי עונשו.

העברה למתקני כליאה סודיים מחוץ למדינה

טרם נדונו ערעורים, שהוגשו לבית הדין לערעורים, לגבי מקרה העברתו של אזרח מצרים אבו עומר בשנת 2003. בדצמבר 2010, אישר בית הדין לערעורים במילנו את הרשעותיהם של 25 עובדי מדינה אמריקאים ואיט- לקים, שהיו מעורבים בחטיפתו של אבו עומר מרחוב במילנו, וגזר עליהם תקופות מאסר של עד תשע שנים. בית הדין אישר את ביטול האישומים נגד חמישה פקי- דים בכירים בשירות המודיעין האיטלקי מטעמי סודיות. 23 עובדי המדינה האמריקאים נשפטו בהעדרם. לאחר חטיפתו, העבירה סוכנות הביון המרכזית (CIA) את עומר בניגוד לחוק מאיטליה למצרים, שם הוחזק בח- שאי ועל פי החשד גם עונה.

עינויים וצורות התעללות אחרות

במהלך השנה נמשכו דיווחים על התעללויות מצד אנשי

- ביוני, חתמה הממשלה עם מועצת המעבר הלאומית של לוב על מזכר הבנות לפיקוח על ההגירה, במסגרתו הסכימו שני הצדדים ליישם את ההסדרים הקיימים. היה חשש שמא הדבר יוביל, כפי שאירע בשנים עברו, לש- לילת זכאותם של מבקשי מקלט לתבוע הגנה בינלאומית ולהפרת האיסור על החזרת פליטים למדינתם.

- ב-21 באוגוסט, ערכו הרשויות פעולת "דחיקה לא- חור" לאחר שספינות איטלקיות יירטו סירה שהפליגה מצפון אפריקה ללמפדוזה. היו דיווחים לפיהם לא היה זה מקרה מבודד וכי פעולות כאלו מתרחשות דרך קבע.
- בספטמבר, יושבי מרכז לעזרה ראשונה וקליטה בל- מפדוזה, אשר היה צפוף יתר על המידה, הציתו שריפה במחאה על החזקתם במקום ועל איומי הרשויות כי יחזירו אותם בכפייה. השריפה כילתה את רוב המתק- נים במרכז. לאחר מכן, חלק מהמפונים הפגינו ברחובות למפדוזה. בעקבות זאת, פרצו התנגשויות עם משטרת איטליה ועם כמה מתושבי האי, שהביאו לפציעתם של אחדים. בתגובה לאירועים אלו, חידשו הרשויות האיט- לקיות את העברת האנשים לאזורים אחרים באיטליה.
- חקיקה שהועברה באוגוסט להמרת צו ההחזרות של האיחוד האירופי לחוק איטלקי הפרה את זכות המהג- רים לחירות. היא האריכה את תקופת המעצר המרבית המותרת של מהגרים משישה ל-18 חודשים. בנוסף, החקיקה לא הקנתה אמצעי הגנה חיוניים הכלולים בצו האירופי ולפיכך הקטינה את הסיכויים לחזרה מרצון ובמקום זאת נתנה עדיפות למעצר והחזרות בכפייה.

לא הונהגו מנגנונים אפקטיביים כלשהם למניעת התעללויות מצד המשטרה. כמו כן, לא ננקטו צעדים קונקרטיים כלשהם על מנת להבטיח שכל אנשי אכיפת החוק המעורבים בהפרות של זכויות אדם ייחקרו באופן הולם ובמידת הצורך גם יועמדו לדין.

בעקבות החלטת בית הדין האירופי לצדק בתיק אל-דריי- די באפריל, הסנקציה של מאסר לתקופה של שנה עד ארבע שנים בעוון הפרת הוראה לצאת מהמדינה הוחלפה באוגוסט בקנסות. בית הדין התבקש להעריך את המידה, שבה מקיים החוק האיטלקי את צו ההחזרות האירופי. באוקטובר, גינו מספר ארגונים, ביניהם נציבות האו"ם לפליטים (UNHCR) וארגון ההגירה הבינלאומי (IOM), את העובדה שנמנעה מהם גישה ל-150 איש

• המשפט בנוגע למותו של סטפנו קוצ'י טרם הסתיים. ששה רופאים, שלוש אחיות ושלושה סוהרים, הואשמו בעבירות פליליות שונות, לרבות ניצול לרעה של סמכותם ומעמדם, גרימת נזק גופני והימנעות מהגשת סיוע. בינואר, נידון פקיד רם-דרג בשירות בתי הסוהר לעונש מאסר של שנתיים בעוון זיוף מסמכים רשמיים וניצול מעמדו לרעה. קוצ'י נפטר באוקטובר 2009 באגף רפואי בבית כלא ברומא ימים ספורים לאחר מעצרו.

• טרם הסתיימה חקירת ההאשמות בדבר התעללות בג'וזפה אובה בעת שהוחזק בידי המשטרה שעות לפני מותו. הוא נפטר ביוני 2008 בבית חולים בווארְזָה. המֶשֶׁפֶט נגד רופא בעוון הריגה, לכאורה עקב טיפול רפואי שגוי, טרם הסתיים. בדצמבר, הוצאה גופתו של אובה מקברו לצורך נתיחה משפטית נוספת.

אכיפת החוק. לא הונהגו מנגנונים אפקטיביים כלשהם למניעת התעללויות מצד המשטרה. כמו כן, לא ננקטו צעדים קונקרטיים כלשהם על מנת להבטיח שכל אנשי אכיפת החוק המעורבים בהפרות של זכויות אדם ייחקרו באופן הולם, ובמידת הצורך גם יועמדו לדין. הרשויות אשררו את הפרוטוקול האופציונלי לאמנה נגד עינויים ולא כוננו "מנגנון מניעה לאומי" בלתי־תלוי למניעת עינויים וצורות התעללות אחרות ברמה המקומית. עינויים גם לא הוגדרו כעבירה ספציפית בחקיקה פלילית רגילה.

משפטי G8 בגנואה

ערעורים נגד פסקי הדין של הערכאה השנייה, שהוציא בית הדין לערעורים בגנואה במשפטיהם של אנשי אכיפת החוק, צוותים רפואיים וסוהרים בעוון התעללות במפגניים בפסגת ה־G8 בגנואה ב־2001, עדיין תלויים ועומדים בפני בית הדין העליון לערעורים.

• במרץ, פסק בית הדין האירופי לזכויות אדם, כי לא הייתה הפרה של הזכות לחיים במקרה מותו של המפגין קרלו ג'וליאני ברחובות גנואה ב־20 ביולי 2001. במאי 2003, הסתיימה חקירת מותו מירי על ידי קצין אכיפת החוק בפסיקה של השופט, שניהל את החקירה המקדימה, כי הקצין פעל מתוך הגנה עצמית וכי אין להגיש נגדו כתב אישום.

מוות במעצר

• ביוני, אישר בית הדין לערעורים בבולוניה פסק דין בערכאה הראשונה, שהרשיע ארבעה שוטרים בהריגתו הבלתי־חוקית של פדריקו אֶלְדֶּרובֶנְדִי בן ה־18. עקב החלת חוק חנינה, קוצר עונש המאסר המקורי של 3.5 שנים לחצי שנה בלבד. אלדרובנדי נהרג ב־2005 לאחר שנעצר בידי שוטרים בעיר פֶּרארה. ערעורים הוגשו לבית הדין העליון לערעורים. במאי, אחד משלושת השוטרים שנידונו ב־2010 לתקופות מאסר של שמונה עשרה ושנים־עשר חודשים בעוון סיוע בשיבוש חקירה, נידון גם למאסר על תנאי של שלושה חודשים נוספים. בינואר, זוכה שוטר רביעי מאשמת מעורבות בשיבוש החקירה.

• במרץ, נפתח משפטו של סוהר באשמת הימנעות מהגשת סיוע לאלדו ביאנצינו ובעבירות פליליות אחרות. ביאנצינו נפטר בכלא בֶּרְגֶ'ה ב־2007, יומיים לאחר מעצרו. תיק החקירה נגד רוצחיו הלא־ידועים נסגר ב־2009.

צופת

הרפובליקה הצרפתית

נשיא המדינה ניקולא סרקוזי

ראש הממשלה פרנסואה פיין

עונש מוות בוטל לגבי כל העבירות

אוכלוסיה 63.1 מיליון נפש

תוחלת החיים 81.5 שנים

תחומת מתחת לגיל 5: 3.9 לאלף

המוסד החדש של "מגן הזכויות" החל לפעול. בדיקת ההאשמות בדבר עינויים או התעללויות אחרות, לרבות מוות במעצר, עודנה בלתי מספקת. נמשך הפינוי בכפייה של בני הרומה. נכנס לתוקפו חוק האוסר על לבישת כל פריט לבוש המסתיר את הפנים בפרהסיה. מבקשי מקלט רבים נותרו חסרי בית וחסרי כל.

התפתחויות משפטיות, חוקתיות ומוסדיות

ביוני, מונה "מגן הזכויות" החדש, שהחליף את נציב תלור-נות הציבור, הנציבות הלאומית לאתיקה במערכות ביטחון, הנציבות לשוויון הזדמנויות ולמאבק באפליה ומגן הילדים. הועלה חשש, כי המוסד יתקשה לשמר את רמות המוסדות והעצמאות הנחוצות במסגרת התפקידים השונים. ב-1 ביוני, נכנס לתוקפו חוק חדש בנושא מעצר לפני הגשת כתב אישום. על פי החוק, עצורים יוכלו להיעזר בעורך דין בכל שלב בתקופת מעצרם ובמהלך חקירתם; כמו כן, החוק מחייב ליידע את העצורים בדבר זכות השתיקה. יחד עם זאת, התובע רשאי לעכב נוכחות עורך דין למשך 12 שעות לכל היותר מ"טעמים משכנעים"; מפגשי העצורים עם עורכי דינם המשיכו להיות מוגבלים לחצי שעה; הנוהל המיוחד של מעצר טרום משפט של חשודים בטרור או בפשע מאורגן – המאפשר למנוע מהם ביקור עורך דין למשך 72 שעות – נותר על כנו.

עינויים והתעללויות אחרות

בחוק הפלילי עדיין אין הגדרה של עינויים, העולה בקנה אחד עם אמנת האו"ם נגד עינויים. לא נערכו חקירות מהירות, בלתי-תלויות, נטולות משוא פנים ויעילות של האשמות בדבר התעללות מצד אנשי אכיפת החוק.

- משפטו של ארוזקי קרפאלי בעוון העלבת שוטר (אישום אותו הוא מכחיש) נקבע למרץ 2011, אך נדחה למרץ 2012. תלונתו של קרפאלי, כי סבל מהתעללות מידי השוטרים שעצרו אותו ואת חברו, עלי זירי, ב-9 ביוני 2009 לא נחקרה. עלי זירי מת בבוקר למחרת וארוזקי קרפאלי הוכרז בלתי כשיר לעבודה במשך שמונה ימים, כתוצאה מהפגיעות שספג בעת שהוחזק בידי המשטרה. הוא המשיך לסבול מטרומה פסיכולוגית קשה.
- תלונתו של לאמבה סאוקונה בדבר התעללות שוטרים ב-8 במאי 2008 נשמעה בידי שופט-חוקר בספטמבר. סאוקונה, הסובל מאמניה חרמשית, מחלה גנטית חמורה, טען, כי הוכה קשות בידי שוטרים בקרבת ביתו בפרוור הפריזאי ווילפרינט ונאלץ להתאשפז בעקבות זאת לשלושה ימים. החקירה בעניינו עודנה תלויה ועומדת.

מוות במעצר

טרם הושגה התקדמות משמעותית בחקירות של מקרי מוות במעצר משטרתי ועדיין קיימים חששות בנוגע לאי-תלות חקירות אלו.

- באפריל, אישר ניתוח חדש שלאחר המוות, כי עלי זירי בן ה-69 מת עקב מחסור בחמצן, כתוצאה מטכניקות בהן נקשר ומהקאות חוזרות ונשנות בעת שהוחזק על ידי המושטרה ב-9 ביוני 2009. בדצמבר, ביקש התובע של פוֹנְ-טוּאז לסגור את תיק החקירה, למרות שהשוטרים שהיו מעורבים במעצרו של זירי וחברו ארוזקי קרפאלי ובהעברתם לתחנת המשטרה בארְזֶ'נטוי לא נחקרו.

- באפריל, התבצע שחזור מעצרו של אבו-בקארי טאג'דיה בתחנת המשטרה שבקוֹנְוואה בלילה שבין ה-6-5 בדצמבר 2004. הוא נכנס לתרדמת במהלך המעצר ונפטר בבית החולים ב-24 בינואר 2005. ביוני, דו"ח חדש של המכון לרפואה משפטית בפריס אישר, כי לחץ שהפעיל שוטר על חזהו של טאג'דיה גרם למחסור בחמצן שהוביל למותו. עם זאת, בדצמבר ביקש השופט-החוקר בתיק זה דו"ח רפואי שיש, על מנת לקבוע את סיבת המוות. בעקבות זאת, ביקש עורך הדין מטעם משפחתו להעביר את התיק לשיפוטו של הרכב אחר. בתום השנה, השוטר החשוד בגרימת מותו לא נחקר והמשיך לכהן בתפקידו.

- באפריל, נערך שחזור מעצרו של מוחמד בוקרוו, שמת בתוך נידת במהלך המעצר בעיירה וֶלְנְטִיני ב-12 בנובמבר 2009. דו"ח נתיחה קבע, כי סיבת המוות הייתה ככל הנראה אי-ספיקת לב, ציין פציעות, שייתכן ונגרמו על ידי "צדדים

שלישיים", והמליץ על חקירה רפואית נוספת להבהרת נסיבות המוות. עד סוף השנה, ארבעת השוטרים שהיו מעורבים במעצרו לא נחקרו כחשודים. בדצמבר, קבע מגן הזכויות, כי מוחמד בוקרורו ספג "יחס לא אנושי ומשפיל" וקרא לנקיטת צעדים משמעותיים נגד ארבעת השוטרים.

- באוקטובר, נקבע לינואר 2012 משפטם של שבעה שוטרים שהיו מעורבים במעצרו ובהעברתו של עבד אל-חכים עג'מי, שמת במהלך מעצרו בעיירה גראס במאי 2008. שני שוטרים צפויים לעמוד לדין בעוון הריגה בשוגג וחמישה בעוון אי-סיוע לאדם בסכנה.
- לא הושגה התקדמות בחקירת מותו של לאמין דיינג במהלך מעצרו ב־17 ביוני 2007 בפריס. עימות פנים-אל-פנים בין משפחתו לבין השוטרים החשודים במעשה אמור היה להתקיים באוקטובר, על מנת לסייע לחוקרים להחליט אם להמשיך בחקירה. אולם העימות בוטל בפעם השנייה, מבלי שניתן לכך הסבר ומבלי שנקבע מועד חלוף. לאמין דיינג נכפת בידי שוטרים ברחוב ולאחר מכן בניידת, שם איבד את הכרתו ומת ממחנק מכני. בתום השנה, השוטרים החשודים המשיכו לשמש בתפקידם.

אפליה

מעשי אפליה נגד בני מיעוטים אתניים ודתיים המשיכו להיות מתועדים בידי ארגוני זכויות אדם.

אפליית בני הרומה נמשכה. נמשך פירוקם של מחנות ובתים ארעיים, שאוכלסו ע"י בני הרומה, בפינויים בכפייה לכאורה. ביוני, מצאה הוועדה האירופית לזכויות סוציאליות, כי פינוי מחנות הרומה באמצע 2010 "התבצע על רקע אפליה אתנית, שכללה את הכפשתם עקב מוצאם והפעלת לחצים, על ידי איום לגרשם באופן מידי מצד-פת"; עוד מצאה הוועדה, כי גירוש בני הרומה לרומניה ולבולגריה ב־2010 היה כרוך באפליה.

- ב־1 בספטמבר, בין 150 ל-200 בני רומה פונו בכפייה מבתיים ארעיים, שלאחר מכן נהרסו, במחנה בפרוור הפריסאי סן-דני. המשטרה לפיזור הפגנות אילצה את בני הרומה לעלות על חשמלית, בלא שנאמר להם יעד הנסיעה, באופן שהפר את זכויותיהם לחופש תנועה.

ביוני, דחה הפרלמנט הצעת חוק לאפשר נישואים בין בני אותו המין.

חוק האוסר לבישת כל פריט לבוש המסתיר פני נשים בפרהסיה נכנס לתוקפו ב־11 באפריל. ב־22 בספטמבר, קנס בית דין מנהלי שתי נשים בעוון עבירה זו,

בהתאם לחוק החדש.

לאורך 2011, הוצעו מספר יוזמות מדיניות וחקיקתיות במטרה לכפות את עקרון החילוניות. ב־2 במרץ, אסר משרד החינוך על הורים המלווים ילדים לטיולים מטעם בית ספר ללבוש או לעונד סמלים דתיים. אותו האיסור הוחל גם על תלמידים בוגרים, שנרשמו להכשרה מקצועית.

פליטים, חקשי מקלט ומהגרים

חוקים חדשים הוסיפו להגביל את זכויותיהם של מבקשי מקלט ומהגרים. ביוני, אישר הפרלמנט חוק הגירה, שהאריך את תקופת מעצרו המותרת של מהגרים חסרי מסמכים עד לגירושם מ־32 ל־45 יום. בנוסף, אם קבוצה של לפחות עשרה מהגרים חסרי מסמכים או מבקשי מקלט תיתפס בסמוך לגבול צרפת, הם יוחזקו ב"אזור עיכוב" למשך עד 26 יום. בקשותיהם להיכנס לצרפת על מנת לקבל מקלט מדיני ייבדקו; אם הן יימצאו "בלתי מוצדקות בעליל", הם יוחזרו לארץ מוצאם. יינתנו להם 48 שעות בלבד לערער על ההחלטה, מה שעלול למנוע מהם להגיש בקשה למקלט.

לכ־2/3 ממבקשי המקלט בצרפת לא הייתה גישה למרכזי קליטה המיועדים למבקשי מקלט וזאת בניגוד לזכויותיהם לפי החוק הצרפתי, כמו גם האירופי. כתוצאה מכך, מבקשי מקלט רבים נותרו חסרי בית וחסרי כל. נאסר עליהם לעבוד בתקופת הבדיקה הראשונית של בקשותיהם וברוב המקרים לא ניתן להם רשיון עבודה גם בתקופת הליך הערעור.

באוגוסט קבע שר הפנים, כי אם יושג היעד של גירוש 30,000 מהגרים חסרי מסמכים תהיה זו "התוצאה הטובה ביותר שהושגה בתולדות צרפת". באוקטובר, הוא הכריז כי יעד זה יושג.

באפריל, הוסיף הוועד המנהל של המשרד הצרפתי להגנה על פליטים וחסרי מעמד אזרחי (OFPRA) את אלבניה וקוסובו לרשימת מדינות המוצא ה"בטוחות" של מבקשי מקלט. תביעות שהוגשו על-ידי מבקשי מקלט ממדינות "בטוחות" נבדקו בהליך מזוזר וניתן היה לגרשם בכפייה בטרם נבדק ערעורם. בנובמבר הודיע שר הפנים, כי התקציב למקלט מדיני יופחת וכי רשימת מדינות המוצא ה"בטוחות" תורחב עוד יותר. הוא טען, כי מערכת המקלט המדיני הצרפתית נתונה "בסכנה", כיוון שהיא מנוצלת בידי מהגרים המבקשים להיכנס לצרפת ולשהות בה מסיבות כלכליות. בדצמבר, הוסיפה הנהלת OFPRA את ארמניה, בנגלדש, מונטנגרו ומולדובה לרשימת המדינות ה"בטוחות".

תמונות של המועלמים מחוץ לכלא
בנגזי שבמזרח לוב, אפריל 2011.
כוחות קדאפי עסקו במסע נרחב
ברחבי המדינה של היעלמויות
בכפייה של מי שנחשבו כמתנגדים,
לרבות עיתונאים, סופרים, פעילים
אזרחיים ומפגינים.

© Amnesty International

לוב

לוב

נשיא המדינה מוסטפא עבדל־ג'ליל

(החליף בפועל את מועמר אל־קדאפי באוגוסט)

ראש הממשלה עבדל־רחים אל־קייב

(החליף את מחמוד ג'יבריל באוקטובר, לאחר שזה

החליף את אל־גדאדי עלי אל־מחמודי באוגוסט)

עונש מוות קיים

אוכלוסיה 6.4 מיליון נפש

תוחלת החיים 74.8 שנים

תחומה מתחת לגיל 18.5: 5 לאלף

אוריינות מבוגרים: 88.9%

הפרות זכויות אדם משנים קודמות. העימות החרף את שנאת הזרים והמתחים הבין־גזעיים הקיימים כלפי אזרחים זרים. מיליציות האופוזיציה לקחו בשבי אלפי חשודים בנאמנות לקדאפי, חיילים ומי שנחשבו ל"שכירי חרב אפריקאים", ורבים מהם נפלו קורבן למכות והתעללויות בזמן השבי והוחזקו ללא משפט או כל דרך אחרת לערער על חוקיות מעצרים עד סוף השנה, חודשים לאחר שהעיוות הסתיים. עשרות אחרים שנחשדו בנאמנות לקדאפי נהרגו במהלך נפילתם בשבי לוחמי האופוזיציה או לאחר מכן; על הקורבנות נמנו גם המנהיג המודח עצמו ואחד מבניו. כוחות האופוזיציה גם בזזו בתים והעלו אותם באש, וכן ביצעו מתקפות נקם ופעולות עונשין אחרות נגד מי שחשדו בהם כנאמני קדאפי. במהלך העימות נמלטו מאות אלפים מבתיהם, מה שיצר תופעה של המוני פליטים ועקורים פנימיים, והוביל למאמצי פינוי רחבי היקף. לוחמי המיליציות עדיין נהנים מחסינות מעונש על הפרות חמורות של זכויות אדם בעבר ובהווה. אפליית הנשים נמשכה בחוק ובמעשה.

רקע

הפגנות נגד המשטר, שתוכננו ל־17 בפברואר, פרצו יומיים קודם לכן בבנגאזי, העיר השנייה בגודלה בלוב, לאחר שכוחות הביטחון עצרו שני פעילים מרכזיים. השלטונות מיהרו לשחררם, אך ההפגנות גברו והתפשטו לכל רחבי לוב שעה שכוחות הממשלה השתמשו בכוח מופרז ואף קטלני בניסיון לבלום את גל המחאה. בתוך שבועיים, הפכו המחאות לעימות פנימי מזוין, כשמתנגדי המשטר גברו על כוחות הממשלה והתחמשו נגדם במזרח לוב, באזור הר נפוסה ובעיר החוף מיסרתה. עם הסלמת ההתנגשויות המזויות, בעקבות ניסיונם של כוחות קדאפי לכבוש מחדש שטחים שנפלו לידי האופוזיציה וניסיונה של זו להרחיב את השטחים שתחת שליטתה, קיבלה מועצת הביטחון של האו"ם את החלטה 1973 ב־17 במרץ, שהכריזה על לוב כולה כעל "אזור אסור בטיסה" והסמיכה את חברותיה לנקוט את כל הצעדים הנדרשים, לבד מכיבוש זה, על מנת להגן על האזרחים. יומיים לאחר מכן, פתחה ברית בינלאומית במתקפות אוויריות נגד כוחות קדאפי, שנערכו בפאתי בנגאזי, וכן החלה לסייע לכוחות האופוזיציה להדפם. בסוף מרץ, נאט"ו קיבלה על עצמה לנהל את הפעילות הצבאית וביצעה אלפי תקיפות אוויריות נגד כוחות קדאפי ותש-

כוחות נאמני מנהיג לוב לשעבר הקולונל מועמר אל־קדאפי. פי הרגו ופצעו כמה אלפי אנשים שלא כדין, לרבות מפגנים לא־אלימים ועובדי אורח, לאחר שבאמצע פברואר פרצו מחאות נגד הממשלה, שהתפתחו בהמשך לעימות מזוין שנמשך כשמונה חודשים. במהלך העימות, כוחות בינלאומיים, שפעלו מתוקף מנדט של מועצת הביטחון של האו"ם על מנת להגן על אזרחים, תקפו את כוחות קדאפי מהאוויר וסייעו בכך להטות את כף המאזניים לטובת כוחות האופוזיציה. כוחותיו של קדאפי הפגזו אזורים מגורים במרגמות, ארטילריה ורקטות וכן השתמשו במוקשים נגד בני אדם, פצצות מצרר וכלי נשק אחרים לא־מבחינים מטבעם; מתקפות לא־מבחינות אלו הביאו לפציעתם של אזרחים רבים, בפרט במיסרתה, העיר השלישי בגודלה בלוב. כוחותיו של קדאפי גם חטפו אלפים ועינו אותם או התעללו בהם, וכן הוציאו להורג ללא־משפט לוחמים שניפלו בשבי ועצורים אחרים. כוחות האופוזיציה השתמשו בטיילים ובכלי נשק לא־מבחינים אחרים באזורי מגורים. אפילו לאחר שמועצת המעבר הלאומית (NTC) – ארגון ההנהגה הרופפת של מתנגדי קדאפי שהוקם בסוף פברואר – הצליחה להשתלט על רוב שטחי המדינה בשלהי אוגוסט, לא עלה בידה לאכוף משמעת על המיליציות שהוקמו במהלך העימות. פשעי מלחמה והפרות אחרות של זכויות אדם והחוק ההומניטרי הבינלאומי, שבוצעו על ידי שני הצדדים במהלך העימות, הוסיפו למורשת העגומה של

הביאו למותם ולפציעתם של מאות אזרחים שלא היו מעורבים בלחימה.

מניין ההרוגים מקרב האזרחים היה גבוה במיוחד במיסר-תה, שתושביה היו נתונים מסוף פברואר ואילך תחת מצור שהטילו עליהם כוחות קדאפי, ששיגרו טילים אל אזור הנמל – נקודת הכניסה היחידה לסיוע הומניטרי כמו גם לפינוי הפצועים והחולים. ההתקפות הלא-מבחינות נפסקו במאי, אך התחדשו באמצע יוני ונמשכו לסירוגין עד תחילת אוגוסט. לפי מקורות רפואיים מקומיים, למעלה מ-1,000 אזרחים נהרגו במהלך המצור על העיר.

• רודינה שאמי בת השנה ואחיה מוחמד מוסטפא שאמי בן ה-3 נהרגו ב-13 במאי, כשטילי גראד ששיגרו כוחות קדאפי פגעו בבתים בשכונת רויסאט במיסרתה. אחותם מאלאכ בת ה-5 נפצעה קשה והיה צורך לכרות את רגלה הימנית.

כוחות קדאפי ביצעו ירו מנשק קל וכבד, לרבות פגזי טנקים ואר-פי-ג', גם על תושבים, שנמלטו מאזורי הלחימה במיסרתה, אג'דביה, א-זאויה ומקומות אחרים.

• מפתח אל-קרחוני ובנו הבגיר מוחמד נהרגו ב-20 במרץ בסמוך לכניסה המזרחית לאג'דביה כשמוכונותם נפגעה מירי, ככל הנראה של טיל או פגז, שירו כנראה כוחות קדאפי.

גם מתנגדי המשטר שיגרו טילי גראד מעמדותיהם בקו הקדמי במזרח לוב, מיסרתה וסירת; לא ידוע באיזו מידה גרם הירי הזה לנפגעים אזרחיים.

ממשלת קדאפי האשימה את נאט"ו בתקיפה מכוונת של מטרות אזרחיות, שהביאה לפגיעתם של מאות אזרחים, אך טענותיה היו מופרזות ולא גובו בעדויות משכנעות. יחד עם זאת, נמסרו דיווחים מהימנים על כך שמספר תקיפות של נאט"ו הביאו למותם של עשרות אזרחים לכל הפחות בחודשים יוני-אוקטובר, כולל בכפר מאג'ר, בטרפולי, בסורמאן ובסירת. לכל הידוע, נאט"ו לא יזמה חקירה בלתי-תלויה ונטולת משוא פנים במטרה לוודא אם אמנם ננקטו כל אמצעי הזהירות הדרושים על מנת לחוס על מטרות אזרחיות ולמזער את הפגיעה באזרחים, כנדרש בחוק הבינלאומי.

• תקיפות אוויריות של נאט"ו ב-8 באוגוסט הביאו למותם של 18 גברים, 8 נשים ו-8 ילדים, מפגיעה בשני בתים בכפר מאג'ר שבסמוך לעיירה זליטאן. דווח, כי כל הקורבנות היו אזרחים.

תיוותיהם, שנמשכו עד ל-31 באוקטובר. עד סוף אוגוסט הצליחו מתנגדי קדאפי להשתלט על רוב שטחה של לוב, לרבות טריפולי, אך הקרבות נמשכו, בפרט בעיירות ג'ני-וליד וסירת. ב-23 באוקטובר, הכריז יו"ר מועצת המעבר הלאומית (להלן, "המועצה") מוסטפא עבדל-גליל על "שחרור לוב".

המועצה התחייבה לכונן משטר דמוקרטי רב-מפלגתי המבוסס על כבוד לזכויות אדם בסיסיות. ההכרזה החוקתית שלה מיום ה-3 באוגוסט מקדשת עקרונות של זכויות אדם, לרבות כבוד לחירויות יסוד, הימנעות מאפליה והזכות למשפט הוגן.

שימוש בכוח מופרז

כוחות הצבא והביטחון של קולונל קדאפי השתמשו בכוח מופרז ואף קטלני בניסיון לדכא את ההפגנות שפרצו בפברואר וירי תחמושת חיה מרובי סער אוטומטיים על מפגינים לא-חמושים. כ-170 איש נהרגו ולמעלה מ-1,500 נפצעו בבנגאזי ובאל-ביידה בין ה-16 ל-21 בפברואר. הפגנות בטרפולי ובפרווריה ב-20 בפברואר נענו גם הן באש חיה של כוחות הביטחון, שהביאה למותם ולפציעתם של עשרות. ההרוגים כללו מפגינים לא-אלימים ועובדי אורח.

• נאג'י ג'רדאנו, שהצטרף להפגנות נגד הממשלה בבנגאזי, הוכה באלה ונורה למוות בידי כוחות הביטחון של קדאפי ב-17 בפברואר. ביחד עם שני גברים אחרים, הוא נורה בסמוך למסגד אל-נאצר במהלך תפילות הערב על ידי צלפים של כוחות הביטחון שירו מגשר ג'ליאנה.

• ב-18 בפברואר, נורתה רוקאיה פוויזי מברופ בת ה-8 מבעד לחלון חדרה. הקליע נורה מהבסיס הצבאי חוסיין אל-ג'אוויפי בעיירה שחאת שליד אל-ביידה, שם, על פי דיווחים, פעלו באותה העת כוחות קדאפי.

הפרות במהלך העימות המזין

כוחותיו של קדאפי ביצעו הפרות חמורות של החוק ההומניטארי הבינלאומי, לרבות פשעי מלחמה, במאמצייהם לשוב ולכבוש ערים ועיירות שנפלו לידי האופוזיציה. הם ביצעו התקפות לא-מבחינות והתקפות שכוונו נגד אזרחים באזורים שונים, לרבות מיסרתה, אג'דביה, א-זאווייה ובאזור הרי נפוסה. הם הפגזו אזורי מגורים בתחתים, מרגמות וטילים. הם השתמשו בכלי נשק לא-מבחיניים, כגון מוקשים נגד בני אדם ופצצות מצרר, בין היתר גם באזורי מגורים. מתקפות לא-חוקיות אלו

מעצר וכליאה נאופן שרירותי

המעצר. אלפי עצירים הוחזקו עדיין ללא משפט או כל דרך אחרת לערער על חוקיות מעצר בסוף 2011. רבים מהעצורים הגיעו ממדינות אפריקה שמדרום לסהרה. מפברואר ואילך, במזרח ובמסרתה, נעצרו חלקם בחשד כי פעלו כשכירי חרב. אחרים בטיפול ובערים אחרות במערב המדינה, נעצרו מאגוסט ואילך, כשאזורים אלו נפלו לידי כוחות האופוזיציה. במזרח לוב ובמסרתה, רובם שוחררו לאחר שלא נמצאו ראיות כלשהן למעורבותם בקרבות. מאות גברים מתוירחה, אזור שנחשב נאמן לקדאפי, נרדפו ונחטפו מבתיים, ממחנות ארעיים וממחסומים, נעצרו ואח"כ נפלו קורבן לעינויים או להתעללויות אחרות.

עינויים והתעללויות אחרות

אנשים שנעצרו ונכלאו על ידי כוחות קדאפי נפלו קורבן לעינויים או ליחס אכזרי אחר, בפרט עם תפיסתם ובמהלך חקירותיהם הראשונות. עצורים הוכו בחגורות, שוטים, חוטי תיל וצינורות גומי; נתלו בתנוחות מעוותות לפרקי זמן ממושכים; ונמנע מהם טיפול רפואי, לרבות טיפול בפציעות שנגרמו מעינויים או ירי. חלקם עונו במכות חשמל. אחדים נורו לאחר שנתפסו ומבלי שהיו איום. חלקם הושארו להיחנק במכולות מתכת.

• ב־6 ביוני, התעלמו סוהרים באל־חומס מתחנוניהם של עצורים, שהוחזקו בשתי מכולות מתכת, לאוויר ומים; 19 נחנקו למוות.

מספר עצורים ממין זכר נאנסו בידי שוביהם או סוהריהם.

• גבר בן 50 נעצר בשלהי פברואר על ידי כוחות קדאפי, שעה שטופל בבית החולים טאג'ורה למחלות לב בט־ריפולי. בכלא עין זארה, אף הוא בעיר הבירה, הוא ספג בעיטות, חבטות במקלות ובקטות רובה, מכות חשמל ונקשר לעץ. במהלך מעצרו הוא נאנס פעמיים תוך שי-מוש בחפצים.

תומכי המועצה הרבו לדווח על מקרי אונס בידי כוחות קדאפי ומספר נשים, שנעצרו בידי כוחות של תומכי המועצה בא־זאויה, טריפולי ומסרתה, טענו כי הן הותקפו מינית.

• אימאן אל־עובידי סיפרה לעיתונאים בינלאומיים ב־26 במרץ, כי נאנסה על ידי חיילים נאמני קדאפי. במאי, לאחר תקופות בהן נעצרה על ידי כוחות קדאפי, היא שוחררה ונמלטה מלוב. ביוני, היא הוחזרה בכפייה

כוחות קדאפי עצרו מאות אנשים בכל רחבי לוב; חלקם הועלמו בכפייה. המעצרים החלו לפני גל המחאה של פברואר, אך עם התפתחות הסכסוך הם גדלו במספרם ובהיקפם הגיאוגרפי. העצורים כללו תומכים ולוחמים של האופוזיציה, או כאלה שנחשדו בכך, כמו גם אחרים שנתפסו באזורי קרבות או בסמוך להם. חלקם נתפסו בבתיים. אחרים נעצרו לאורך הדרכים או במקומות ציבוריים באזורים שהיו בשליטת האופוזיציה, אך נערכו בהם פשיטות צבאיות של כוחות קדאפי, בפרט מיסר־תה והעיירות באזור הרי נפוסה. רוב העצירים הוחזקו בבידוד מוחלט מהעולם החיצון. חלקם שוחררו על ידי כוחות קדאפי, אך רובם הגדול שוחרר על ידי לוחמי האופוזיציה, לאחר שאלו כבשו את טריפולי בסוף אוגוסט. מספרם הכולל של הנעדרים במהלך העימות עדיין אינו ידוע. עשרות מתו במעצר (ר' להלן).

• ג'מאל אל־חאג'י, מתנגד ותיק של קדאפי, נעצר בט־ריפולי ב־1 בפברואר על ידי אנשי ביטחון בלבוש אזרחי לאחר שהשתמש באתרי אינטרנט, ששרתיהם ממוקמים מחוץ ללוב, על מנת לקרוא לקיום הפגנות. הוא הוחזק במשך כשבעה חודשים בתנאים מחרידים, ללא כל קשר לעולם החיצון, וחלק מהזמן בבידוד, במתקן המודיעין ע"ש נאצר ובכלא אבו־סלים בטרפולי. הוא שוחרר על ידי לוחמים תומכי המועצה ב־24 באוגוסט.

לוחמי ותומכי האופוזיציה הרגו במתכוון חיילים ונאמנים לכאורה של קדאפי, כמו גם מי שנחשדו כ"שכירי חרב אפריקאים", עם כיבוש הערים אל־ביידה, בנגאזי, ד־ונה, סירת ואחרות. חלק מהקורבנות הוכו למוות; חלק נתלו; אחרים נורו למוות לאחר שנכנעו או נפלו בשבי.

במהלך הסכסוך ולאחריו, מתנגדי המשטר עצרו אלפי תומכים וחיילים של קדאפי, או כאלו שנחשדו בכך, לרבות מי שנחשדו בהיותם שכירי חרב זרים. רבים נתפסו על ידי קבוצות גברים חמושים היטב בבתיים או נעצרו ברחובות או במחסומים. רבים מהם הוכו או סבלו מהתעללות לאחר תפיסתם ובתיים נבזזו ונהרסו. אף אחד מהעצורים לא זכה לביקור עורך דין. בתקופת שלטון המועצה, למשרד המשפטים וזכויות האדם ולתובע הכלי לא הייתה שליטה או בקרה יעילה על רוב מתקני

מקטאר לבנגאזי, אך מאוחר יותר הותר לה לעזוב את השטח שבשליטת המועצה.

באזורים שהיו בשליטת המועצה לפני ואחרי אוגוסט, כשטריפולי נפלה לידי מתנגדי המשטר, המיליציות ששלטו במתקני מעצר עינו או התעללו בעצורים תוך שהן נהנות מחסינות מעונש, ככל הנראה על מנת לנקום בהם על פשעים שביצעו לכאורה או לחלץ "הודאות". שיטות העינוי הנפוצות ביותר כללו מכות בכל חלקי הגוף בחגורת, מקלות, קתות רובים וצינורות גומי; מהלומות אגרופ; בעיטות; ואיומים במוות. בעלי עור כהה, בין אם לובים או זרים, היו פגיעים במיוחד לעינויים.

• עובד זר בן 17 מצ'אד נלקח מביתו באוגוסט בידי חמושי, שאזקו אותו, סטרו לו וגררו אותו על הקרקע בטרם כלאו אותו בבית-ספר, ששימש אותם כמתקן מעצר. שם הלמו בו באגרופים והכווהו במקלות, חגורות, רובים וכבלי גומי, בעיקר בראש, בפנים ובגב. העינויים פסקו רק לאחר שהסכים "להודות" בהרג אזרחים ובאונס נשים. מספר עצורים מתו בעת שהיו בחזקת המיליציות, בנסיבות שיש בהן להעיד על כך שעינויים תרמו למותם או גרמו לו במישרין.

• עבדל-חכים מילאד ג'ומעה קאלחוד, מנהל בית ספר בעיר אל-קארבאולי שמזרחית לטריפולי, נעצר בביתו ב-16 באוקטובר בידי מיליציה מקומית. בימים שלאחר מכן ביקרו אותו פעמיים רופאים, שהבחינו בחבורות רבות על גופו ודרשו שיאושפז. אולם המיליציה התעלמה מהמלצתם הרפואית וב-25 באוקטובר הועברה גופתו של קאלחוד לבית החולים המקומי. על פי דו"ח הנתיחה שלאחר המוות, הוא מת כתוצאה ממכות באמצעות חפץ. לא נערכה כל חקירה ממשית של נסיבות מותו.

הוצאות להורג ללא משפט

חיילי קדאפי הרגו לוחמי אופוזיציה שנפלו בשבי במזרח לוב ובמיסרתה. התגלו גופות שידיהן כפותות מאחורי הגב ופלג גופם העליון מנוקב בפצעי ירי רבים.

• גופותיהם של שלושה לוחמי אופוזיציה – האחים ווליד וחסן אל-סבר אל-עובידי וכן ווליד סעד באדר אל-ער-ביידי – התגלו ליד בנגאזי ב-21 במרץ. קרובי משפחתם טענו, כי ידיהם של כל השלושה היו כפותות מאחורי גבם וכי בשתיים מהגופות ניתן היה לראות חבורות ברורות, מה שמעיד על כך שהוכו לפני מותם.

בחודשים יוני-אוגוסט, כוחות קדאפי גם הוציאו להורג

ללא משפט עשרות עצורים במערב לוב; רובם נורו למוות. • ב-23 באוגוסט, סוהרים השליכו חמישה רימונים ופגזות תחובות על כ-130 עצורים, שהוחזקו בהאנגר בבסיס צבאי בח'יליט אל-פירג'אן שבטריפולי. מאוחר יותר התגלו באתר כ-50 גופות חרוכות.

לוחמי ותומכי האופוזיציה הרגו במתכוון חיילים ונאמנים לכאורה של קדאפי, כמו גם מי שנחשדו כ"שכירי חרב אפריקאים", עם כיבוש הערים אל-ביידה, בנגאזי, דרנה, סירת ואחרות. חלק מהקורבנות הוכו למוות; חלק נתלו; אחרים נורו למוות לאחר שנכנעו או נפלו בשבי.

אנשי מנגנון הביטחון של קדאפי וחשודים אחרים בנאמנות למשטר סומנו כיעדים לנקמה. כמה מהם נמצאו מתים לאחר שנתפסו בידי אנשים חמושים היטב; מספר גופות נמצאו עם ידיים כפותות מאחורי גבן.

• סוכן שירות הביטחון הפנימי לשעבר, חוסיין גיית בו שיהא, נלקח מביתו ב-8 במאי בידי חמושים ובבוקר ה-17 חרת נמצאה גופתו בסמוך לבנגאזי. ידיו היו אזוקות והוא נורה בראשו.

• עבדל-פתח יונס אל-עובידי, לשעבר מזכיר הוועדה העממית הכללית לביטחון פנים (תפקיד מקביל לשר הפנים), אשר ערק לשורות האופוזיציה בפברואר, ושני עוזריו, מוחמד ח'מיס ונאצר מאתקור, מתו מפצעי ירי בסוף יולי. גברים חמושים לקחו אותם לחקירה במחנה צבאי בע'ר'יונס ב-27 ביולי ומאוחר יותר לאתרו אחר, ככל הנראה.

• צילומי וידאו וראיות אחרות מצביעים על כך, שה"קולונל קדאפי נתפס חי, שעה שניסה להימלט מסירת, ולאחר מכן הוצא ככל הנראה להורג ללא משפט ב-20 באוקטובר, ביחד עם בנו מועתסם. המועצה הצהירה על כוונתה לחקור את המקרה, אך עד סוף השנה לא פרסמו ממצאים כלשהם.

• ב-23 באוקטובר, התגלו גופותיהם של 65 גברים – אזרחים ואולי גם לוחמים בכוחות קדאפי – במלון מְהארי בסירת, ששימש כבסיס ללוחמי אופוזיציה. חלק מהקורבנות נמצאו כשידיהם כפותות מאחורי גבם, ורבים מביניהם נורו בראש. בסרטון וידאו, שצולם מספר ימים קודם לכן על ידי לוחמי אופוזיציה, ניתן לראות 29 גברים סופגים התעללות ואיומים על חייהם, רובם ככולם היו בין ה-65 שנמצאו מתים מאוחר יותר. לא התקיימה כל חקירה של מקרי ההרג.

עקירה בכפייה

לפני פרוץ הסכסוך, לפחות 2 מיליון אזרחים זרים התגוררו בלוב או שהו בה לתקופת מעבר, רבים מהם נזקקו להגנה בינלאומית. עם הסלמת הסכסוך, נמלטו מלוב מאות אלפי אנשים, זרים ולובים כאחד, לרבות באמצעות פינויים מאורגנים. רבים מבין הנמלטים נשדדו; חלקם נעצרו והוחזקו במעצר במשך שעות או ימים, והוכו בטרם הותר להם להמשיך בדרכם. אפריקאים מהמדינות שמדרום לסהרה סבלו מיחס קשה במיוחד. הרוב הגדול של הפליטים נמלט לתוניסיה ולמצרים. מאות אלפים נעקרו בכפייה מבתם בתוך גבולות לוב. כשהסתיים העימות, התאפשר לחלקם לשוב לבתיהם, אך תושבי אזורים שנחשבו לאוהדי קדאפי חששו מפעולות נקם והיו עדיין עקורים פנימיים בסוף 2011. הם כללו כ-30,000 מתושבי תאוורחה לשעבר, שנמלטו מהעיר עם התקרבותם של כוחות האופוזיציה שפעלו מתוך מיסרתה, כמו גם את בני שבט מאשאשייה מהרי נפוסה. במיסרתה ובאזורים אחרים, מנעו מיליציות ממספר נאמני קדאפי לכאורה לשוב לבתיהם, או בזזו והרסו אותם תוך חסיונות מעונש.

הסכמים קיימים לשיתוף פעולה נגד "הגירה לא-חוקית" (ר' הפרק על איטליה). בסוף השנה, מאות אפריקאים ממדינות שמדרום לסהרה הוחזקו עדיין לתקופות מעצר בלתי מוגבלות וללא משפט בעוון "עבירות הגירה".

זכויות האיש

המועצה הבטיחה לקדם את זכויות הנשים וקידשה את עקרון ההימנעות מאפליה, לרבות אפליה מגדרית, בהצהרתה החוקתית. יחד עם זאת, אפליית נשים נותרה מושרשת בחוק ובמעשה.

ב-23 באוקטובר, הבטיח יו"ר המועצה לתקן כל חוק המנוגד לשריעה (ההלכה המוסלמית) ובכך התכוון לחוקי האישות של לוב. חוק 10 לשנת 1984 בעניין "נישואין, גירושין ותוצאותיהם" מתיר פוליגמיה, אך קובע כי בטרם יישא אישה נוספת חייב הגבר לקבל היתר מבית דין מיוחד, על מנת לוודא שהוא כשיר מבחינה נפשית, חברתית וכספית.

חסיונות מעונש

משטרו של קדאפי לא נקט צעד כלשהו לחקירת הפרות חמורות של זכויות אדם או להבאת האחראים להן לדין. המועצה התחייבה לעשות זאת, אך התקשתה להשיג ראיות חיוניות, כגון חומרי ארכיון ורשומות ממשלתיות, שרבות מהן הועלו באש ונבזזו.

ביוני, הוציא בית הדין הפלילי הבינלאומי צווי מעצר נגד מועמר אל-קדאפי, בנו סייף אל-אסלאם וראש מנגנוני הביטחון עבדאללה אל-סנוסי בחשד לפשעים נגד האנושות, לרבות רצח ורדיפה. סייף אל-אסלאם נלכד ב-19 בנובמבר; למרות הצהרות של המועצה, כי תעמיד אותו לדין בפני בית משפט בלוב, עד סוף השנה טרם הוגשה לבית הדין הפלילי הבינלאומי בקשה לערער על סמכותו.

עונש מוות

עונש מוות עדיין קיים בעבור מגוון רחב של עבירות. אין מידע זמין בנוגע לגזרי דין מוות או הוצאות להורג במהלך 2011.

משטרו של קדאפי לא נקט צעד כלשהו לחקירת הפרות חמורות של זכויות אדם או להבאת האחראים להן לדין. המועצה התחייבה לעשות זאת, אך התקשתה להשיג ראיות חיוניות, כגון חומרי ארכיון ורשומות ממשלתיות, שרבות מהן הועלו באש ונבזזו.

פליטים, מבקשי מקלט ומהגרים

המועצה הבטיחה להגן על הזכות לבקש מקלט מדיני וליהנות ממנו, אך לא התחייבה לאשרור אמנת הפליטים של האו"ם ואת פרוטוקול 1967 המשלים אותה. באפריל, הבטיח יו"ר המועצה "לסגור את הגבולות בפני האפריקאים האלה", התבטאות שעוררה חשש שמא פליטים, מבקשי מקלט ומהגרים ימשיכו לסבול מאפליה ומהפרת זכויות בלוב, ולהיחשב כאזרחים בלתי קרואים. במהלך נוסף המזכיר הפרות זכויות מן העבר, לרבות מבצעים ימיים שנועדו "לדחוק לאחור" אזרחים זרים ללוב שם צפויים היו למעצר, עינויים וכליאה בתנאים מחרידים, חתמה המועצה ביוני על מזכר הבנות עם הרשויות באיטליה. במזכר התחייבו שני הצדדים לניהול משותף של "תופעת ההגירה" באמצעות יישום

מוסטפא נאג'י אל-מורבית ליד
הריסות ביתו, שנפגע ב־4 באוגוסט
2011. זליטאן, לוב, 2012.
© Amnesty International

מצרים

הרפובליקה הערבית של מצרים

נשיא המדינה מוחמד חוסיין טַנְטָאווי (החליף בפברואר

את מוחמד חוסיין מובארכ)

ראש הממשלה כמאל גַנְזַוִּי (החליף בדצמבר את

עיסאם שראף, שהחליף במרץ את אחמד שאפיק,

שהחליף בינואר את אחמד נאזיף)

עונש מוות קיים

אוכלוסייה 82.5 מיליון נפש

תוחלת החיים 73.2 שנים

תמותה מתחת לגיל 5: 21 לאלף

אוריינות מבוגרים: 66.4%

שה. נמשכה אפליית המיעוטים הדתיים, בפרט הנוצרים הקופטים. לפחות 123 עונשי מוות נגזרו ולפחות אדם אחד הוצא להורג. משמר הגבול המשיך לירות במהגרים, פליטים ומבקשי מקלט שביקשו לחצות את הגבול עם ישראל בסיני; על פי דיווחים, 20 איש נהרגו כך במהלך 2011, לרבות בגבול עם סודן; אחרים הועמדו לדין או הוחזרו בכפייה למדינות, שבהן היו נתונים לסכנה של פגיעה חמורה בזכויות אדם. על פי דיווחים, חלקם נפלו קורבן לסחר בבני אדם.

רקע

הנשיא חוסיין מובארכ התפטר ב־11 בפברואר לאחר 30 שנות שלטון, בעקבות 18 ימי הפגנות המוניות, ברובן לא־אלימות, ברחבי מצרים, להן הגיבו כוחות הביטחון בהפעלת כוח מופרז ולעתים אף קטלני. על פי דיווחים רשמיים, לפחות 840 איש נהרגו או מתו בנסיבות הק־שורות למחאה ולמעלה מ־6,000 אחרים נפצעו. אל־פִּים נעצרו; רבים נפלו קורבן לעינויים או התעללויות. הצבא תפס את השלטון באמצעות המועצה העליונה, אך מינה ראשי ממשלה ושרים אזרחיים זמניים לתקופה שעד הבחירות לפרלמנט שהחלו בנובמבר, אך אמורות היו להסתיים לא לפני תחילת 2012. הובטח לקיים את הבחירות לנשיאות באמצע 2012.

מיד לאחר הדחתו של מובארכ, השעתה המועצה הע־ליונה את החוקה משנת 1971, פיזרה את הפרלמנט ופ־רסמה הצהרה חוקתית, שהבטיחה מספר זכויות. היא גם שחררה מאות עצורים מנהליים. במרץ הותר לתנועה החזקה, אך אסורה מזה זמן רב, של האחים המוסלמים וכן לארגונים אחרים, שפעילותם נאסרה עד אז, להירשם ולפעול כחוק, מה שאיפשר להם להשתתף בבחירות לפרלמנט. המפלגה המייצגת את תנועת האחים המו־סלמים, "מפלגת הצדק והחירות", זכתה במספר הקולות הרב ביותר בבחירות המוקדמות. ה"מפלגה הדמוקרטית הלאומית" של מובארכ פורקה באפריל.

במרץ, נכנע משרד הפנים לחץ המפגינים שנמשך מספר שבועות ופירק את שירות חקירות ביטחון המדינה ("שירות הביטחון") – יחידת המשטרה החשאית החר־קרת שנודעה לשמצה עקב השימוש שעשתה בעינויים ובצורות אחרות של התעללות. לפני פירוקו, פרצו פעי־לים למטות שירות הביטחון באלכסנדריה ובקהיר לאחר שנפוצה שמועה, כי קציני השירות משמידים ראיות

לפחות 840 איש נהרגו ו־6,000 נפצעו, רובם מידי המ־שטרה וכוחות הביטחון האחרים, במהלך "מהפכת ה־25 בינואר" שאילצה את הנשיא חוסיין מובארכ לפרוש מת־פקידו בפברואר. המועצה העליונה של הכוחות החמושים (להלן "המועצה העליונה"), בהנהגת מוחמד חוסיין טנ־טאווי, החליפה את חוסיין מובארכ שהועמד למשפט עם בניו ובכירים נוספים. יחד עם זאת, המחאות נמשכו וכו־חות הצבא והמשטרה הגיבו במספר מקרים בכוח מופרז. המועצה העליונה שחררה אסירים פוליטיים והתירה את רישומם של מפלגות ואיגודים פוליטיים עצמאיים, שהיו קודם לכן מחוץ לחוק, אולם היא הותירה על כנו את מצב החירום המדיני השורר במצרים מזה שלושים שנה, אסרה על שביתות, הידקה את ההגבלות על התקשורת והשתמשה בבתי משפט צבאיים על מנת להעמיד לדין למעלה מ־12,000 אזרחים, שרבים מהם נעצרו בעקבות המחאה המתמשכת נגד הקצב האיטי של הרפורמות. יחידת המשטרה החשאית החוקרת הידועה לשמצה של משטר מובארכ פורקה, אך עינוי העצירים נמשך בהיקף נרחב ולבש ממדים מזעזעים כשקציני צבא אילצו מספר נשים לעבור "בדיקות בתולין" במעצר. הצבא פינה בכ־פייה יושבי שכונות לא־מוכרות (שכונות עוני) בקהיר ובמקומות אחרים, כמו גם חסרי דיור שמצאו קורת גג בשיכונים ציבוריים ריקים. הנשים מילאו תפקיד בולט בהפגנות, אך המשיכו להיות מופלות הן בחוק והן במע־

להפרות זכויות אדם. שירות הביטחון הוחלף בידי הסוכנות לביטחון לאומי; לא היה ברור אם נעשה שימוש במנגנון סינון כלשהו על מנת למנוע גיוס או מעבר של אנשי שירות ביטחון, שהיו מעורבים בעינויים ובהפרות אחרות של זכויות אדם. יחד עם זאת, הוגש כתב אישום נגד ראש שירות הביטחון בעוון הרג מפגנים בינואר ופברואר.

המועצה העליונה הותירה את מצב החירום הלאומי על כנו ובספטמבר הרחיבה את חוקי החירום, כך שהוציאו מחוץ לחוק פעולות כגון חסימת כבישים, הפצת שמות עות וכל מעשה שניתן להחשיבו כ"פגיעה בחופש לעבוד". תיקונים לחוק העונשין החמירו את הענישה על "בריונות", חטיפה ואונס, עד כדי עונש מוות ונחקק חוק 34 (2011) שהוציא אל מחוץ לחוק שביתות וכל צורת מחאה אחרת שנחשבת כ"משבשת עבודה". לאחר שהאלימות באוקטובר הביאה למותם של 28 איש, קרפטים ברובם, אסרה המועצה העליונה על כל אפליה על בסיס מגדר, מוצא, שפה, דת או אמונה.

עינויים וצורות התעללות אחרות

למרות פירוק שירות הביטחון, שאנשיו עינו עצירים ונהנו מחסינות מעונש, נמשכו האשמות בדבר עינויים וצורות התעללות אחרות מידי המשטרה וכוחות הביטחון, ומספר עצירים מתו במעצר בנסיבות מחשדות. ביוני, הקים התובע הכללי ועדה של שלושה שופטים לחקירת התלונות בדבר עינויים. בעוד שחלק מההאשמות נגד המשטרה נחקרו, אף אחת מההאשמות נגד הכוחות החמושים לא נחקרה כיאות או הובילה להגשת כתב אישום.

• מוסטפא גודה עבדל עאל נעצר בכיכר תחריר בקהיר ב-9 במרץ, על ידי חיילים שהיכו וגררו אותו למוזיאון המצרי הסמוך. שם הם קשרו את עיניו, קשרו את ידיו מאחורי גבו והפילו אותו ארצה, התיזו עליו מים וחסלו אותו בפין ובפי הטבעת, והצליפו על גבו בכבל. הוא הוחזק למשך הלילה במסחרית ביחד עם עצירים אחרים, לפני שנלקחו לכלא הצבאי תייקסטב שם נפלו קורבן ללעג ולמכות מידי חוקרי התביעה הצבאית. אף פקיד רשמי לא שאל אותם על פציעותיהם הנראות לעין או מדוע בגדיהם מוכתמים בדם והם הוכו באותה חשמל, עד שהובאו למשפט בפני בית דין צבאי שהתכנס במזנון בית הכלא. לאחר משפטים לא-הוגנים

בעליל, הם נידונו לעונשי מאסר של שנה עד שבע שנים והועברו לכלא טורה. ב-23 במאי הם שוחררו בעקבות חנינה של המועצה העליונה; בעת שחרורו, מוסטפא גודה עבדל עאל נשא עדיין על גופו פציעות גלויות לעין כתוצאה מהעינויים שעבר.

• ב-26 באוקטובר דן בית משפט באלכסנדריה שני שוטרים לשבע שנות מאסר בעוון הריגתו של ח'אלד סעיד, שמותו ביוני 2010, לאחר שהוכה באכזריות בפרהסיה על ידי המשטרה, הפך לאחד מסמלי המחאה נגד ממשלת ברכ. בית המשפט התעלם מממצאי ניתוח שני לאחר המוות, לפיהם סעיד נפטר לאחר שאולץ לבלוע סמים עטופים בניילון. בדצמבר, ערערה התביעה על גזר הדין.

משפטים לא-הוגנים

החל מה-28 בינואר, כשנפרסו כוחות הצבא מול המפגנים לאחר שהמשטרה פונתה מהרחובות, כל מי שהאשם בעבירות הקשורות למחאה ובאלימות נשפט בבתי דין צבאיים ולא בבתי דין פליליים רגילים, למרות שהנאשמים היו אזרחים. בתי הדין הצבאיים לא היו בלתי-תלויים וגם לא נטולי משוא פנים. על פי מערכת המשפט הצבאית, עד אוגוסט נשפטו כ-12,000 איש בבתי דין צבאיים על סעיפי אישום כגון "בריונות", הפרת עוצר, נזק לרכוש ו"העלבת הצבא" או "שיבוש עבודה". רבים שוחררו עם עונש מאסר על תנאי או לאחר חנינה, אך אלפים נותרו במעצר בסוף השנה.

לאחר הדחת מובארק, המשיכו הצבא, המשטרה הצבאית וכוחות הביטחון המרכזיים להשתמש בכוח, לרבות בכוח מופרז, על מנת לפזר את ההפגנות שהתחדשו בעקבות כעס ואכזבת האזרחים מהקצב האיטי של הרפורמות הפוליטיות והרפורמה בתחום זכויות האדם.

• עמר עבדאללה אל-בַּחַיירי נכלא לחמש שנים בפברואר לאחר שבית דין צבאי הרשיע אותו בהפרת העוצר ובהעלבת עובד ציבור. הוא נעצר לראשונה ב-26 בפברואר, כשחיילים ושוטרים צבאיים פיזרו בכוח מפגנים שנאספו מחוץ לבניין הפרלמנט בקהיר; רבים מהעצורים הוכו וחושמלו בטרם שוחררו. אולם אל-בחַיירי נעצר, ככל הנראה, בגלל שפציעותיו צולמו. השופט הצבאי במשפט זה, שהיה לא-הוגן בעליל, סירב לאפשר לעורך דין ששכרה

שנסעו במהירות. המועצה העליונה הורתה על פתיחת חקירה ובעקבות מחאות נוספות וחזרתם של המפגינים לכיכר תחריר, העבירה את תיק החקירה לתובע הכללי, שמינה שופט חוקר לנושא. משפטם של שלושה חיילים המואשמים בהרג 14 מפגינים במאסרו נפתח בדצמבר, בטרם הגיש השופט החוקר את הדו"ח שלו.

- בנובמבר, השתמשו כוחות הביטחון בגז מדמיע וירו כדורי רובה ציד ותחמושת חיה על מפגינים בחמשת ימי ההתנגשויות בסמוך לבניין משרד הפנים בקהיר, לאחר שהצבא וכוחות הביטחון המרכזיים פוזרו מפגינים ובני משפחות של קורבנות "מהפכת ה-25 בינואר" מכיכר תחריר. כ-51 איש נהרגו ולמעלה מ-3,000 נפצעו, בעוד אחרים נעצרו והואשמו בעבירות שונות, כגון התאספות לא-חוקית, תקיפת מפגינים ברובי ציד, הפרעה לתנועה, פגיעה ברכוש ותקיפת עובדי מדינה.

- בדצמבר, השתמשו המשטרה הצבאית וכוחות ביטחון אחרים בכוח מופרז ולא-פרופורציונלי, ובתחמושת חיה, על מנת לפזר מפגינים בסמוך לבניין הקבינט. לפחות 17 איש נהרגו, רובם מירי, ומאות אחרים נפצעו או נעצרו. מספר נשים טענו, כי במהלך מעצרו הן הוכו קשות ואוימו בתקיפה מינית.

חופש הביטוי וההתאגדות

לפני נפילתו של חוסני מובארכ, ביקשו השלטונות לשבש את מאמצי ההתארגנות של המפגינים באמצעות ניתוק קווי הטלפון והאינטרנט. בתקופת שלטונה של המועצה העליונה הוטלו הגבלות חדשות על התקשורת וכוחות הביטחון פשטו על תחנות טלוויזיה ואיימו במאסר על עיתונאים ובלוגרים. המועצה העליונה גם נקטה בצעדים נגד ארגוני זכויות אדם.

- הבלוגר מייקל נביל סאנאד נידון באפריל לעונש מאסר של שלוש שנים, לאחר משפט לא-הוגן בבית דין צבאי בעוון "העלבת" המועצה העליונה, מתיחת ביקורת על השימוש שעשתה בכוח מופרז נגד מפגינים בכיכר תחריר והתנגדות לשירות צבאי. באוגוסט הוא פתח בשביתת רעב ונותר במאסר, למרות שבית הדין הצבאי לערעורים הורה על משפט חוזר בעניינו באוקטובר. לבקשת פרקליט בהליכים שבהם לא הוא ולא עורכי דינו היו נוכחים, הועבר סאנאד לבית חולים לחולי נפש. תקופת מאסרו קוצרה לשנתיים לאחר משפט חוזר בבית דין צבאי. אסיר מצפון זה הוחזק עדיין בסוף השנה ונמנע

משפחתו להגן עליו וחייב אותו להיעזר בפרקליט שמונה מטעם בית הדין. הוא נשלח בתחילה לכלא ואדי גואדא, שם, על פי דיווחים, הוא ואסירים אחרים הותקפו בידי סוהרים והותר להם לצאת מתאיהם רק פעם אחת ביום כדי לעשות את צרכיהם. לאחר מכן, הוא הועבר לכלא ואדי נאטרון, שם היה עדיין כלוא בסוף השנה, בעודו ממתיין לקביעת מועד לערעורו.

- חמישה פועלים, שקיימו שביתת שבת מחוץ למשרד הנפט לאחר שפוטר על ידי חברת הנפט הכללית של מצרים, נעצרו, הואשמו בכפוף לחוק 34 (2011), נשפטו והורשעו בבית דין צבאי; הם קיבלו עונשי מאסר על תנאי.

שימוש מופרז בכוח

כוחות הביטחון השתמשו בכוח מופרז ואף קטלני נגד מפגינים לפני הדחתו של הנשיא מובארכ. כמו כן, סוהרים ירו למוות במספר אסירים. לאחר ההדחה, המשיכו הצבא, המשטרה הצבאית וכוחות הביטחון המרכזיים להשתמש בכוח, לרבות כוח מופרז, כדי לפזר את ההפגנות שהתחילו בעקבות כעס ואכזבת האזרחים מהקצב האיטי של הרפורמות הפוליטיות והרפורמה בתחום זכויות האדם. במספר מקרים, הותקפו המפגינים על ידי "בריונים" – גברים חמושים בבגדים אזרחיים, שכלל הנראה הועסקו בידי המשטרה או נמנו על תומכי מפלגת השלטון הקודמת. במקרים רבים ירו כוחות הביטחון גז מדמיע, כדורי רובה ציד וכדורי גומי על המפגינים ללא הבחנה; כמו כן, הם ירו תחמושת חיה ולפחות במקרה אחד דרסו מפגינים באמצעות רכבים משוריינים.

המועצה העליונה ביטלה את שיטת המכסות בחוק הבחירות, לפיה הוקצו לנשים 64 מושבים (12%) בפרלמנט; במקום זאת, היא חייבה כל מפלגה לכלול לפחות אשה אחת ברשימת מועמדיה, אך מבלי לדרוש כי תמוקם במקום גבוה ברשימה.

- ב-9 באוקטובר פוזרו מפגינים קופטים ברובם, שנאספו מחוץ לבניין רשות השידור המצרית מאסר, באמצעות הפעלת כוח קיצוני על ידי כוחות הביטחון, שטענו כי קבוצות של גברים חמושים בבגדים אזרחיים היו אחראים לפרוץ מעשי האלימות. 28 איש, רובם מפגינים אך גם חייל אחד, נהרגו ואחרים נפצעו, רבים מביניהם מירי תחמושת חיה או דריסה תחת גלגלי משוריינים

ממנו טיפול רפואי נאות. ב־31 בדצמבר, הוא סיים את שביטת הרעב.

הרשויות הודיעו כי הן בוחנות את הרישום המשפטי והמימון של כ־37 ארגוני זכויות אדם וכי התביעה הע־ליונה לביטחון המדינה שוקלת אם להאשים בעבירות "בגידה" או "חתרנות" מספר ארגונים, הפועלים כביכול מבלי שהם רשומים, מקבלים מימון מחו"ל ללא הסכמת הרשויות, או עוסקים בפעילות פוליטית "אסורה". הבנק המרכזי הורה לכל הבנקים למסור למשרד לסולידריות וצדק חברתי פרטים על העברות כספיות של עמותות ופעילים יחידים. בדצמבר, פשטו כוחות הביטחון על משרדיהם של כ־17 ארגונים לזכויות אדם והחרימו מחשבים ומסמכים.

זכויות האישה

הנשים המשיכו לסבול מאפליה בחוק ובמעשה, אך עדיין מילאו תפקיד מרכזי בהפגנות, הן לפני הדחתו של מר־בארכ והן לאחריה. מספר פעילות ועיתונאיות הותקפו מינית וסבלו מהתעללויות אחרות.

- מלבד אישה אחת, כל 18 הנשים שנעצרו כשכר־חות הצבא פינו בכפייה את המפגינים מכיכר תחריר בקהיר ב־9 במרץ, עברו חיפוש גופני בעירום ושבע מהן גם עברו "בדיקת בתולין", צורה של עינוי, בכלא הצבאי הייקסטט ואוימו כי אלו שיימצאו "לא בתו־לות" יואשמו בזנות. כל ה־18 נלקחו תחילה ביחד עם עצירים אחרים למוזיאון המצרי, שם נאזקו, הוכו במוטות ובצינורות, חושמלו בחזה וברגליים והושפלו בידי חיילים. 17 מתוכן נלקחו ב־11 במרץ לבית דין צבאי, למרות היותן אזרחיות, ושוחררו יומיים לאחר מכן. כמה מהן הורשעו בעבירות, כגון הפרת סדר והפרעה לתנועה ונידונו למאסר על תנאי. בדצמבר, פסק בית דין מנהלי כי בדיקות הבתולין אינן חוקיות והורה לצבא לחדול מהן.

- העיתונאית מונא אל־תהאווי נעצרה על ידי כוחות הביטחון ב־24 בנובמבר למשך 12 שעות על רקע ההת־נגשויות המתמשכות בין כוחות הביטחון למפגינים. לד־בריה, היא הותקפה מינית והוכתה על ידי אנשי ביטחון, וסבלה משברים בידה השמאלית ובזרועה הימנית. המועצה העליונה ביטלה את שיטת המכסות בחוק הב־חירות, לפיה הוקצו לנשים 64 מושבים (12%) בפרל־מנט; במקום זאת, היא חייבה כל מפלגה לכלול לפחות

אשה אחת ברשימת מועמדיה, אך מבלי לדרוש כי תמו־קם במקום גבוה ברשימה.

אפליית קופטים

נרשמה עלייה באלימות הקהילתית בין מוסלמים לנו־צרים קופטים, שהמשיכו לסבול מאפליה וחשו כי אינם זוכים להגנה נאותה מצד הרשויות. נראה, כי חלה עלייה בתקיפות על רקע עדתי נגד קופטים וכנסיותיהם, ככל הנראה בידי מוסלמים, לאחר עליית המועצה העליונה לשלטון וחלה החרפה במתיחות בעקבות הרג הקופטים בהפגנה מול מאסברו באוקטובר.

- ב־7 במאי פרצו התנגשויות אלימות ברובע הפוע־לים אימבאבה שבעיר גיזה, לאחר שכנסיה הותקפה, ככל הנראה בידי מוסלמים, בעקבות שמועה לפיה אשה שהתאסלמה הוחזקה שם בניגוד לרצונה. 15 קופטים ומוסלמים נהרגו ורבים אחרים נפצעו. בתיהם ועסקיהם של קופטים ניזוקו וכנסיה מקומית נוספת הועלתה באש. על פי דיווחים, בתחילה נמנע הצבא מהתער־בות אך לאחר מכן פתח באש והרג מספר אנשים. רבים מתושבי אימבאבה, לרבות פצועים, נעצרו; רובם שו־ררו ב־26 במאי, אך משפטם של 48 מוסלמים וקופטים בבית הדין העליון לביטחון המדינה (מצב חירום) בקהיר עדיין נמשך בסוף השנה.

חסינות מעונש ואחריותיות

השלטונות הגישו כתבי אישום נגד חלק מאלו שנתפסו כאחראים להרג ההמוני בינואר ובפברואר, אך מעבר לכך לא עשו צדק עם קרובי משפחתם של ההרוגים ועם אלו שנפצעו ב"מהפכת ה־25 בינואר". שוטרים ואנשי ביטחון אחרים, שהואשמו בהרג מפגינים ופציעתם או שנחשדו במעורבות במעשים אלה, המשיכו לשמש בתפקידם או הועברו למשרות מנהלה במשרד הפנים; על פי דיווחים, רבים מהם ביקשו להפעיל לחץ או להניע משפחות ועדים למשוך את תלונותיהם. אנשי כוחות הביטחון והמשטרה ביצעו הפרות זכויות אדם, לרבות עינויים והרג לא־חוקי, תוך שהם נהנים מחסינות מעונש.

- באפריל נפתח משפטם של שר הפנים לשעבר חביב איברהים אל־עֶדְלִי וששה מעוזריו לשעבר בקשר להרג מפגינים. התיק צורף לזה של חוסני מובארכ ושני בניו ומשפטם החל באוגוסט, כשהם הואשמו ברצח בכ־וונה תחילה וניסיון לרצח. המשפט, ששתי ישיבותיו

שות לתושבים עד יוני 2012, בין היתר על ידי הקמת בניינים לשיכון מחדש של תושבים באתר השכונה עצמו. הריסות הבתים גרמו למשפחות אחרות לחשוש מפינוי בכפייה, למרות שקיבלו מכתבים רשמיים בהם הובטח להן כי יקבלו דיור חלופי לכשיתאפשר הדבר.

• ביולי הפכו כ-200 משפחות לחסרות בית, לאחר שפוננו בכפייה וללא אזהרה מכ-20 בניינים במנשיית נאצר בקהיר. בעזרת "ועד הקהילה העממי" המקומי, שהקימו צעירים במהלך ההתקוממות, הם קיבלו דיור חלופי בעיר המרוחקת "6 באוקטובר" מדרום מערב לגיזה.

פליטים ומהגרים

כוחות הביטחון המשיכו לירות במהגרים, פליטים ומבקשי מקלט, שביקשו לחצות את גבולה של מצרים בסיני עם ישראל והרגו לפחות עשרה. הם הרגו גם עשרה אריתריאים, שביקשו להיכנס למצרים מסודן. רבים אחרים נורו ונפצעו, חלקם קשה, או נעצרו והועמדו למשפט בבתי דין צבאיים בעוון "הסתננות" ונדונו לעונש מאסר. לפחות 83 פליטים ומבקשי מקלט גורשו למדינות, שבהן היו צפויים לסבול מהפרות חמורות של זכויות אדם; למעלה מ-100 פליטים ומבקשי מקלט נותרו בסוף השנה בסכנת החזרה בכפייה.

על פי דיווחים, סוחרים בבני אדם סחטו, אנסו, עינו ורצחו פליטים, מבקשי מקלט ומהגרים שחצו את מדבר סיני בדרכם לישראל, וכן הוציאו בכפייה את איבריהם על מנת למכור אותם בשוק השחור.

עונש מוות

לפחות 123 איש נידונו למוות, לרבות לפחות 17 שדינם נגזר במשפטים לא-הוגנים בבתי דין צבאיים. לפחות אחד הוצא להורג.

• מוחמד אחמד חוסיין, שהורשע בירי תוך נסיעה, שהביא למותם של נוצרים קופטים שיצאו מכנסייה במצרים העילית ב-6 בינואר 2010, נתלה ב-10 באוקטובר.

הראשונות שודרו בטלוויזיה הלאומית, עדיין נמשך בסוף השנה.

הזכות לדיור הולם – פינוי בכפייה

אלפי אנשים המשיכו להתגורר בשכונות בתוך ישובים לא-מוכרים בקהיר ובערים אחרות, שהוגדרו רשמית כ"אזורים לא-בטוחים" למגורים עקב סכנת מפולות סלעים וסכנות אחרות. התושבים היו נתונים גם לסכנת פינוי בכפייה. הצבא פינה בכפייה תושבים ממספר "אזורים לא-בטוחים" וחסרי דיור שמצאו קורת גג בשיכונים ממשלתיים ריקים; לא התקיימה התייעצות עם המפונים או ניתנה להם הודעה מראש בפרק זמן סביר ולא פעם הם נותרו חסרי בית.

תכניות רשמיות לשיכון מחדש של יושבי "אזורים לא-בטוחים" גובשו על ידי רשויות מקומיות בשיתוף עם המרכז לפיתוח יישובים לא מוכרים, קרן שהוקמה ב-2008, אך הדבר נעשה ללא התייעצות עם התושבים עצמם, שגם לא קיבלו פרטים כלשהם על התוכנית. תכנית "קהיר 2050" לא פורסמה או הוגשה לליך התייעצות מלא עם הקהילות המתגוררות בשכונות הלא-מוכרות, שיושפעו ממנה ככל הנראה יותר מכל אחד אחר, למרות שבאוגוסט אישר משרד השיכון כי התוכנית לא תביא לפינויים בכפייה.

כוחות הביטחון המשיכו לירות במהגרים, פליטים ומבקשי מקלט, שביקשו לחצות את גבולה של מצרים בסיני עם ישראל והרגו עשרה. הם הרגו גם עשרה אריתריאים שביקשו להיכנס למצרים מסודן.

בתקופה שלאחר "מהפכת ה-25 בינואר" נרשמה עלייה חדה בהשתכנות במבנים ציבוריים ריקים. בתגובה זימנו הרשויות המקומיות את כוחות הצבא והמשטרה לפיזור מהומות, על מנת שיפנו את חסרי הדיור בכפייה, דבר שאמנם נעשה ללא אזהרה מראש.

• בן־ארה, אחד האזורים ה"לא-בטוחים" בפורט סעיד, הוסע הצבא בתחילת יולי את הצריפים של למעלה מ-200 משפחות והותיר 70 משפחות ללא קורת גג. נפגעי ההריסות קיבלו התראה של יום אחד בלבד ללא זכות שימוע. בראש רבות מהמשפחות שנותרו ללא קורת גג עמדו נשים. מספר שבועות קודם לכן, הודיעה הרשות המקומית על תכניתיה לספק 3,500 יחידות דיור חד-

מפגין מרחיק מיכל גז מדמיע
במהלך עימותים עם המשטרה
המצרית לפיזור הפגנות בסמוך
לכיכר תחריר בקהיר, 23 בנובמבר
2011. הקבינט האזרחי של מצרים
הציע את התפטרותו לאחר
שלושה ימים של עימותים
אלימים במספר ערים בין מפגינים
לכוחות הביטחון.

© AP Photo/Khalil Hamra

סוריה

הרפובליקה הערבית של סוריה

נשיא המדינה בשאר אל-אסד

ראש הממשלה מוחמד נאג'י אל-עזטרי

עונש מוות קיים

אוכלוסיה 20.8 מיליון נפש

תוחלת החיים 75.9 שנים

תחזית מתחת לגיל 16.2: 5 לאלף

אוריינות מבוגרים: 84.2%

כוחות הממשלה השתמשו בכוח מופרז ואף קטלני נגד מפגינים לא-אלימים שיצאו לרחובות במספרים חסרי תקדים, על מנת לתבוע רפורמה פוליטית ואת הפלת המשטר. לאור טבען והיקפן, הפרות זכויות האדם במדינה עשויות להגיע לכדי פשעים נגד האנושות. לפי דיווחים, למעלה מ-4,300 איש נהרגו במהלך או בהקשר להפגנות וכן במהלך הלוויות של מפגינים, שנורו ככל הנראה על ידי אנשי כוחות הביטחון, לרבות צלפים. טנקים שימשו במבצעים צבאיים באזורי מגורים אזרחיים. מספר אנשי כוחות הביטחון נהרגו אף הם, חלקם על פי החשד עקב סירוב לירות במפגינים וחלקם במתקפות של עריקים וחמושים אחרים, שהצטרפו למאבק נגד הממשלה. מספר אסירים שוחררו בחנינות, אך אלפים נותרו בכלא עקב התפקיד שמילאו בתנועת המחתאה, רבים מהם הוחזקו בבידוד ועברו עינויים. דווח על לפחות 200 עצירים שמתו במעצר בנסיבות מחשדות; רבים עברו ככל הנראה עינויים. השלטונות לא קיימו חקירות בלתי-תלויות של הרג לא-חוקי, עינויים והפרות חמורות אחרות של זכויות אדם, אותם ביצעו לכאורה כוחות הביטחון תוך חסינות מעונש. אלפי סורים נעקרו בכפייה ממקומם כחלק מצעדי הדיכוי; רבים נמלטו למדינות שכנות. עונשי מוות המשיכו להיגזר ודווח על ביצוע הוצאות להורג.

רקע

הפגנות קטנות שערכו תומכי הרפורמות בפברואר התפתחו לכדי הפגנות המוניות באמצע מרץ, לאחר שכוחות

הביטחון השתמשו בעיר דָּרְעָא בכוח מופרז במידה חריגה נגד אנשים שקראו לשיחרור ילדים ממעצר. המחאות התפשטו במהירות, בעת שכוחות הממשלה ניסו לדכאן בכוח הזרוע, לרבות שימוש בצלפים לירי על קהלי מפגינים לא-אלימים, וטענו כי "כנופיות חמושות" ערטי-לאיות של מתנגדי משטר הן האחראיות לאלימות.

בתגובה לגל המחאה, הכריז הנשיא בשאר אל-אסד על רפורמות שונות. באפריל, הוא ביטל את מצב החירום הלאומי שהיה בתוקף מאז 1963 ברציפות, ביטל את בית המשפט העליון לביטחון המדינה, שנודע לשמצה בחוסר הגינותו ושהביא למאסרם של אלפי מבקרים ומתנגדים של השלטונות, וקבע שחלק מחברי המיעוט הכורדי יקבלו אזרחות סורית, אף שאחרים עדיין נותרו ללא מעמד אזרחי. אולם בה בעת, הוציא אסד צו שהתיר מעצר ללא הגשת כתב אישום או העמדה לדין לפרק זמן מרבי של חודשיים. כמו כן נחקק חוק ההתכנסות השקטה ולפיו רק הפגנות, שקיבלו מהשלטונות "היתר נאות" מראש ייחשבו חוקיות. במרץ, יוני ונובמבר, העניק הנשיא חמש חנינות נפרדות לקטגוריות שונות של אסירים; בין המשוחררים נמנו אסירי מצפון ומפגינים שנעצרו במהלך המחאות, למרות שרובם המכריע של העצורים מקטגוריה זו נותרו מאחורי סורג ובריח. באוגוסט, הועברו חוקים שעסקו במפלגות חדשות, בבחירות ובתקשורת. למרות שהציגו מידה מסוימת של ליברליזציה, כל שלוש הרפורמות לא נתנו ערבויות של ממש לחופש הביטוי וההתאגדות.

במרץ, הקימה מועצת האו"ם לזכויות אדם משלחת בדיקה, שקבעה באוגוסט כי אפשר שבוצעו בסוריה פשעים נגד האנושות. באוגוסט הקימה המועצה ועדת חקירה בינלאומית עצמאית; ב-23 בנובמבר, ביטאה הוועדה דאגה חמורה מכך, שכוחות הצבא והביטחון של סוריה ביצעו פשעים נגד האנושות, לרבות "הרג, עינויים, אונס וצורות אחרות של אלימות מינית, כליאה או צורות אחרות של שלילת חירות קיצונית והעלמה בכפייה". שלטונות סוריה אסרו הן על המועצה והן על הוועדה את הכניסה למדינה, כמו גם על רוב כלי התקשורת הבינלאומיים וארגוני זכויות האדם העצמאיים. במועצת הביטחון של האו"ם חסמו הפדרציה הרוסית, סין ומדינות אחרות הצעת החלטה לגינוי הפשעים וההפרות האחרות בסוריה, אך ארה"ב, האיחוד האירופי והליגה הערבית הטילו כולן סנקציות; החל מחודש

אפריל, האריכה ארה"ב את תוקפן של הסנקציות נגד סוריה, שהוטלו ב־2004; במאי, הטיל האיחוד האירופי סנקציות ממוקדות על מנהיגי סוריה ולאחר מכן הרחיב; בנובמבר, הליגה הערבית השעתה תחילה את חברותה של סוריה ולאחר מכן הטילה עליה סנקציות כלכליות, משזו חזרה בה מההתחייבות שנתנה לליגה לפנות את כוחותיה החמושים מלב הערים, לשים קץ לאלומות ולשחרר אנשים שנעצרו בהקשר להפגנות. בסוף דצמבר, שלחה הליגה הערבית משקיפים על מנת לפקח על יישום ההתחייבויות הללו על ידי ממשלת סוריה.

שימוש מופרז בכוח והוצאות להורג ללא משפט

כוחות הממשלה עשו שימוש חוזר ונשנה בכוח מופרז ואף קטלני נגד מפגינים לא־אלימים ואחרים. רבים נורו, ככל הנראה, על ידי צלפים שעה שהשתתפו בהפגנות המוניות או בהלוויות של הרוגי הימים הקודמים. טנקים ומשורי יינים נשלחו לדרעא, חומס וערים אחרות, וירו על מבני מגורים. מדיניות מסוג "אדמה חרוכה" ננקטה במחוז איד־לֶב שבצפון־מערב המדינה. הממשלה הצדיקה את הדיכוי האלים הזה בטענה כי היא מותקפת על ידי כנופיות חמושות, אך לא עלה בידה להציג ראיות משכנעות כלשהן לגיבוי טענה זו עד שלהי השנה, כשהחלה התנגדות מזוינת מתואמת בתגובה להמשך הדיכוי, שבחלקה לקחו חלק חיילים שערקו מהצבא והחלו לפעול נגד המשטר. לפי דיווחים, עד סוף השנה נהרגו למעלה מ־4,300 איש – האו"ם קובע כי מספר זה עומד על למעלה מ־5,000 איש – בהקשר למחאות ואי־השקט, רבים מביניהם מפגינים לא־חמושים ועובדי אורח, שלא היוו כל איום לכוחות הביטחון או לאחרים. רבים נוספים נפצעו.

• על פי דיווחים, ב־18 במרץ כוחות הביטחון ירו למוות בארבעה אנשים לפחות, בזמן שמחו נגד מעצרים של מספר ילדים שהאשמו בריסוס סיסמאות נגד השלטון על קיר. עוד דווח, כי ב־23 במרץ נהרגו לפחות שבעה אנשים נוספים, כשכוחות הביטחון תקפו את מסגד עומארי, שבו מצאו מפגינים מקלט. אחד מהם, אשרף עבד אל־עזיז אל מַצְרִי, נפצע ברגלו ולאחר מכן, על פי הדיווח, נורה בראשו מטווח אפס על ידי איש כוחות הביטחון בפניו התחנן לעזרה.

• על פי דיווחים, צלפי כוחות הביטחון הרגו עד 25 ממשתתפי הלווייתו של באסל אל־מצרי בג'סר

א-שוע'ור ב־4 ביוני ופצעו רבים אחרים, לרבות פרמ־דיק של הסהר האדום שטיפל בפצוע.

• על פי דיווחים, כ־15 איש נורו למוות ב־19 ביולי, בשעה שהשתתפו בהלוויותיהם של 10 מפגינים שנהרגו יום קודם לכן, לרבות רביע ג'וריא. אמו ואחיו נמנו על האבלים שנהרגו.

• על פי דיווחים, ח'אלד אל־חאמֶד' מת לאחר שחיילים ירו בגבו ב־31 ביולי, שעה שהיה בדרכו לבית החולים בחאמה ולאחר מכן דרס אותו טנק צבאי.

• על פי דיווחים, מוחמד אל־מולא' עיסא בן ה־14 נורה למוות בדיר א־זור על ידי איש כוחות הביטחון ב־13 בנובמבר, לאחר שסירב להוראה שניתנה לו ולחבריו לכתה להשתתף במצעד תמיכה במשטר.

על פי דיווחים, ב־23 במרץ נהרגו לפחות שבעה אנשים נוספים, כשכוחות הביטחון תקפו את מסגד עומארי, שבו מצאו מפגינים מקלט. אחד מהם, אשרף עבד אל־עזיז אל מַצְרִי, נפצע ברגלו ולאחר מכן, על פי הדיווח, נורה בראשו מטווח אפס על ידי איש כוחות הביטחון בפניו התחנן לעזרה.

פגיעה מכוונת בפצועים ואנשי רפואה

מפגינים פצועים, שפנו לקבלת טיפול רפואי במרכזי בריאות, הסתכנו במעצר ובהתעללות, לרבות מניעת קבלת טיפול. רופאים ואנשי צוות אחרים בבתי חולים הסתכנו אף הם במעצר וברדיפה אם השתתפו בפעולות המחאה או תמכו בהן, או טיפלו במפגינים פצועים בלי לדווח עליהם לשלטונות; נאמר, כי מספר אנשי רפואה נהרגו, ככל הנראה בעקבות טיפול במפגינים פצועים.

• ד"ר סאח'ר חאלאק, שניהל מרפאה להפרעות אכילה, נעצר ב־25 במאי ועל פי דיווחים נפטר יומיים לאחר מכן, בשעה שהוחזק במתקן של המחלקה לביטחון פלי־לי באלפו. גופתו הוחזרה עם שברים בצלעות, בזרועות ובאצבעות, עיניים עקורות ואיברי מין מרוטשים. ייתכן שהוא סומן על ידי השלטונות, כיוון שחתם על עצומה שקראה לאפשר לרופאים לטפל בכל הפצועים, לרבות מפגינים, ומכיוון שנסע באחרונה לארה"ב.

• גופתו של מא'אז אל־פאקֶס, המנהל האדמיניסטרטיבי של בית החולים הלאומי של טאלדו שבמחוז חומס, הוחזרה למשפחתו ב־24 בנובמבר לאחר שנפטר במעצר, ככל הנראה בעקבות עינויים.

דיכוי מתנגדי המשטר

חופש הביטוי, ההתאגדות וההתכנסות היה נתון עדיין תחת הגבלות חמורות, זאת על אף ביטול מצב החירום המדיני וחקיקת חוקים, שנועדו כביכול לאפשר הפגנות לא-אלימות ורישום מפלגות. כוחות הביטחון עצרו אלפים בהקשר למחאות, חלקם במהלך ההפגנות ואחרים בפשיטות על בתים או בחיפושים מבית לבית או בסריקות אחרות. מאות ואולי אלפי אנשים נפלו קורבן להיעלמויות בכפייה והוחזקו בבידוד במתקני מעצר חסויים, רשמיים או זמניים כגון מגרשי ספורט. בכל המרכזים הללו, רווחו העינויים וצורות אחרות של התעללויות.

העצורים כללו פעילים פוליטיים ומתנגדי המשטר, עיתונאים, בלוגרים, אימאמים, חיילים שסירבו לירות על מפגינים ופעילי זכויות אדם, שחלקם ירדו למחתרת על מנת לחמוק ממעצר. מאות עצורים שוחררו לאחר שהועמדו לדין בבתי משפט צבאיים או פליליים או בעקבות החנינות שהעניק הנשיא אסד, אך אלפי אחרים הוחזקו עדיין במעצר בסוף השנה.

סורים שהפגינו בחו"ל, על מנת להביע סולידריות עם גל המחאות מבית, היו נתונים למעקב והטרדות של פקידי שגרירות סוריה ואחרים; כמה מקרובי משפחתם בסוריה נפלו אף הם קורבן להתעללות, ככל הנראה מתוך נקמה על פעילויותיהם.

טחון המדינה ב־17 באוגוסט לאחר שדיווח בעילום שם על דיכוי המחאות. הוא הוחזק בבידוד במשך חמישה שבועות עד ששוחרר מבלי שהוגש נגדו כתב אישום, אך הוא נעצר שוב ב־31 באוקטובר על ידי המודיעין הצבאי. נכון לסוף 2011, הוא היה עדיין עצור בבידוד, קורבן של העלמה בכפייה.

- פעיל זכויות האדם מוחמד איאד טיאהר נלקח מביתו בחומס על ידי חיילים ב־28 באוגוסט, ככל הנראה כיוון שדיווח על הפרות זכויות אדם, והוחזק במעצר חשאי עד תחילת דצמבר, אז הועבר לכלא המרכזי של חומס.
- הסופר הכורדי חוסיין עֶסו הוחזק עדיין במעצר בסוף השנה, לאחר שנעצר באל־חֶסאקה ב־3 בספטמבר בעוון הבעת תמיכה בתנועת המחאה.

רבים ממתנגדי המשטר ומהאסירים לשעבר עדיין לא יכלו לצאת מהמדינה לפי צווים מנהליים, שלא הייתה להם כל דרך לערער עליהם. סורים שהפגינו בחו"ל, על מנת להביע סולידריות עם גל המחאות מבית, היו נתונים למעקב והטרדות של פקידי שגרירות סוריה ואחרים; כמה מקרובי משפחתם בסוריה נפלו אף הם קורבן להתעללות, ככל הנראה מתוך נקמה על פעילויותיהם.

- מוסטפא ח'דר אוסו, נשיא הארגון הכורדי להגנה על זכויות האדם וחירויות ציבוריות בסוריה, הפועל בניגוד לחוק, עמד בפני צעדים משמעותיים מטעם לשכת עו"ד הסורית לאחר שהצטרף לקריאה לשחרורם של אסירים פוליטיים ביולי והתראיין בכלי התקשורת. צעדים משמעותיים אלו עלולים לפגוע ביכולתו לעסוק בעריכת דין.

- על פרקליט זכויות האדם אנוואר אל־בוני נאסר לצאת מסוריה לאורך כל שנת 2011.

- הורי הפסנתרן והמלחין מאלכ ג'נדאלי, המתגורר בארה"ב, הוכו בביתם בחומס על ידי גברים חמושים ארבעה ימים לאחר שבנם הפגין ביולי בארה"ב מתוך אהדה למפגינים בסוריה. נאמר לאביו כי "זה מה שקורה כשהבן שלך שם את הממשלה ללעג".

שחרור אסירים

לנוכח גל המחאות וביטויי הדאגה העולמיים, הוציא אסד חמישה צווי חנינה נפרדים, במסגרתם שוחררו אסירי מצפון, אנשים שנעצרו בהקשר למחאות וחברים בתנועת האחים המוסלמים האסורה על פי חוק. כלי התקשורת הממלכתיים בסוריה דיווחו, כי במסגרת שני צווי החנינה האחרונים, שהוצאו בחודש נובמבר, שוחררו

- פעיל זכויות האדם, מוחמד נג'אטי טיאהר בן ה־65, נעצר ב־12 במאי על ידי אנשי הביטחון הפוליטי בחו־מס והואשם בהפצת "ידיעות מסולפות העלולות לפגוע במורל האומה", זאת לאחר שהתראיין לתקשורת בנוגע להתעללות של כוחות הביטחון במפגינים. באוגוסט הורה שופט לשחררו בערבות, אך לאחר מכן הוא נעצר על ידי אנשי מודיעין חיל האוויר והוחזק בבידוד למשך 11 יום במהלכם הוכה. נכון לסוף 2011, הוא עדיין הוחזק בתנאי צפיפות בכלא המרכזי של חומס.

- פעילת זכויות הנשים, חנאדי זַחְלוּט, הוחזקה בבידוד במשך חודשיים לאחר שנעצרה בדמשק ב־4 באוגוסט ולאחר מכן הועברה לכלא עֶדְרָא, כדי לעמוד לדין ביחד עם ששה אחרים בעוון "הסתה למחאה" וסעיפי אישום אחרים. היא שוחררה ב־4 בדצמבר.

- העיתונאי עאדל ווליד ח'ֶרְסָה נעצר על ידי אנשי בי-

ררו למעלה מ-1,700 מעצורי ההפגנות; לא ניתן לדיווח אישור ממקור אחר.

• פרקליט זכויות האדם הוותיק, חייטם אל-מאלח בן ה-80, שוחרר בחנינה הראשונה במרץ. הוא ריצה עונש מאסר של שלוש שנים לאחר משפט לא-הוגן בשנת 2010.

• פרקליט זכויות האדם מוהנד אל-חסאני שוחרר בחנינה של חודש יוני. אל-חסאני נעצר ביולי 2009 ונדון לשלוש שנות מאסר לאחר משפט לא-הוגן ביוני 2010.

• הפעיל הפוליטי כמאל אל-לבוואני, מייסד מפלגת האיחוד הליברלי-דמוקרטי, הפועלת בניגוד לחוק, שוחרר ב-15 בנובמבר לאחר שריצה 6 מתוך 12 שנות מאסר, בזכות קיצור תקופת מאסרו בצו החנינה שהוצא ב-31 במאי.

עינויים וצורות התעללות אחרות

עינויים וצורות התעללות אחרות בעצורים היו נפוצים ובוצעו על ידי אנשי כוחות הביטחון, שנהגו מחסינות מעונש, במטרה להשיג מידע, לחלץ "הודאות" ולהעניש ולהפחיד חשודים בהתנגדות למשטר. חלק מהקורבנות חששו כי יבולע להם אם תיחשף זהותם.

• גבר שנעצר באפריל בבניאס, אמר כי הוחזק במשך שלושה ימים בלי מזון או מי שתייה נקיים וכי אנשי כוחות הביטחון היכו אותו ואחרים בקתות רובים בצוואר ובכתפיים, הפשיטו אותו וחבטו בו במוטות וכבלים, והכריחו אותו ללקק את דמו מהרצפה.

• גבר אחר אמר, כי הוכה עד אובדן הכרה, עונה במכות חשמל ואוים כי איבר מינו ייכרת, בזמן שהוחזק במאי על ידי המודיעין הצבאי בחומס. לאחר מכן, בעוד עיניו קשורות, הוא הסכים לחתום בטביעת אצבעו על מסמכים שלא קרא.

• אנשי ביטחון המדינה תלו והלקו גבר מדמשק, מנעו ממנו שינה ושפכו עליו מים קרים שוב ושוב בעודו עירום, בעקבות מעצרו במאי בדמשק. הוא חלה אך נמנע ממנו מלקבל טיפול רפואי.

מוות במעצר

השיחות הגוברות של עינויים השתקפה בעלייה חדה במקרי המוות במעצר: על פי דיווחים, לפחות 200 איש מתו במעצר, לאחר שנעצרו עקב מעורבות בהפגנות.

במקרים רבים, העדויות הזמינות הצביעו על עינויים או צורות אחרות של התעללות כגורם המוות הסביר. אף אחד מהמבצעים לא הועמד לדין. חלק מהקורבנות היו ילדים.

• גופתו של טארק זיאד עבד אל-קאדר, שנעצר ב-29 באפריל, הוחזרה ביוני למשפחתו בחומס כשעליה סימני מני פציעה רבים, אותם ניתן היה לראות בסרטון וידאו שצולם באותה עת. ניתן היה לראות כוויות חשמל על צווארו ואיבר מינו, כוויות אחרות על גופו, סימנים שנגרמו ככל הנראה ממלקות ופצעי דקירה בצד גופו. חלק משיערו נתלש. מסמך שהוציא ככל הנראה בית החולים הלאומי ייחס את מותו ל"ירי בחזה", למרות שלא ניתן היה לראות פצעי קליעים כלשהם.

• תאמר מוחמד אל-שרעי בן ה-15 נעדר החל מה-29 באפריל, בעת שכוחות הביטחון ביצעו מעצרים המוניים וירו במפגינים בסמוך לדרעא. לאחר מכן, עזיר משוחרר דיווח, כי ראה כיצד חוקריו במתקן מעצר של מודיעין חיל האוויר בדמשק מכים אותו, למרות שקודם לכן נפצע מפגיעת כדור בחזהו. על פי דיווחים, גופתו הוחזרה למשפחתו ב-6 ביוני.

על פי דיווחים, לפחות 200 איש מתו במעצר, לאחר שנעצרו עקב מעורבות בהפגנות. במקרים רבים, העדויות הזמינות הצביעו על עינויים או צורות אחרות של התעללות כגורם המוות הסביר. אף אחד מהמבצעים לא הועמד לדין. חלק מהקורבנות היו ילדים.

• בספטמבר, זיהו בני זוג גופה מרוטטת ומושחתת כגופת בתם הנעדרת זיינב אל-חוסני וערכו לה הלוויה. ב-4 באוקטובר הופיעה אל-חוסני בשידור של הטלוויזיה הממלכתית והשלטונות ביקשו לנצל את המקרה על מנת לערער את אמינות הדיווחים הבינלאומיים על הפרות זכויות אדם בסוריה. יחד עם זאת, גורלה ומקום הימצאה של אל-חוסני עדיין אינם ידועים, כמו גם זהותה ונסיבות מותה של האישה שגופתה המרוטטת הובאה לקבורה.

הרשויות פתחו בחקירה רק בשני מקרים של חשד למוות במעצר, אלה של חזמה עלי אל-ח'טיב בן ה-13 ושל ד"ר סאח'ר חאלאק (ר' לעיל), בעקבות האשמות מתוקשרות כי עונו בתקופת מעצרו. בשני המקרים,

זכויות הנשים

נשים המשיכו לסבול מאפליה בחוק ובמעשה, וכן נפלו קורבן לאלימות מגדרית, לרבות רצח ופשעים חמורים אחרים שבוצעו נגדן לא פעם על ידי קרוביהן הגברים, לכאורה במטרה לשמור על "כבוד המשפחה". ב־3 בינואר, תיקן הנשיא אסד את חוק העונשין באמצעות צו, שהעלה את רף הענישה על רצח ופשעים אלימים אחרים נגד נשים בשם "כבוד המשפחה" ממינימום של שנתיים לחמש עד שבע שנות מאסר. הצו גם הטיל עונש מאסר של שנתיים לכל הפחות בעוון אונס או תקיפה מינית אחרת; קודם לכן, עברייני מין היו חסינים מפני תביעה או ענישה אם נשאו את הקורבן לאישה.

עונש מוות

עדיין הוטלו עונשי מוות. היו דיווחים לא־מאושרים על הוצאות להורג, אך מידע בנושא לא פורסם על ידי השלטונות.

נמסר כי החקירות – שנראה כי לא היו בלתי־ללויות וגם לא נטולות משוא פנים – טיהרו את אנשי הביטחון מכל אשמה.

חסינות מעונש

מלבד החקירות הפגומות של שני מקרי המוות במעצר לכאורה, נמנעו השלטונות מחקירת מקרים רבים של הרג לא־חוקי, עיויים והתעללויות חמורות אחרות שביצעו כוחות הביטחון, ומהעמדתם של האחראים לדין. השלטונות גם לא נקטו בצעדים כלשהם לחקירה והעמדה לדין של האחראים להפרות החמורות של זכויות אדם, שבוצעו בשנים קודמות, לרבות אלפי מקרים של היעלמויות בכפייה והרג אסירים בכלא הצבאי סַייִדנאיה ביולי 2008.

• משפחתו של תחסינ מאמו גילתה בדרך מקרה ב־2011, כי הוא נמנה על אסירי סייִדנאיה שנהרגו ביולי 2008. אסיר המצפון מאמו נעצר ביחד עם ארבעה מחבריו, אף הם בני המיעוט הכורדי היזדי, בינואר 2007. משפחתו לא שמעה ממנו מאז יולי 2008.

ב־3 בינואר, תיקן הנשיא אסד את חוק העונשין באמצעות צו, שהעלה את רף הענישה על רצח ופשעים אלימים אחרים נגד נשים בשם "כבוד המשפחה" ממינימום של שנתיים לחמש עד שבע שנות מאסר.

אפליה – כורדים

חברי המיעוט הכורדי, המהווים כעשירית מתושבי סוריה, המשיכו לסבול מאפליה, לרבות הגבלות משפטיות על שפתם ותרבותם. הם גם היו חסרי מעמד אזרחי כלשהו עד שהנשיא אסד הוציא ב־7 באפריל את צו החקיקה מס' 49 שהקנה אזרחות סורית לכורדים המכונים אג'אניב ("זרים"), אך לא לאלו המכונים מְקטומין ("סמויים" – למעשה הכוונה לבלתי רשומים), המתגוררים ברובם במחוז אל־חאסאקה. פעילי זכויות הכורדים המשיכו להיעצר ולהיכלא.

• משוררי השפה הכורדית עומר עבדי איסמעיל, עב־דוסאמאד חוסיין מחמוד ואחמד פתח איסמעיל נדונו בפברואר לארבעה חודשי מאסר לאחר ששופט הרשיעם ב"הסתה וסכסכנות עדתית" לאחר שארגנו פסטיבל שירה כורדית ב־2010.

מפגינים עם פיסות לחם צועקים
סיסמאות במהלך הפגנה בעיר
הסורית בנאס, על מנת להפגין
סולידריות עם מפגינים בדורא.

3 במאי 2011

© REUTERS/Handout

ישראל והשטחים הפלסטינים הכבושים

מדינת ישראל

נשיא המדינה שמעון פרס

ראש הממשלה בנימין נתניהו

עונש מוות בוטל לגבי עבירות רגילות

אוכלוסייה 7.6 מיליון (ישראל)

4.2 מיליון (שטחים פלסטינים כבושים)

תוחלת החיים 81.6 (ישראל)

72.8 (שטחים פלסטינים כבושים)

תחומה מתחת לגיל 5: 4.4 לאלף

למעלה מ־4,200 אסירים פלסטינים. נמשכו הדיווחים על
עינויים וצורות אחרות של התעללות כלפי העצירים.

רקע

נכשלו המאמצים הבינלאומיים להביא לחידוש המו"מ
בין ישראל לרשות הפלסטינית (רש"פ). ישראל התנגדה
לבקשת הרש"פ להתקבל כחברה מלאה באו"ם והשעתה
זמנית את העברת כספי המסים לרש"פ בעקבות קבלתה
של פלסטין כחברה מלאה באונסק"ו.

קבוצות פלסטיניות חמושות בעזה ירו ללא הבחנה
רקטות ופצצות מרגמה לעבר דרום ישראל, מה שה־
ביא למותם של שני אזרחים ישראלים; כוחות ישראלים
ביצעו התקפות נגד פלסטינים להם ייחסו אחריות לירי
זה. באפריל, תלמיד תיכון ישראלי נפצע אנושות, כש־
טיל שנורה מעזה פגע באוטובוס תלמידים בנגב; שמונה
מתנחלים ישראלים נהרגו מידי פלסטינים בגדה המ־
ערבית, לרבות אחד מידי כוחות הביטחון של הרש"פ.
שבעה אזרחים אחרים נהרגו בישראל, לרבות ששה מידי
מחבלים, שחדרו לישראל ממצרים באוגוסט.

באוקטובר ובדצמבר, שחררה ישראל 1,027 אסירים
פלסטינים, לרבות כאלה שהורשעו ברצח אזרחים ישראליים,
בתמורה לשחרור החייל הישראלי גלעד שליט
ב־18 באוקטובר. שליט הוחזק בשבי בעזה בידי קבוצות
פלסטיניות חמושות מאז 2006 ונמנעה ממנו גישה לנ־
ציגי הוועדה הבינלאומית של הצלב האדום (ICRC).
ישראל גם שחררה 25 מצרים באוקטובר בתמורה לשחרור
ורור של אזרח ישראלי־אמריקאי שנכלא במצרים.
במהלך החודשים יולי־אוקטובר השתתפו מאות אלפי
ישראלים במחאות לא־אלימות בקריאה להורדת מחירי
הדירור ולשיפור מערכות הבריאות והחינוך.

מצור על עזה ומשבר הומניטרי

ישראל המשיכה במצור ההומניטרי על עזה, שראשי־
תו ב־2007, וסגרה בחודש מרץ את מעבר קרני, מה
שהותיר את מעבר כרם שלום כנקודת הכניסה היחידה
לסחורות, למרות קיבלתו הנמוכה. המצור הביא להת־
משכות המשבר ההומניטרי שחווים 1.6 מיליון תושבי
עזה, שלמעלה מ־70% מתוכם תלויים בסיוע הומניטרי.
נמשך האיסור הגורף־כמעט על ייצוא, מה שחנק את
הכלכלה, וההגבלות החמורות על הייבוא גרמו למחסור
ולהתייקרות מחירים. המצור מהווה עונש קולקטיבי –

שלטונות ישראל המשיכו להטיל מצור על רצועת עזה,
מה שגרם להתמשכות המשבר ההומניטרי שם, ולהגביל
את תנועת הפלסטינים בשטחים הפלסטיניים הכבושים
(להלן, "שטחים"). בגדה המערבית, לרבות מזרח ירוש־
לים, המשיכו הרשויות בבניית הגדר/חומה, חלקה הארי
על אדמה פלסטינית, ולהרחיב התנחלויות, תוך הפרת
החוק הבינלאומי. הם הרסו בתים ומבנים פלסטינים אח־
רים בגדה המערבית, כמו גם בתים של אזרחים פלסטי־
נים בתחומי ישראל, ובפרט בכפרים "לא־מוכרים" בנגב.
הצבא הישראלי עשה שימוש תכוף בכוח מופרז ולעיתים
אף קטלני נגד מפגינים בגדה המערבית ואזרחים בסמוך
לגבול בתוך רצועת עזה. כוחות הצבא הישראליים הרגו 55
אזרחים בשטחים, לרבות 11 ילדים. אלימות המתנחלים
נגד פלסטינים בגדה המערבית החריפה, ושלושה פלס־
טינים נהרגו מידי מתנחלים ישראלים. מתנחלים וחיילים
ישראלים שהאשמו בהתעללות בפלסטינים לרוב לא נתנו
את הדין על כך.

השלטונות לא ערכו חקירות בלתי־תלויות של ההאשמות
בנוגע לפשעי מלחמה שביצעו לכאורה הכוחות הישראליים
במהלך מבצע "עופרת יצוקה" ב־2008־2009. שלטונות
ישראל עצרו אלפי פלסטינים מהגדה המערבית. למע־
לה מ־307 מתוכם היו עצירים מנהליים, שהוחזקו ללא
כתב אישום או העמדה לדין; אחרים נידונו לעונשי מאסר
בעקבות משפטים צבאיים. בסוף 2011, החזיקה ישראל

הפרה של החוק הבינלאומי – והשפיע במיוחד על ילדים וחולים. שלטונות ישראל מנעו או הקשו על יציאתם של מאות חולים מעזה לקבלת טיפול רפואי.

במאי פתחה מצרים את מעבר רפיח לתושבי עזה, אך שלטה באופן הדוק על התנועה אל עזה וממנה. לפחות 36 פלסטינים נהרגו בתאונות בתוך, או בהתקפות אוויריות ישראליות על, מנהרות המשמשות להברחת סחורות בין מצרים לעזה.

חיל הים הישראלי עצר מספר משטים בינלאומיים, שביקשו לשבור את המצור על עזה. בספטמבר, קבעה ועדת חקירה של האו"ם, כי הסגר הימי על עזה חוקי, אך לא התייחסה לחוקיות משטר הסגר המוטל על הרצועה בכללותו.

הגבלות בגדה המערבית

למעלה מ־500 נקודות ביקורת ומחסומים צבאיים ישראליים המשיכו לשבש את גישתם של פלסטינים למקומות עבודה, בתי ספר ובתי חולים בגדה המערבית, וישראל המשיכה בבניית הגדר/חומה באורך 700 ק"מ, בעיקר על אדמות פלסטיניות בגדה המערבית, המפרידה בין אלפי חקלאים פלסטינים לבין אדמתם ומקורות המים שלהם. פלסטינים מהגדה המערבית בעלי היתר כניסה לירושלים היו רשאים לעבור רק בארבע מבין 16 נקודות הביקורת שלאורך הגדר/חומה.

מהפלסטינים נשללה הכניסה לאזורים שמסביב להתחנות החוק הבינלאומי, בניית ההתנחלויות גברה. בהתנחלויות בגדה המערבית, לרבות מזרח ירושלים, התגוררו בסוף 2011 למעלה מחצי מיליון תושבים.

הגבלות התנועה אילצו כ־200,000 פלסטינים מ־70 כפרים לנסוע במסלולים עוקפים שהיו ארוכים פי שניים עד פי חמישה מהדרך הישירה לעיר הקרובה למקום מגוריהם, מה שהקשה על גישתם לשירותים בסיסיים.

זכויות דיור – פינוי כפייה

ככלל, שלטונות ישראל נמנעו ממתן היתרי בנייה לפלסטינים תושבי מזרח ירושלים ושטח סי שבגדה המערבית, אזורים שבהם ממשיכה ישראל ליהנות מסמכות מלאה על התכנון ושימושי הקרקע, מה שפגע בזכות התושבים לדיור נאות. השלטונות הישראליים האיצו את קצב הריסת הבתים ומבנים פלסטינים אחרים בגדה המערבית

שנבנו ללא היתר, והרסו למעלה מ־620 מבנים במהלך 2011. כתוצאה מכך, נעקרו מבתיים קרוב ל־1,100 פלסטינים, עלייה של 80% בהשוואה ל־2010; למעלה מ־4,200 אחרים הושפעו מהריסתם של 170 מבנים לבנייה על ידי חיים ו־46 מכלי מים. קהילות פגיעות של בדואים ורועים אחרים הושפעו במיוחד וכמה מהן נתונות בסכנת עקירה לצמיתות, עקב מגבלות חמורות על תנועתן, הריסות בתים חוזרות ונשנות ואלמוות מתנחלים.

• ביוני, ביצעו הכוחות הישראליים הריסות חוזרות ונשנות באל-ח'דידיה, קהילת רועים בצפון עמק הירדן, במהלכן הרסו 33 מבנים והותירו מספר משפחות ללא קורת גג. בעקבות ערעור לבג"ץ הוצא בנובמבר צו מניעה זמני נגד צווי הריסה נוספים.

השלטונות גם הגבירו את קצב הריסות הבתים של פלסטינים בתוך תחומי ישראל, בפרט בכפרים "לא-מוכרים", שבהם אסורה כל בנייה שהיא. בספטמבר, אישרה הממשלה תוכניות להסדרת הבנייה הבדואית ה"לא-חוקית" באזור דרום הנגב; אם ייושמו, עלולות תוכניות אלו להוביל לפינוי בכפייה של אלפי פלסטינים אזרחי ישראל. • בקתות ומבנים אחרים באל-קראקיב, כפר "לא-מוכר" בנגב, נהרסו לפחות עשרים פעם במהלך 2011, וזאת לאחר הריסות קודמות ב־2010. ביולי, הגישו שלטונות ישראל תביעה משפטית על סך 1.8 מיליון שקל נגד תושבי הכפר, בטענה שעליהם לכסות את עלויות ההריסות והפינויים החוזרים-ונשנים.

ישראל המשיכה במצור ההומניטרי על עזה, שהביא להתמשכות המשבר ההומניטרי שחווים 1.6 מיליון תושבי עזה, שלמעלה מ־70% מתוכם תלויים בסיוע הומניטרי.

שימוש בכוח מופרז

כוחות ישראליים השתמשו באש חיה ובצורות אחרות של כוח מופרז נגד מפגינים פלסטינים בגדה המערבית ונגד מפגינים בגבולות עם לבנון וסוריה, וכן על מנת לאכוף את "אזור החיץ" בתוך עזה ולאורך חופיה. הם הרגו 55 אזרחים פלסטינים בשטחים, לרבות 11 ילדים. ביניהם היו 22 אזרחים, לרבות תשעה ילדים, שנהרגו מאש ישראלית באזורי החיץ היבשתיים והימיים של עזה. הצבא יזם חקירות פנימיות של חלק מתקריות אלו, אך הן לא היו בלתי-תלויות או שקופות.

הפרות זכויות אדם על ידי חיילים ישראלים בין השנים 2010–2000 הובילו להגשת כתבי אישום.

מעצר ללא משפט

במהלך 2011, החזיקו השלטונות הישראלים לפחות 307 פלסטינים מהשטחים ללא כתב אישום או העמדה לדין, באמצעות צווי מעצר מנהלי מתחדשים, המבוססים על מידע חסוי שלא נחשף בפני העצורים ופרקליטיהם. שלוש עצורות מנהליות נכללו בין הפלסטינים ששוחררו בתמורה לשחרורו של גלעד שליט מידי החמאס.

• הסופר והמרצה אחמד קטאמך נעצר באפריל והוחזק על בסיס צו מעצר מנהלי לחצי שנה, אשר חודש בספטמבר; בתום 2011 הוא עדיין היה במעצר. הוא היה אסיר מצפון.

תנאי מעצר – שלילת ביקורי משפחות

השלטונות הישראליים המשיכו לאסור על משפחות לבקר אסירים פלסטיניים מעזה המוחזקים בבתי כלא ישראליים, וזאת בהמשך למדיניות שראשיתה ביוני 2007. למרות שלמעלה מ-200 אסירים מעזה שוחררו במהלך 2011, בסוף השנה כ-440 נותרו בבתי כלא ישראליים. לעיתים קרובות, אסרו השלטונות הישראליים גם על קרובי משפחתם של אסירים מהגדה המערבית לבקר אותם מטעמי "ביטחון" שלא פורטו.

משפטים לא־הוגנים

פלסטינים בשטחים המשיכו לעמוד לדין בפני בתי דין צבאיים וכעניין שבשגרה נמנעה מהם גישה לעורכי דין במהלך החקירה טרום־המשפט. ב־27 בספטמבר, העלה הצו הצבאי מס' 1676 את גיל רוב הפלסטינים הנשפטים בפני בתי דין צבאיים ישראלים מ־16 ל־18. קודם לכן, נשפטו גם בני 16 ו־17 בבתי דין אלה כבגירים. הצו החדש לא חייב לאפשר לעצורים קטינים גישה לייעוץ משפטי במהלך חקירתם או להחזיק ילדים מעל גיל 16 בנפרד ממבוגרים.

עינויים וצורות התעללות אחרות

במהלך השנה נמשכו הדיווחים על עינויים והתעללויות אחרות, לרבות התעללות בילדים. בין השיטות הנפוצות ביותר נכללו מכות, איומים על העצורים או בני משפחתם, מניעת שינה וכבילה בתנוחות מכאיבות לפרקי זמן

• על פי דיווחים, קרוב ל־35 איש נהרגו ומאות נפצעו כשחיילים ישראלים ירו לעבר אלפי פליטים פלסטינים ואחרים שהפגינו ב־15 במאי וב־5 ביוני בגבול של לבנון עם ישראל ובגבול עם סוריה עם רמת הגולן הכבושה. ברמת הגולן, יידו מספר מפגינים אבנים וכמה מהם חצו את הגבול, אך הם לא היו חמושים וככל הנראה לא היו סכנה ישירה על חיי החיילים. ישראל חלקה על מספר ההרוגים ועל נסיבות מותם.

• חיילים ישראלים השתמשו באופן סדיר בכוח מופרז נגד פלסטינים שהפגינו נגד הגדר/חומה ונגד הרחבת ההתנחלויות בכפר נבי סאלח שבגדה המערבית. ב־9 בדצמבר, הם פצעו אנושות את מוסטפא תמימי בן ה־28, לאחר שנפגע בפניו מרימון גז מדמיע שנורה מטווח קרוב, בניגוד להוראות הצבא, לאחר שיידה אבן על ג'יפ צבאי.

מתנחלים וכוחות ביטחון ישראלים, שהואשמו בהתעללות בפלסטינים, לרוב לא נדרשו לתת על כך את הדין. השלטונות הישראליים פתחו באופן שגרתי בחקירות, אך אלו הובילו לעיתים רחוקות לכתבי אישום.

חסינות מעונש

בינואר, קבעה ועדת טירקל הישראלית כי הכוחות הישראליים לא הפרו את החוק ההומניטרי הבינלאומי, כשתקפו את משט הסיוע לעזה במאי 2010 והרגו תשעה אזרחים טורקים, אך לא הצליחה להסביר את תשעת ההרוגים. פעם נוספת לא נקטו השלטונות אף צעד לעריכת חקירות אמידות ובלתי־תלויות של החשדות לפשעי מלחמה ואף פשעים נגד האנושות, שבוצעו ע"י הכוחות הישראליים במהלך מבצע "עופרת יצוקה" ב־2009–2008, במהלכו נהרגו מאות אזרחים פלסטינים, למרות שנמשכו קומץ חקירות של המשטרה הצבאית לגבי תקריות ספציפיות. מתנחלים וכוחות ביטחון ישראלים, שהואשמו בהתעללות בפלסטינים, לרוב לא נדרשו לתת על כך את הדין. השלטונות הישראליים פתחו באופן שגרתי בחקירות, אך אלו הובילו לעיתים נדירות לכתבי אישום. ארגון "יש דין" דיווח, כי כמעט 90% מתיקי החקירה הרשמיים של אלימות מתנחלים לכאורה אותן תיעד מאז 2005 נסגרו, ככל הנראה עקב כשלים בחקירה, וכי רק 3.5% מהתלונות של פלסטינים לרשויות הצבא הישראליות לגבי

הוא שוחרר במרץ לאחר שריצה את מלוא תקופת מאסרו.

- באסם תמימי, פעיל ותיק ומבקר לא־אליים של מדיניות ישראל, נעצר ב־24 במרץ ולאחר מכן הואשם בארגון הפ־גנות בכפר נבי סאלח. נכון לסוף 2011, הוא עודנו במעצר שעה שמשפטו הצבאי נמשך. הוא היה אסיר מצפון.

הרשויות הישראליות המשיכו לשלול ממבקשי מקלט אריתריאים וסודנים גישה להליכי קביעת מעמדם. רק קומץ ממבקשי המקלט ממדינות אחרות קיבלו מעמד פליט.

פליטים ומבקשי מקלט

הרשויות הישראליות המשיכו לשלול ממבקשי מקלט אריתריאים וסודנים גישה להליכי קביעת מעמדם כפ־ליטים; אזרחי מדינות אלו מהווים כ־80% מאוכלוסיית מבקשי המקלט בישראל, המונה כ־45,000 איש. ניתנו להם רק מסמכים זמניים ולא הותר להם לעבוד או ליהנות משירותי בריאות ורווחה ציבוריים. רק קומץ מבין מבקשי המקלט ממדינות אחרות קיבל מעמד פליט.

בכנסת קודמו אמצעים מחמירים חדשים, שנועדו לה־רתיע מבקשי מקלט עתידיים. במרץ, אישרה הכנסת בקריאה ראשונה את ה"חוק נגד הסתננות", המתיר לכ־לוא מהגרים ומבקשי מקלט חסרי מסמכים לתקופה של שלוש שנים או יותר. בספטמבר, פרסמה המועצה האר־צית לתכנון ובנייה תוכניות למתקן מעצר של 10,000 מקומות למבקשי מקלט בסמוך לגבול עם מצרים. על אף החלטת הצבא הישראלי ממרץ, להשעות את נוהל ה"החזרה החמה" של מבקשי מקלט הנכנסים לישראל דרך מצרים בלי לבדוק קודם לכן את בקשות המקלט שלהם, ארגונים תיעדו מקרים נוספים של החזרה בכוח למצרים עד יולי.

אסירי מצפון – סרובי גיוס

לפחות 3 אסירי מצפון ישראלים נכלאו במהלך 2011 לאחר שסירבו להתגייס, עקב התנגדותם לכיבוש היש־ראלי של השטחים הפלסטינים.

ארוכים. הודאות, שחולצו לכאורה תחת לחץ, התקבלו כראיות בבתי הדין הצבאיים הישראלים.

- איסלאם דאר איוב בן ה־14 נעצר בביתו בכפר נבי סאלח, שבגדה המערבית, בסביבות 2 ביוקר ב־23 בינואר. כשעיניו מכוסות וידיו קשורות, הוא הוסע בג'פ צבאי דרך ההתנחלות הסמוכה חלמיש אל תחנת המשטרה בהתנח־לות מעלה אדומים, שם נחקר במשך שעות ללא נוכחות עורך דין; לא אפשרו לו לנוח, לאכול או לצאת לשירותים. מידע שהתקבל ממנו במהלך חקירתו שימש להפלת מא־רגן המחאות בנבי סאלח, באסם תמימי (ר' בהמשך).

- בפברואר, המהנדס העזתי ד'ראר אבו־סיסי הועבר בכפייה מאוקראינה לישראל והוחזק בכלא שקמה, בס־מוך לאשקלון, שם נמנעה ממנו גישה לעורך דין במשך 25 יום. באפריל, הוא הואשם בפיתוח רקטות בעבור הזרוע הצבאית של חמאס; השלטונות הישראלים טענו, כי הוא הודה באשמה, אך עורכי דינו טענו כי הודאתו חולצה מפיו תחת עינויים. בסוף השנה הוא עדיין היה עצור, ככל הנראה בבידוד.

חופש הביטוי וההתאגדות

הכנסת אישרה חוקים המגבילים את חופש הביטוי וההתאגדות, לרבות חוק שמגדיר כעבירה קריאה לה־טלת חרם על יחידים או מוסדות בישראל, או על הת־נחלויות בגדה המערבית. חוק נוסף אסר על מוסדות או רשויות מקומיות לאזכר את הנכבה, מושג המשמש פלסטינים לתאר את נישולם ב־1948. הכנסת גם דנה בהצעת חוק להגבלה או מניעה של מימון ארגוני זכויות אדם ישראלים בידי ממשלות זרות, בפרט אלו שסיפקו מידע לוועדת הבדיקה של האו"ם בנוגע לעימות בעזה ב־2009; נכון לסוף 2011, הצעת חוק זו טרם אושרה.

פעילים פלסטינים בגדה המערבית, שקיימו מחאות, חלקן לא־אלימות, נגד הגדר/חומה ונגד ההתנחלויות הישראליות הלא־חוקיות המשיכו להיעצר ולעמוד לדין בפני בתי דין צבאיים. השלטונות הישראלים עצרו לפחות 14 עיתונאים פלסטינים, ששניים מהם הוחזקו כעצורים מנהליים.

- בינואר, האריך בית דין צבאי לערעורים את תקופת מא־סרו של עבדאללה אבו־רַחֶמָה, פעיל לא־אליים נגד הגדר/חומה מהכפר בלעין, משנה ל־16 חודשים. אבו־רחמה הורשע בהסתה ובארגון הפגנות לא־חוקיות על בסיס הודאות שחולצו מילדים תחת לחץ. הוא היה אסיר מצפון.

הרשות הפלסטינית

הרשות הפלסטינית

נשיא המדינה מחמוד עבאס

ראש הממשלה סאלם פיאד

עונש מוות קיים

אוכלוסיה 4.2 מיליון נפש

תוחלת החיים 72.8 שנים

תמותה מתחת לגיל 5: 29.5 לאלף

אוריינות מבוגרים: 94.6%

החייל הישראלי גלעד שליט, שהוחזק בשבי בעזה מאז 2006. שליט שוחרר ב־18 באוקטובר בתמורה לשחרורם ההדרגתי של 1,027 אסירים פלסטינים, שהוחזקו בידי ישראל; חלקם נשלחו לגלות כתנאי לשחרורם.

נמשכו המאמצים, בתיווך מצרי, להביא לפיוס בין הרש"פ לחמאס ולהקים ממשלת אחדות פלסטינית. הסכם מסגרת נחתם בקהיר במאי, אך לא יושם ב־2011. על אף הפסקות־אש מוצהרות, קבוצות פלסטיניות חמושות בעזה ביצעו ירי לא־מבחין של רקטות ופצצות מרגמה לתוך ישראל וכוחות ישראלים ביצעו תקיפות אוויריות, שכוונו לטענתם לעבר פלסטינים בעזה שהיו מעורבים בתקיפת ישראל.

ישראל המשיכה לשלוט בגבולות עזה היבשתיים, בחר־פיה ובמרחבה האווירי, והותירה על כנו את המצור הצ־באי שהטילה ב־2007. המצור השפיע קשות על תושבי עזה, בפרט על הילדים ואלו הפגיעים ביותר, והוביל להתמשכות המשבר ההומניטרי. פתיחתו מחדש של מעבר רפיח בין עזה למצרים במאי שיפרה את נגישות התושבים לעולם החיצון, אך לא שיפרה את התנאים ההומניטריים; ישראל המשיכה להגביל טווח רחב של ייבוא לעזה, דבר שהשפיע לרעה על הביטחון התזונתי, הבריאות והתשתית המקומית. כ־36 פלסטינים נהרגו בתקיפות אוויריות ובתאונות במנהרות תת־קרקעיות המשמשות להברחת סחורות ממצרים לעזה.

בגדה המערבית, המשיכה ישראל בהטלת הגבלות חמורות על תנועת פלסטינים ובפיתוח והרחבה של התנחלויות ישראליות, שנבנו על אדמה פלסטינית, תוך הפרת החוק הבינלאומי. מתנחלים יהודים הטרידו ות־קפו פלסטינים והרסו את רכושם, כמעט מבלי לתת את הדין על מעשיהם. שלושה פלסטינים, לרבות שני ילדים, נהרגו כתוצאה מהתקפות כאלו ואחרים נפצעו. שמונה מתנחלים ישראלים, לרבות חמישה בני משפחה אחת, נהרגו על ידי פלסטינים.

מעצרים ומאסרים שרירותיים

בגדה המערבית, כוחות הביטחון של הרש"פ עצרו וכלאו באופן שרירותי מאות החשודים בהיותם תומכי הח־מאס; רובם הוחזקו בלא שניתנה להם גישה להליך משפטי תקין. רבים נעצרו כאשר הנשיא עבאס ביקר במרכז האו"ם בניו יורק בספטמבר.

בעזה, כוחות הביטחון של החמאס עצרו וכלאו באופן

בגדה המערבית, הרשות הפלסטינית (רש"פ) שבשליטת הפתח עצרה וכלאה באופן שרירותי תומכים של הח־מאס; ברצועת עזה, ממשל החמאס בפועל עצר וכלא באופן שרירותי תומכים של הפתח. בשני האזורים, עינו כוחות הביטחון עצירים והתאכזרו אליהם בדרכים אחרות, תוך חסינות מעונש; בעזה, ארבעה מתו במעצר. הן הרש"פ והן חמאס הגבילו את חופש הביטוי וההתאגדות, וכוחות הביטחון שלהם השתמשו בכוח מופרז נגד מפגינים. בעזה, לפחות שמונה אנשים נידונו למוות ושלושה הוצאו להורג. בגדה המערבית, לא היו הוצאות להורג, אך גבר אחד נידון למוות. נמשך המשבר ההומניטרי, המשפיע על 1.6 מיליון תושבי הרצועה, עקב המשך המצור הצבאי של ישראל והסנקציות שהטילו מדינות אחרות על ממשל חמאס בפועל.

רקע

הגדה המערבית, לרבות מזרח ירושלים, ועזה נות־רו תחת כיבוש ישראלי, אך שתי רשויות פלסטיניות לא־מדינתיות נפרדות פעלו עם סמכויות מוגבלות – ממשלת הרש"פ בהנהגת הפתח בגדה המערבית וממשל חמאס בפועל בעזה.

בספטמבר, פנה הנשיא הפלסטיני מחמוד עבאס לאו"ם בבקשה לקבל את פלסטין כחברה מלאה; הדיון בבקשה טרם הסתיים עד סוף השנה. פלסטין התקבלה באוקטובר כחברה באונסק"ו. המו"מ בין ישראל לרש"פ נותר תקוע.

מו"מ עקיף בין ישראל לחמאס הוביל לשחרורו של

שרירותי מאות החשודים בהיותם תומכי הפתח, ולרוב החזיקו אותם בלא שניתנה להם גישה לעורכי דין ול-עיתים קרובות תוך התעללות בהם. "הנציבות העצמאית לזכויות אדם" (ICHR), גוף מעקב שהקימה הרש"פ, דיווחה כי הגיעו לידיה תלונות על למעלה מ-1,000 מעצרים שרירותיים בגדה המערבית ולמעלה מ-700 מעצרים כאלה בעזה.

חמאס המשיך לאסור על "הנציבות העצמאית לזכויות אדם" לבקר במתקני מעצר, המנוהלים על ידי ביטחון הפנים בעזה. בגדה המערבית, הרש"פ חסמה את גישת הנציבות למתקני המעצר של המודיעין הכללי ממרץ עד מאי וזאת לאחר שהנציבות מתחה ביקורת על סו-כנות הביטחון.

• אנשי הביטחון המונע של הרש"פ עצרו ב-21 בספטמבר את סעד יאסין וערכו חיפוש בביתו בשכם, מבלי להציג צווי מעצר או חיפוש. הם עצרו אותו למשך חמישה ימים בבידוד בטרם הביאו אותו בפני שופט. יאסין נשפט באשמת "פעילות נגד הרשות הפלסטינית", זוכה ושחרר לאחר 22 ימי מעצר. חוקריו אמרו לו, כי הוא נעצר כאמצעי זהירות בהקשר לבי-קורו של הנשיא עבאס באו"ם.

• לאחר שזומן לחקירה פעמים רבות במהלך 2011, נעצר פעיל הנוער מוחמד קטאר בידי אנשי מנגנון בי-טחון הפנים בעזה ב-14 באוגוסט ולא התאפשר לו לפגוש את בני משפחתו ועורך דינו עד לשחרורו ב-16 לחודש. מטאר נחקר על נסיעותיו לחו"ל ועל מעור-בותו בתנועה לאחדות פלסטינית.

עינויים ומעשי התעללות אחרים

עצורים עונו וסבלו ממעשי התעללות אחרים, במיוחד מצד מנגנוני הביטחון המונע ושירות המודיעין הכ-ללי בגדה המערבית, ומצד ביטחון הפנים בעזה; כל אנשי המנגנונים הללו היו רשאים להתעלל בעצורים, תוך קבלת חסינות מעונש. "הנציבות העצמאית לז-כויות אדם" דיווחה, כי קיבלה למעלה מ-120 תלונות על מעשים מסוג זה בגדה המערבית ולמעלה מ-100 בעזה. שיטות ההתעללות שהוזכרו בתלונות כללו מכות, תלייה באמצעות פרקי הידיים או הקרסוליים, ועמי-דה או ישיבה כפויה בתנוחות מכאיבות (שאָנָח) לפרקי זמן ממושכים. הנציבות קיבלה גם תלונות על עינויים ומעשי התעללות אחרים של חשודים בידי המשטרה –

למעלה מ-50 בגדה המערבית ו-100 בעזה.

בעזה, ארבעה אנשים מתו במעצר בנסיבות מחשידות. • על פי דיווחים, עאדל ראזק נפטר ארבעה ימים לאחר שנעצר ללא צו ב-14 באפריל. ממשל החמאס טען, כי מותו נגרם כתוצאה מהדדרות במצבו הרפואי; משפח-תו טענה, כי הוא היה במצב בריאותי טוב בעת מעצרו. חמאס טען, כי מותו נחקר; ממצאי החקירה לא פורסמו.

מערכת המשפט

ב-16 בינואר, הודיעה הרש"פ כי מנגנוני הביטחון שלה יצייתו לחוק סדר הדין האזרחי וכי אזרחים לא יישפ-טו עוד בבתי דין צבאיים. אולם בפועל, המשיכו כוחות הביטחון של הרש"פ להתעלם מצווי בתי משפט המו-רים לשחרר עצורים ואזרחים המשיכו להישפט בבתי דין צבאיים, לא הוגנים שלא היו בלתי-תלויים ואף לא נטולי משוא פנים.

הן הרש"פ והן ממשל החמאס המשיכו להטיל הגבלות חמורות על חופש הביטוי, ההתאגדות וההתכנסות. הם הטרידו והעמידו לדין עיתונאים, בלוגרים ומבקרים אחרים, ובחודש מרץ השתמשו בכוח מופרז נגד מפגינים שנקראו לאחדות לאומית; אלפי אנשים נעצרו ונכלאו באופן שרירותי.

בעזה, חמאס המשיך לשפוט אזרחים בבתי דין צבאיים לא-הוגנים ולהסתמך על תובעים ושופטים חסרי הש-כלה נאותה, הכשרה מתאימה ועצמאות, במקום בשופ-טים שמונו בעבר בידי הרש"פ.

חופש הביטוי, ההתאגדות וההתכנסות

הן הרש"פ והן ממשל החמאס המשיכו להטיל הגבלות חמורות על חופש הביטוי, ההתאגדות וההתכנסות. הם הטרידו והעמידו לדין עיתונאים, בלוגרים ומבקרים אחרים, ובחודש מרץ השתמשו בכוח מופרז נגד מפגינים שקראו לאחדות לאומית; אלפי אנשים נעצרו ונכלאו באופן שרירותי. שתי הרשויות מנעו מהארגון האסלאמי חֶזְבֵּ' אל-תְּחָרִיר מלקיים ישיבות, פיזרו בכוח את העצ-רות הלא-אלימות והגבילו את פעילויותיהן של מפלגות ועמותות אחרות.

• ב-30 בינואר, וב-2 וב-5 בפברואר, משטרת הרש"פ וכוחות הביטחון שלה הגיבו באלימות להפגנות לא-

אלימות, שביטאו סולידריות עם מפגינים במקומות אחרים באזור, הכו ועצרו מפגינים ועיתונאים, שביקשו לדווח על ההפגנות.

• בגדה המערבית, ב־25 באוגוסט, נעצר המרצה והסופר ד"ר עבד אל־סטאר קאסם בן ה־62, לאחר שבית משפט בשכם הרשיע אותו בעבירות הסתה ולשון הרע, וזאת כיוון שהאשים את אוניברסיטת אל־נג'אח בעיר כי לא צייתה לצווי בית משפט, שהתירו את חזרתם ללימודים של שלושה סטודנטים, שגורשו ממנה. הוא שוחרר בע־רבות ארבעה ימים לאחר מכן; נכון לסוף 2011, משפטו עודנו מתנהל.

• ב־15 במרץ, שוטרי חמאס במדים ובלבוש אזרחי הש־תמשו בכוח מופרז נגד אלפי מפגינים, שהתאספו בסמוך לעזה על מנת לקרוא לפיוס בין חמאס לפתח. התוק־פים השתמשו במקלות ובאלות להכאת מפגינים, ובכלל זה נשים, עיתונאים ופעילי זכויות אדם. הם גם הרסו אוהלים שהקימו המפגינים, החרימו ציוד של עיתונאים ועצרו עשרות אנשים.

במאי, זיהתה המשטרה את גופתה של איאת אברהים ברעדייה בת ה־20, שהושלכה לבאר בסמוך לחברון, למעלה משנה קודם לכן, לאחר שנרצחה על ידי דודה בשם "כבוד המשפחה". מאוחר יותר במאי, בתגובה לזעזוע שעורר המקרה, ביטל הנשיא עבאס את כל סעיפי החוק, שאיפשרו לגברים להשיג הקלות בעונשים בגין מעשי רצח על רקע זה.

אלימות נגד נשים ונערות

נשים ונערות המשיכו לסבול מאפליה על פי חוק וב־פועל וכן מאלימות מגדרית, לרבות רצח, מצד גברים קרובי משפחה.

קבוצות זכויות אדם בעזה אישרו, כי בדצמבר אישה הייתה קורבן למה שמכונה רצח על חילול "כבוד המשפחה".

• במאי, זיהתה המשטרה את גופתה של איאת אברהים ב־20, שהושלכה לבאר בסמוך לחברון, למעלה משנה קודם לכן, לאחר שנרצחה על ידי דודה בשם "כבוד המשפחה". מאוחר יותר במאי, בתגובה לז־עזוע שעורר המקרה, ביטל הנשיא עבאס את כל סעיפי החוק, שאיפשרו לגברים להשיג הקלות בעונשים בגין מעשי רצח על רקע זה.

עונש מוות

בעזה, בתי משפט צבאיים ופליינים דנו למוות לפחות שמונה איש, לאחר שהרשיעו אותם ב"שיתוף פעולה עם ישראל" או בעבירות אחרות. לפחות שלושה גברים הוצאו להורג, האחד בידי כיתת יורים ב־4 במאי ואב ובנו, שנתלו ב־26 ביולי. גזרי הדין של כל השלושה ני־תנו לאחר משפטים לא־הוגנים.

בגדה המערבית, בית משפט צבאי דן למוות אדם אחד בעוון רצח ועבירות אחרות. לא היו הוצאות להורג.

מעשי התעללות בידי קבוצות חמושות

קבוצות חמושות פלסטיניות, הקשורות לפתח, לג'האד האסלאמי ולחזית העממית לשחרור פלסטין, ביצעו ירי לא־מבחין של רקטות ופצצות מרגמה לעבר דרום יש־ראל, הרגו שני אנשים וסיכנו את חייהם של אחרים. היקף ירי הרקטות היה גבוה יותר מאשר ב־2010, אך נמוך בהרבה מאשר במהלך המבצע הצבאי הישראלי "עופרת יצוקה" ב־2009–2008.

• דניאל ויפליק בן ה־16 נהרג לאחר שאוטובוס תל־מידים בו נסע נפגע מטיל, שנורה מעזה ב־7 באפריל.

• הפעיל האיטלקי ויטוריו אריגוני נחטף ונהרג על ידי קיצוניים מוסלמים בעזה ב־14 באפריל. כוחות הביטחון של חמאס הרגו שני חשודים במעשה במהלך פשיטה ב־19 באפריל; הוגש כתב אישום נגד ארבעה חשודים אחרים ומשפטם הצבאי עודנו נמשך.

חסינות מעונש

ממשל החמאס לא חקר חשדות לפשעי מלחמה ולפ־שעים נגד האנושות, שביצעו הזרוע הצבאית של האר־גון וקבוצות פלסטיניות חמושות אחרות בעזה במהלך מבצע "עופרת יצוקה".

תאים בכלא המרכזי של מונרוביה
בליבריה, המיועדים לשני אסירים,
משמשים לעיתים קרובות לאכילוס
של עד שמונה אסירים. מספר
אנשים ישנים על הרצפה, בעוד
אחרים על ערסלים צרים העשויים
משקי אורז ריקים וקשורים לסורגי
התא ולחלונות.

© Glenna Gordon

אמנסטי אינטרנשיונל ישראל

2011/2012

דים. המראות הקשים הובילו למחאה ציבורית מרשימה בלוד במהלך המחצית הראשונה של שנת 2011 – מאות פעילים ופעילות, פלסטינים ויהודים, בני לוד ושותפים אחרים, ביחד עם בני המשפחה, עמדו שבוע אחר שבוע במחאה כנגד מדיניות הרס הבתים והקהילות. חנאן אבו-עיד, נערה פעילה בקבוצת הנוער של אמנסטי בעיר, אשר ביתה נהרס, תיעדה בצורה חדה וכואבת את משפחתה ואת הריסות ביתה. ביחד עם חבריה לקבוצה, יצרו את תערוכת הצילומים "מקום", אשר ממחישה את החיים הפלסטינים בערים המעורבות במרכז, מתוך נקודת מבטם של בני הנוער הגדלים לתוך מציאות של אפליה והזנחה. עדיין מוקדם לסכם את תוצאות המאבק בלוד למען זכויות דיור. ראש הוועדה הקרואה החדש, אשר התמנה במהלך כה של פעילות המחאה, הכריז כי יפעל להסדרת המצב התכנוני בלוד וכי יקפא את הריסות הבתים הקיימים. אולם מאז לא חלה התקדמות של ממש, ומאות רבות של משפחות עדיין חיות תחת החשש המתמיד של ההריסה. תושבי הכפרים הבדואים הלא-מוכרים בנגב חוו גם הם את חווית ההריסות ואפליה. אל-ערקבי, הכפר אשר נהרס עשרות פעמים, הפך לסמל של עמידה כנגד. אלפי פעילי אמנסטי, מ ישראל כמו גם מסניפים רבים בעולם, פעלו למנוע הריסות נוספות בכפר. במהלך 2011 התברר כי המלצות הוועדה להסדרת התיישבות הבדואים בנגב ("דו"ח פראוור"), המקודמות על ידי הממשלה, טומנות בחובן סכנה להריסות ועקירות של יישובים וקהילות נוֹ-ספים. המאבק בדו"ח פראוור יעמוד בקדמת המאבק למען זכויות דיור ותכנון שוות לכל אזרחי המדינה.

זכויות פליטים ומבקשי מקלט

גם עשרות אלפי מבקשי המקלט בישראל עדיין מחכים להכרה בזכויותיהם. אולם במהלך 2011 נחשפנו לממדי

שנת 2011 עמדה, בסימן החרפת מצב זכויות האדם בישראל. חוקים כגון "חוק הנכבה" וה"חוק למניעת הסתננות", שאושרו בקריאה שלישית במהלך 2011 ונכנסו לספר החוקים, מביאים לפגיעה חמורה בזכויות האדם; במקביל, ניסיונות חוזרים ונשנים להצר את צעדיהם של ארגוני הזכויות בישראל, על ידי הקמת ועדות חקירה מיוחדת או הגבלת המימון לפעילותם, יוצרים ביחד תמונה קשה של מתקפה משולבת וחסרת תקדים כנגד הזכויות של כולנו. בתוך האווירה העכורה הזו, המשכנו לפעול בנחישות ולעמוד לצד מחזיקי הזכויות, אשר נפגעים ממדיניות ישראל. במהלך 2011 העמקנו את פעילותנו למען ולצד פליטים ומבקשי מקלט, פלסטינים אזרחי ישראל ומגיני זכויות אדם ברחבי העולם.

השנה גם ציינו 50 שנות פעילות של אמנסטי אינטרנשיונל. כאן, בישראל, חגגנו בשתי שפות – עברית וערבית – ובמוקד החגיגות עמדה תערוכת צילומים של פעילי קבוצת בני נוער פלסטינים מלוד.

במסגרת מצעד זכויות האדם צעדנו, שכם אל שכם, פעילי לים יהודים, פלסטינים ופליטים, ביחד למען זכויות אדם. אנו מביטים אל עבר האתגרים העומדים בפנינו בשנים הבאות. יותר מתמיד, נהירה לנו חשיבותו של הכוח הבינלאומי אותו אנו נושאים עמנו, כוח הנובע מהחברים והפעילים של אמנסטי אינטרנשיונל בכל רחבי העולם. כולנו נמשיך במאבק לשינוי משמעותי במציאות זכויות האדם בישראל ובעולם, ומקווים כי תצטרפו אלינו במסע זה.

קמפיינים ואקטיביזם

זכויות הדיור והתכנון של החברה הפלסטינית בישראל הריסת שבעת בתי משפחת אבו-עיד בלוד, בדצמבר 2010, הותירה כ-80 איש ללא בית והגנה, כמחציתם יל-

התמונות הן חלק מפרויקט תיעודי של חיי פליטים פלסטינים באזורי הגבול בישראל. הפרויקט מתמקד בתיעוד חיי היום יום, רגשות, וקשיים של הקהילה. התמונות מוצגות כאמצעי להעברת מסרים ולחידוש דיאלוג.

בעמוד זה ובעמוד הבא:
 אירוע לציון 50 שנה לאמנת
 אינטרנשיונל, במסגרתו הוצגה
 תערוכת הצילומים 'מקום',
 שיצרו חברי קבוצת הנוער מלוד.
 התערוכה מציגה את נקודת מבט
 של בני הנוער הפלסטינים הגדלים
 לתוך מציאות של אפליה והזנחה.
 © עמית טורקיניץ

חינוך לזכויות אדם

החינוך הוא מרכיב חשוב ביצירת עולם המכבד ומגן על זכויות אדם. חינוך לזכויות אדם מגיל צעיר מסייע לצמצם תופעות של אלימות בחברה ומהווה כלי ראשון בחשיבות לקידום וחיוזוק ערכים הומניים, דמוקרטיים ואזרחיים. פעילות אמנסטי אינטרנשיונל ישראל בתחום החינוך לזכויות אדם מתמקדת בעבודה עם מורות ומורים במערכת החינוך הפורמאלית, כוחות הביטחון וקהילת הפליטים והפליטות האפריקאים בישראל.

רשת מורים ומורות לזכויות אדם

רשת מורים ומורות לזכויות אדם פותחה מתוך הרצון לעבוד עם נשות ואנשי חינוך, המהווים גורם מוביל ביצירת תרבות המבוססת על זכויות אדם.

האמונה בכוחו של החינוך הביאה באחרונה גם את העצרת הכללית של האו"ם לאמץ את ההכרזה הבינלאומית בדבר הזכות לחינוך לזכויות אדם. הכרזה זו מגדירה את בית הספר, המורים ומערכת החינוך ככלי מרכזי בקידום של זכויות אדם בחברה ומכירה באחריותה של כל מדינה ומדינה לממש את זכות אזרחיה ותושביה לחינוך לזכויות אדם, כבסיס לזכויות אחרות.

רשת המורים והמורות לזכויות אדם בנויה מקהילה מקצועית תומכת, המלווה את חבריה לכל אורך השנה ומאפשרת שיתוף בניסיון, בכלים, בדילמות ובאתגרים העולים מתוך העבודה היום-יומית של חינוך לזכויות אדם. היא מספקת הזדמנות להיחשף למגוון תכניות ותכנים חינוכיים וכן למידע אודות הנעשה בתחום בישראל ובעולם. בנוסף, מהווה הרשת פלטפורמה ללמידה, להתפתחות ולהתמקצעות בתחום החינוך לזכויות אדם וביוזמות חינוכיות חדשניות.

ההצטרפות לרשת החינוך מעניקה נגישות למידע מקצועי, עדכונים מהשטח, כלים פדגוגיים מגוונים וספריה פדגוגית עשירה.

הרשת כוללת:

- "מעצבים מציאות" – עלון אינטרנטי חודשי למורות ומורים המתעניינים כיצד לשלב חינוך לזכויות אדם בתכנית הלימודים.
- תכניות רב-תחומיות לבתי הספר, כגון תכנית רשת "ילדים למען ילדים", במסגרתה התלמידים נחשפים למקרים אמיתיים של הפרות זכויות אדם של ילדים או

התכנית האכזרית של הממשלה כנגד אותם מעטים אשר הצליחו להימלט אל ישראל מהזוועות בדרפור, מהמל-חמה הקשה בדרום סודן ומהדיכוי הקשה באריתריאה. התכנית, המשלבת, בין היתר, מעצר ארוך טווח של מבקשי מקלט ומניעת יכולת התפרנסות וחיים סבירים מיועדת למטרה אחת ואין בלתה – התעמרות אכזרית לצורך יצירת הרתעה.

התעלמותה המוחלטת של ישראל ממחויבותה לזכויות אדם נגלית בצורה מובהקת בתכנית להקמת מתקן שהייה – מתקן כליאה, ליתר הדיוק – למבקשי המקלט. מעצר משפחות וילדים, למשך שלוש שנים לפחות, הוא המדיניות הישראלית לטיפול בפליטים ומבקשי מקלט.

המאבק במתקן הכליאה החל מיד עם פרסום התכנית, ונמשך גם בימים אלו. ברחוב וברשת, בכנסת ובתקשורת, אנו מנהלים קמפיין ממוקד ונחוש למנוע את שלילת חירותם של אלה הזכאים להגנה בינלאומית. במיוחד הקדשנו מאמצים לחזק את קהילות הפליטים ולאפשר להם להביע את קולם, אשר הושקע במשך שנים. קבוצות של פעילים פליטים באשדוד, בערד ובתל אביב, מייצרות קול ייחודי, אשר משנה אותנו כארגון לא פחות מאשר מעצים אותם כאנשים נטולי זכויות בישראל.

התכנית הבינלאומית

לסולידריות עם מחזיקי זכויות אין גבולות גיאוגרפיים והשנה המשכנו להיות נושאי הפליד של הפעילות לקידום ולהגנת זכויות האדם מחוץ לישראל. במסגרת זו, המשכנו לפעול למען ביטול עונש המוות ולמען נשים פעילות זכויות אדם ברחבי העולם. בין היתר, פעלנו ביחד עם סניפי אמנסטי נוספים מהעולם למען נורמה קרוז, מגינת זכויות נשים מגואטמלה. בעקבות הפעילות הגלובלית, הפנינו את תשומת לב הרשויות במדינה לאיומים עליה ועל משפחתה.

בחודש דצמבר הצטרפנו לשאר סניפי התנועה וכחלק ממרתון כתיבת מכתבים גלובלי פעלנו למען פעילי זכויות אדם הזקוקים לתמיכתנו ברחבי העולם. למעלה ממיליון חתימות נאספו בסניפי התנועה וגם חברי אמנסטי בישראל שלחו מכתבים למען ג'אבר מאזרבייג'ן, ז'אן-קלוד מקמרון ופעילים נוספים.

חידשנו את נושאי הפעולה הבינלאומית שלנו והשקנו רשתות פעילות חדשות, המתמקדות בפעולה למען חופש הביטוי ולמען מהגרים ופליטים ברחבי העולם.

היכרות חווייתית עם מציאות חייהם של הפליטים בישראל. היום כולל מפגש פתיחה, שמיעת עדות ושיחה עם פליט החי בישראל וכן סיור מונחה בדרום תל אביב, סביב נקודות ציון אשר ממחישות את המציאות היומיומית המורכבת באזור התחנה המרכזית בעיר. סיור זה הינו פתח להסתכלות על תופעות חברתיות, כגון עוני, פליטות, הגירת עבודה, סחר בבני אדם ועוד, דרך משקפי זכויות אדם ומתן אפשרות להיכרות מעמיקה במיוחד עם נושא הפליטים בישראל.

צוות אמנסטי אינטרנשיונל ישראל

חברי הוועד המנהל:

ד"ר ישי מנוחין (יו"ר), קלר אורן, יואל אפשטיין, פרופ' אבנר בן-עמוס, רון גרליץ, אמנון וידן

ועדת ביקורת:

דניאל וייסהוט (יו"ר), עופר יהלום, גדעון ספירו מנכ"ל: יונתן גר

מנהלת מחלקת תקשורת ופרסומים: שני סוקול

מנהל מחלקת קמפינים ואקטיביזם: עודד דינר

מנהלת מחלקת חינוך: דנית שחם

מנהל מחלקת פיתוח משאבים: יאיר מטיאש

רכזת מנהלה: אורית חיים גרשטר

רכזת תקשורת ופרסומים: ליאור משיח

רכזת תכנית הפעילות הבינלאומית: זואי וכטל

רכזת הקמפיין לזכויות פליטים: שרה רובינסון

רכז פעילים בחברה הפלסטינית: יוסף עספר

רכז הקמפיין לקידום האמנה לסחר בנשק: מודי רבפוגל

רכזת רשת מורים/ות לזכויות אדם: שיזף זך

מפתחת חומרי חינוך: מעין שטנדל

רכזת קורסי פליטים וחינוך כוחות הביטחון: נעמי מרק

בני נוער מרחבי העולם ולוקחים חלק במאבק למענם.

- מפגשי מורות/ים הנערכים מדי חודש בערים שונות.
- ערכות חינוך לבתי הספר, שמטרתן לסייע למורות ולמורים להתייחס לסוגיות של זכויות אדם במסגרת תכנית הלימודים. לדוגמא, "בית, דיור ופעולה אזרחית" (הזכות לדיור) ו"הגברת משנה אדרת" (זכויות נשים).
- עדכונים על מגוון קורסים בישראל ובעולם.
- סרטוני זכויות אדם קצרים.
- תערוכות צילום להצגה בבתי הספר.
- אמנות בינלאומיות בעברית ובשפה נגישה.
- דף פייסבוק של הרשת.

עבודה עם קהילת הפליטים/ות האפריקאים/ות בישראל:

קורסי זכויות אדם

בישראל קיימת קהילת פליטים אפריקאים, אשר הצליחו להימלט מהמלחמות ומהזוועות במדינתם וממחנות העינויים והאונס בדרך, ולהגיע לישראל.

פליטים אלו הם מחזיקי זכויות, אשר אינם מודעים בהכרח לזכויותיהם כפליטים, מי יכול לסייע להם כאן וכיצד הם יכולים לייצר לעצמם אפשרות לחיות בכבוד גם במצב הנוכחי.

במסגרת פעילות זו ערכנו קורסים לפליטים ולפליטות מאריתריאה וסודן, אשר תוכנם נבנה והועבר על ידי ישראלים ופליטים במשותף והם התמקדו בסוגיות שונות של זכויות אדם, בהתאם לצרכי כל קבוצה וקבוצה.

מטרות הקורסים הן לסייע לקבוצות מרכזיות בתוך קהילות הפליטים ללמוד את שיח הזכויות והפטרונות הקיימים לבעיות הרווחות בקהילות, לתת גב ליוזמות קהילתיות שיוכלות לספק את המענה החסר ולאפשר השתתפות פעילה במאבק הרחב למען זכויות פליטים בישראל.

סיוורים "בין הזכויות"

כחלק מהעבודה עם אוכלוסיית הפליטים, אנו מקיימים סיוורים "בין הזכויות", המאפשרים המעניקים לציבור הישראלי דרך חדשה באמצעותה הוא יכול להכיר את האתגרים הרבים עימם מתמודדת אוכלוסיית הפליטים בישראל. הסיוורים נערכים לקבוצות מגוונות: עובדות סוציאליות, שוטרים, מורות ומורים ותלמידות ותלמידים. סיור "בין הזכויות" הינו יום למידה לא שגרת, המאפשר

להצטרפות ותרומה:

www.amnesty.org.il

